

373 189

๕๑๔๔๐

๕.3

การศึกษาโครงสร้างองค์การและผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน
ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่

ปริญญาโท

ของ

รศ.ดร. วิจัยรัตน์

- ๑ ก.ย. 2536

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาการบริหารการศึกษา

มีนาคม 2536

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

185661

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปดพิต สาขา
การบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประชุม รอดประเสริฐ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรวรรณ ตันต์เจริญรัตน์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาพรณ ลูวีระ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประชุม รอดประเสริฐ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรวรรณ ตันต์เจริญรัตน์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาพรณ ลูวีระ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ ดร.บุญลือ ทองอยู่)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปดพิต สาขาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่ ๕ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๖

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน คือ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม รอดประเสริฐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรพณ ดันต์เจริญรัตน์
และรองศาสตราจารย์ ดร.สุภาพรรณ ลูวิระ ได้ให้ความกรุณาเป็นที่ยปรึกษาปริญาานิพนธ์ ซึ่ง
ทุกท่านได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำและปรับปรุงจนทำให้ปริญาานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ด้วยความ
ตั้งใจอย่างสูงยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร วรุตมางกูร รองศาสตราจารย์ ดร. สุนทร
โคตรบรรเทา รองศาสตราจารย์ กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สนั่น
สิทธิวัง ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านตรวจแบบสอบถามและปรับปรุงแบบสอบถาม รองศาสตราจารย์
ดร.ธีรภูมิ ประทุมพรรัตน์ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล
อาจารย์อีกท่านหนึ่ง ที่ผู้วิจัยจะลืมไม่ได้ คือ อาจารย์นิศยา วิริยธิน ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือ
ทางด้านงบประมาณและให้กำลังใจจนผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนสำเร็จลงด้วยดี ผู้วิจัย
รู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาจากผู้ที่เกี่ยวข้องมาตลอดอย่างสูง จึงขอประกาศคุณูปการแต่บุคคลดังกล่าว
ให้ปรากฏว่าในปริญาานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความขอบคุณอย่างยิ่ง

ความดีงามของปริญาานิพนธ์ฉบับนี้ขอบูชาแต่บิดาและมารดาของผู้วิจัย มอบแต่บูรพา
จารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย และมอบแต่บุคคลที่เกี่ยวข้องมาว่าในปริญาานิพนธ์ฉบับนี้

โสภาค วิริยธิน

มีนาคม 2536

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลังของปัญหาการวิจัย.....	2
ความจำเป็นที่ต้องวิจัย.....	6
ปัญหาการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ความสำคัญของการวิจัย.....	8
กรอบความคิดในการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	11
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	12
สมมุติฐานการวิจัย.....	12
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
ระบบราชการ.....	16
ระบบราชการแบบเวบเบอรี่.....	19
แบบต่าง ๆ ของโครงสร้างองค์การในโรงเรียน.....	21
การจัดรูปงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา.....	29
งานกิจการนักเรียน.....	36
ความหมายของคำว่า"งานกิจการนักเรียน".....	36
ความสำคัญของงานกิจการนักเรียน.....	38
ขอบข่ายงานกิจการนักเรียน.....	44

บทที่	หน้า
ผลงานองค์การ.....	59
แนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงานในโรงเรียน.....	61
งานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะโครงสร้างองค์การกับผลการปฏิบัติงานในโรงเรียน...	63
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	66
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	66
ตัวแปรที่ศึกษา.....	67
แหล่งข้อมูล.....	68
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	69
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	73
การจัดกระทำกับข้อมูลและวิธีวิเคราะห์ข้อมูล.....	73
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาลักษณะโครงสร้างองค์การ.....	78
ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนตามลักษณะงาน	
การรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียนและงาน	
การบริการนักเรียน	91
ขั้นตอนที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผลการปฏิบัติงาน	
ด้านกิจการนักเรียนจำแนกตามลักษณะงานในโรงเรียนที่มี	
โครงสร้างองค์การแตกต่างกัน.....	93

บทที่	หน้า
5 บทย่อ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	100
บทย่อ.....	100
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	100
วิธีดำเนินการวิจัย.....	101
สรุปผลการวิจัย.....	103
อภิปรายผล.....	104
ข้อเสนอแนะ.....	112
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อการปฏิบัติ.....	112
ข้อเสนอเพื่อการวิจัยต่อไป.....	113
บรรณานุกรม.....	115
ภาคผนวก.....	125
ภาคผนวก ก แสดงคะแนนเฉลี่ยมิติแบบมุ่งเน้นระบบราชการและคะแนนเฉลี่ยมิติแบบ	
มุ่งเน้นวิชาชีพของแต่ละโรงเรียน และค่าคะแนนเฉลี่ยรวมแต่ละมิติ	126
ภาคผนวก ข หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	134
ภาคผนวก ค แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	137
ภาคผนวก ง วิธีการหาความเชื่อมั่น	159
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	166
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	168

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเขตการศึกษา	67
2 แสดงคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด และคะแนนเฉลี่ยลักษณะการบริหาร มิติมุ่งเน้นระบบราชการ.....	79
3 แสดงคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดและคะแนนเฉลี่ยลักษณะการบริหารมิติ มุ่งเน้นวิชาชีพ.....	80
4 แสดงจำนวนแบบโครงสร้างองค์การของโรงเรียนแบบต่าง ๆ.....	83
5 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยจำแนกตามลักษณะระบบราชการของเว็บเอร์ในโรงเรียน ที่มีโครงสร้างองค์การแบบขาดระบบ.....	84
6 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยจำแนกตามลักษณะระบบราชการของเว็บเอร์ในโรงเรียน ที่มีโครงสร้างองค์การแบบเผด็จการ.....	86
7 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยจำแนกตามลักษณะระบบราชการของเว็บเอร์ในโรงเรียน ที่มีโครงสร้างองค์การแบบเว็บเอร์.....	88
8 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยจำแนกตามลักษณะระบบราชการของเว็บเอร์ในโรงเรียน ที่มีโครงสร้างองค์การแบบวิชาชีพ.....	90
9 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการ นักเรียน จำแนกตามลักษณะงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และ การทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน จำแนกตามลักษณะงานกับค่าเกณฑ์ปานกลาง (3.50)	92
10 แสดงค่าสถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน จำแนกตามลักษณะงานซึ่งเป็นตัวแปรตาม 3 ตัวแปร.....	94
11 แสดงค่าสถิติค่าสหสัมพันธ์ในการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสาม.....	95
12 แสดงค่าสถิติการทดสอบความเป็นค่าเอกพันธ์ของตัวแปรตาม.....	96
13 แสดงค่าเฉลี่ยร้อยละของผลการดำเนินงานด้านกิจการนักเรียน.....	97
14 แสดงค่าสถิติการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยร้อยละของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการ นักเรียน ของกลุ่มโรงเรียนที่มีแบบโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน 4 กลุ่ม ..	98

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบความคิดในการวิจัย	10
2 แบบโครงสร้างองค์การโรงเรียน	24
3 แสดงการกำหนดแบบโครงสร้างองค์การในโรงเรียน.....	74
4 แสดงวิธีการจัดกลุ่มแบบโครงสร้างองค์การในโรงเรียน	82

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า การจัดการศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535 ระบบโครงสร้างการศึกษาของไทยในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2535 : 9) การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการจัดการที่มีความสำคัญมากระดับหนึ่งเพราะการศึกษาระดับนี้ มีอิทธิพลต่อการวางแผนชีวิตในอนาคตของเยาวชนที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า และเป็นการตอบสนองต่อการผลิตกำลังคนระดับกลาง มีหน้าที่เตรียมคนให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ บ้านเมือง ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้ระบุวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการจัดการศึกษาระดับนี้ว่า เป็นการจัดการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล ให้มีทักษะและความสามารถเพียงพอแก่การศึกษาต่อ และมีทัศนคติที่ดีที่จะออกไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2535 : 12)

กรมสามัญศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบการมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศ ได้พยายามเร่งรัดโรงเรียนเพื่อที่จะให้วัตถุประสงค์ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาบรรลุเป้าหมาย แต่ปรากฏว่ามีรายงานการประเมินและงานวิจัยหลายชิ้นได้แสดงให้เห็นว่า คุณภาพการศึกษาระดับนี้ยังเป็นปัญหาและอยู่ในระดับที่จะต้องปรับปรุง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2529 : 29; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2530 : 171; กรมสามัญศึกษา. 2533 : 101 - 103) ผลจากการประเมินและงานวิจัยดังกล่าวแสดงว่าส่วนหนึ่งนั้นน่าจะเกิดจากการปฏิบัติงานในภาระหน้าที่ของโรงเรียนมัศึกษายังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร จึงทำให้การศึกษาระดับนี้ ขาดประสิทธิภาพไม่บรรลุความสำเร็จอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ผลการปฏิบัติงาน

กับความสำเร็จขององค์การมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างมาก มีผลงานวิจัยที่ยืนยันข้อสรุปในเรื่องนี้ ซึ่งพบว่าถ้าผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับต่ำโอกาสที่องค์การจะประสบความสำเร็จย่อมเป็นไปได้ยาก หรือเป็นไปได้เลย แต่ถ้าผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง โอกาสที่องค์การจะประสบความสำเร็จ มีค่อนข้างสูง (Steers. 1977 : 140) จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การวิจัยเพื่อหาแบบ โครงสร้างองค์การของโรงเรียนที่เหมาะสมและทำให้ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนดีขึ้นจึงเป็น เรื่องที่น่าสนใจ

บทนำของนักวิจัย

การบริหารถือได้ว่าเป็นหัวใจของการทำงาน องค์การจะประสบความสำเร็จมีประสิทธิผล เพียงใดขึ้นอยู่กับการบริหาร เพราะการบริหารเป็นตัวเชื่อมประสานให้มีการใช้ทรัพยากรพื้นฐาน อันจำเป็น 3 ประการแรก คือ คน เงิน วัสดุ ในการปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จตรงตามเป้าหมาย ขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kast and Rosenzweig. 1985 : 5) การบริหาร เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ลักษณะวิธีการบริหารองค์การจึงมักจะมี ความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ความเชื่อของผู้บริหารเป็นสำคัญ จึงทำให้เกิดโครงสร้างองค์การ ในลักษณะต่าง ๆ กันด้วย หน่วยงานใดมีโครงสร้างองค์การที่ดี จัดระเบียบองค์การได้เหมาะสมโอกาสที่จะทำให้เกิด ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพ งานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ค่อนข้างสูง (อรุณ รักธรรม. 2527 : 18; ฉายศิลป์ เขียวชาณุพิพัฒน์ และคนอื่น ๆ. 2527 : 117)

โครงสร้างองค์การโดยทั่วไปมีลักษณะการจัดระเบียบองค์การแบบราชการ ตามแนว ความคิดของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) กล่าวคือ มีการแบ่งงานและลักษณะของงานตาม ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Specialization) การทำงานไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนบุคคล (Impersonal Orientation) มีการกำหนดลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ (Hierarchy of Authority) มีระเบียบข้อบังคับ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ (Rules and Regulations) รวมทั้ง การกำหนดคุณลักษณะวิธีการเฉพาะในการปฏิบัติงาน (Specification) สุดท้ายคือ สามารถ ที่จะยึดเป็นอาชีพได้ (Career Orientation) (Hoy and Miskel. 1987 : 110)

ริชาร์ด เอช ฮอลล์ (Richard H. Hall) ได้พยายามศึกษาลักษณะของการบริหารที่เกิดจากการนำหลักการระบบราชการข้างต้นไปใช้ในการบริหารงานในองค์การธุรกิจ ผลการวิจัยพบว่าการนำหลักการระบบราชการไปบริหารงานในองค์การต่าง ๆ มีไม่เท่ากัน ลักษณะการบริหารมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ผลการวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาในลักษณะเดียวกัน แต่จัดทำในโรงเรียนก็ระบุชัดว่าโรงเรียนมีฐานะเป็นองค์การที่ใช้หลักการระบบราชการในการบริหารโรงเรียนเช่นกัน และมีลักษณะโครงสร้างองค์การแตกต่างกันด้วย (Hoy and Miskel. 1987 : 122 - 125; citing Hall. 1962 : 295; Kolesar. 1972 : 47; MacKay. 1964; Isherwood and Hoy. 1972 : 45 - 47; Williams. 1984 : 56)

ลักษณะของโครงสร้างองค์การหรือการบริหารองค์การที่แตกต่างกันนี้มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานขององค์การ หรืออาจกล่าวได้ว่า ผลการปฏิบัติงานอาจจะดีหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะโครงสร้างองค์การเป็นสำคัญ มีผลงานวิจัยหลายชิ้นที่ยืนยันข้อสรุปข้างต้น เช่น ผลงานวิจัยของ สเตียร์ส (Steers. 1977 : 124 - 126) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานในองค์การ พบว่า มีปัจจัยอยู่ 3 ประการ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ปัจจัยตัวแรกได้แก่ ความสามารถและความสนใจของบุคคลในองค์การ ปัจจัยตัวที่สอง ความชัดเจนของบทบาทและการยอมรับ (Role Clarity and Acceptance) ปัจจัยสุดท้ายคือ ลักษณะโครงสร้างองค์การและการวางนโยบาย จากงานวิจัยของจาคอบส์และจิลล์สัน (Jacobs and Jillson. 1974 : 12) ศึกษาเพื่อหาสาเหตุของผลการปฏิบัติงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Ineffective performance) ผลการวิจัยพบว่า มักจะเกิดจากวิธีการบริหารขาดประสิทธิภาพ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การหรือหน่วยงานไม่ชัดเจน ผลงานวิจัยในลักษณะเดียวกันแต่ศึกษาในโรงเรียนก็พบชัดเจนว่า ลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะเสริมสร้างให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพ (Bruce. 1983 : 23 - 38) นอกจากนี้ แบร์รี แอนเดอร์สันและเดวิด แมคเคย์ (Barry Anderson and David MacKay) ได้พบว่า มีความน่าจะเป็นไปได้ว่าโรงเรียนที่มีลักษณะโครงสร้างองค์การแบบเวเบอร์ (Weberian) ซึ่งลักษณะโครงสร้างการบริหารแบบนี้มีระดับของความเป็นระบบราชการสูง หมายความว่าพฤติกรรมการบริหารโรงเรียนไม่มีการกระจายอำนาจ ศูนย์อำนาจอยู่ที่ผู้บริหาร มีระเบียบกฎเกณฑ์เคร่งครัด

การทำงานไม่ยึดความสัมพันธ์ส่วนบุคคล อาจจะมีผลทำให้ผลการเรียนของนักเรียนเป็นไปทางลบ จากผลการวิจัยของโคลีสซ่า (Henry Kolesar) ยืนยันให้เห็นว่า โรงเรียนที่มีลักษณะโครงสร้างองค์การแบบเผด็จการ (Authoritarian) ซึ่งลักษณะโครงสร้างการบริหารแบบนี้ศูนย์อำนาจอยู่ที่หัวหน้า มีระเบียบกฎเกณฑ์ในการทำงานอย่างเคร่งครัด ครูไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ลักษณะโครงสร้างการบริหารองค์การแบบนี้จะทำให้เด็กเรียนมีความรู้สึกเกี่ยวกับการขาดอำนาจสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนที่มีลักษณะโครงสร้างองค์การแบบวิชาชีพ ซึ่งเป็นรูปแบบที่โรงเรียนยึดความสามารถของบุคคล ครูมีเสรีภาพทางวิชาการสูง ผู้บริหารไม่ชอบใช้อำนาจ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Hoy and Miskel. 1987 : 124; citing Anderson. 1976; MacKay. 1964; Kolesar. 1972) ยิ่งไปกว่านั้น จากผลการวิจัยของวิลเลียมส์ (Williams. 1984 : 81) ระบุว่า ลักษณะโครงสร้างองค์การที่แตกต่างกันทำให้ความพึงพอใจของครูต่อผลการปฏิบัติงานด้านการสื่อสารในโรงเรียนแตกต่างกัน ดังนั้นพอสรุปได้ว่าแบบของโครงสร้างองค์การที่แตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากการนำหลักการของระบบราชการมากำหนดเป็นแนวปฏิบัติงานในโรงเรียนมีผลกระทบต่อผลการปฏิบัติหรือผลงานขององค์การแตกต่างกัน

✓ โรงเรียนมัธยมศึกษาในฐานะเป็นองค์การ การทำงานในโรงเรียนจึงมีความจำเป็น ต้องมีการจัดรูปงานเป็นฝ่ายต่าง ๆ ตามลักษณะของงาน กรมสามัญศึกษาได้แบ่งงานให้โรงเรียน ถือเป็นแนวปฏิบัติ 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคคล งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานธุรการ และงานสัมพันธ์กับชุมชน (กรมสามัญศึกษา. 2525 : 12 - 15) จากผลงานวิจัยซึ่งได้ศึกษาการจัดรูปงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า รูปงานของโรงเรียนมักจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันส่วนใหญ่โรงเรียนจัดรูปงานเป็นฝ่ายต่าง ๆ อย่างน้อยที่สุด 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายกิจการนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2530 : 44)

งานกิจการนักเรียนเป็นงานอย่างหนึ่งของโรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติงานด้านนี้ให้มีประสิทธิผล เพราะงานด้านกิจการนักเรียนเป็นงานที่มุ่งส่งเสริมงานวิชาการให้นักเรียนมีชีวิตความเป็นอยู่ในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี มีความสุขในการศึกษาเล่าเรียน

ในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว การจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียนในโรงเรียนแต่เพียงการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่เป็นการเพียงพอ การเสริมหลักสูตร การเสริมทักษะ และการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียนได้มีประสบการณ์ประสบการณ์ตรงจึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง เพราะเป็นงานที่เสริมสร้างงานวิชาการได้ผลยิ่งขึ้น (พนัส หันนาคินทร์. 2524 : 217) งานกิจการนักเรียนนั้นมีความสำคัญ มีความจำเป็นต่อนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้นมุ่งจะพัฒนานักเรียนในด้านเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ ส่วนการพัฒนาในด้านอื่น ๆ จะได้รับการพิจารณารองลงมา งานกิจการนักเรียนเป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนานักเรียนได้รอบด้าน งานกิจการนักเรียนกล่าวได้ว่าเป็นภาระหน้าที่ของโรงเรียน โดยเฉพาะครู - อาจารย์ ผู้บริหารทุกระดับที่จะต้องช่วยกันคิดช่วยกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อประโยชน์ต่อเด็กให้มากที่สุด แต่จากผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาเมื่อปีการศึกษา 2530 ของกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ซึ่งได้ประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ พบว่า ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะงานบริการและงานปกครองนักเรียน (กรมสามัญศึกษา. 2531 : 38) และมีผลงานวิจัยที่ศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารกิจการนักเรียนพบว่า โรงเรียนมัศึกษามีปัญหามากในด้านเกี่ยวกับการบริหารสุขภาพและอนามัยของนักเรียน รองลงมาเป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดบริการแนะแนว (สมศักดิ์ คงเที่ยง. 2529 : บทคัดย่อ) จากผลการประเมินและการวิจัยข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัศึกษายังไม่น่าพึงพอใจ ยังมีความจำเป็นที่จะต้องหาแนวทางที่ทำการผลการปฏิบัติงานด้านนี้สูงขึ้น

งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาเพื่อหาแนวทางยกระดับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่ลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียน เพราะอาจงานวิจัยข้างต้นได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า ลักษณะโครงสร้างองค์การมีผลกระทบต่อผลการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น งานวิชาการ งานด้านการสื่อสารในโรงเรียน เป็นต้น ฉะนั้นลักษณะโครงสร้างองค์การก็น่าจะมีผลต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนเช่นกัน ในการที่จะ

ยกระดับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนให้สูงขึ้นนั้นน่าจะศึกษาว่าลักษณะโครงสร้างองค์การแบบใดบ้างที่มีแนวโน้มที่จะส่งผลให้การปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในขอบเขตเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ เพื่อที่จะจัดผลกระทบจากขนาดของโรงเรียน ซึ่งมีผู้พบว่า เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการจัดโครงสร้างองค์การโรงเรียน ถ้าขนาดของโรงเรียนต่างกันลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนก็มีแบบต่างกันด้วย (Williams. 1984 : 80) และนอกจากนั้นโดยทั่วไปผลการวิจัยพบว่า ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เท่าเทียมกัน เช่น ในโรงเรียนขนาดเล็กมักจะขาดบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทาง เช่น งานแนะแนว วัสดุทัศนศึกษา บรรณารักษ์ ซึ่งในโรงเรียนขนาดใหญ่จะมีความพร้อมในทุก ๆ ด้านมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2530 : 4; อ้างอิงมาจาก ถวัลย์ บุญเสน. 2522) และจากผลการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของกรมสามัญศึกษาก็พบว่า ขนาดของโรงเรียนต่างกัน ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนก็ต่างกันด้วย (กรมสามัญศึกษา. 2533 : 83 - 89) อนึ่งเพื่อเป็นการควบคุมตัวแปรด้านอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในโรงเรียนที่นอกเหนือจากผลที่เกิดจากลักษณะโครงสร้างองค์การที่แตกต่างกัน ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้กำหนดการศึกษาเพียงในกลุ่มของโรงเรียนขนาดใหญ่เท่านั้น

ความจำเป็นที่ต้องวิจัย

งานกิจการนักเรียนเป็นงานสำคัญอย่างหนึ่งของโรงเรียน เป็นงานที่จะช่วยนักเรียนในการพัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ให้นักเรียนเป็นพลเมืองดี สามารถอยู่ร่วมกันผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จากผลการวิจัยและการประเมินพบว่า ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนยังอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพึงพอใจ ยังมีความจำเป็นจะต้องยกระดับผลการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น ลักษณะโครงสร้างองค์การน่าจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่จะทำให้เกิดผลการปฏิบัติงานด้านกิจการดีหรือไม่เพียงใด กล่าวคือ ถ้าแบบของโครงสร้างองค์การดีเหมาะสม การบริหารงานกิจการนักเรียนย่อมน่าจะได้ผลดีด้วย งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์ในการหาหาลักษณะโครงสร้างองค์การที่จะเสริมสร้างให้งานกิจการนักเรียน

ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งแบบของโครงสร้างองค์การที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นความรู้เชิงบริหารสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นแนวทางการจัดโครงสร้างองค์การที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา อันจะทำให้ผลการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้น

ปัญหาการวิจัย

จากภูมิหลังและความจำเป็นที่ต้องวิจัยในการหาแนวทางวิธีการพัฒนางาน ด้านกิจการนักเรียน งานวิจัยนี้กำหนดข้อความปัญหาการวิจัยว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ที่มีแบบโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน จะมีผลการปฏิบัติงานด้วยกิจการนักเรียนแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร โครงสร้างองค์การแบบใด เหมาะสมกับลักษณะงานใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากปัญหาการวิจัยที่กล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่
2. เพื่อศึกษาผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนตามลักษณะงาน การรับและการปกครองนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน และการบริการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่
3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนจำแนกตามลักษณะของงานการรับและการปกครองนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน และงานการบริการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ที่มีแบบโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเพื่อหาโครงสร้างองค์การของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเสริมสร้างงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ซึ่งผลการวิจัยอาจเป็นประโยชน์ดังนี้

1. กรมสามัญศึกษาอาจใช้ผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดนโยบายและการวางแผนพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดอื่น ๆ ในสังกัด
2. ผู้บริหารโรงเรียนอาจใช้ผลการวิจัยนี้ปรับปรุงการบริหารกิจการนักเรียนให้สอดคล้องเหมาะสมกับขนาดของโครงสร้างของโรงเรียน และทั้งอาจนำผลการวิจัยนี้ประยุกต์ใช้ในการบริหารภาระงานอื่น ๆ ของโรงเรียนด้วย
3. สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่ผลิตผู้บริหารการศึกษาอาจใช้เป็นข้อมูลสำหรับพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างวิธีการบริหารโรงเรียนโดยเฉพาะการบริหารงานกิจการนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาความเจริญของงานทางสังคมของนักเรียน

กรอบความคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเพื่อหาแบบของโครงสร้างองค์การที่เหมาะสมและมีแนวโน้มที่จะส่งผลให้การปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โครงสร้างองค์การที่ศึกษาในครั้งนี้เป็นรูปแบบลักษณะวิธีการบริหารกิจการที่เกิดจากผู้บริหารนำหลักการระบบราชการ (Bureaucracy) มาใช้ในการบริหารกำหนดวิธีการปฏิบัติงานในองค์การ แนวความคิดในการศึกษาลักษณะวิธีการบริหารงานในลักษณะนี้กล่าวได้ว่าริชาร์ด เฮช ฮอลล์ (Richard H. Hall) เป็นบุคคลแรกที่สร้างเครื่องมือวัดลักษณะการบริหารงานองค์การ (Organizational Inventory) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยมีจุดประสงค์เพื่อวัดระดับความมากน้อยของการนำหลักการของระบบราชการของเวเบอร์ (Weber) ไปใช้ในการบริหารงานแบบทดสอบนี้กำหนดวิธีการปฏิบัติงานในองค์การใน 6 ลักษณะคือ การกำหนดลำดับ

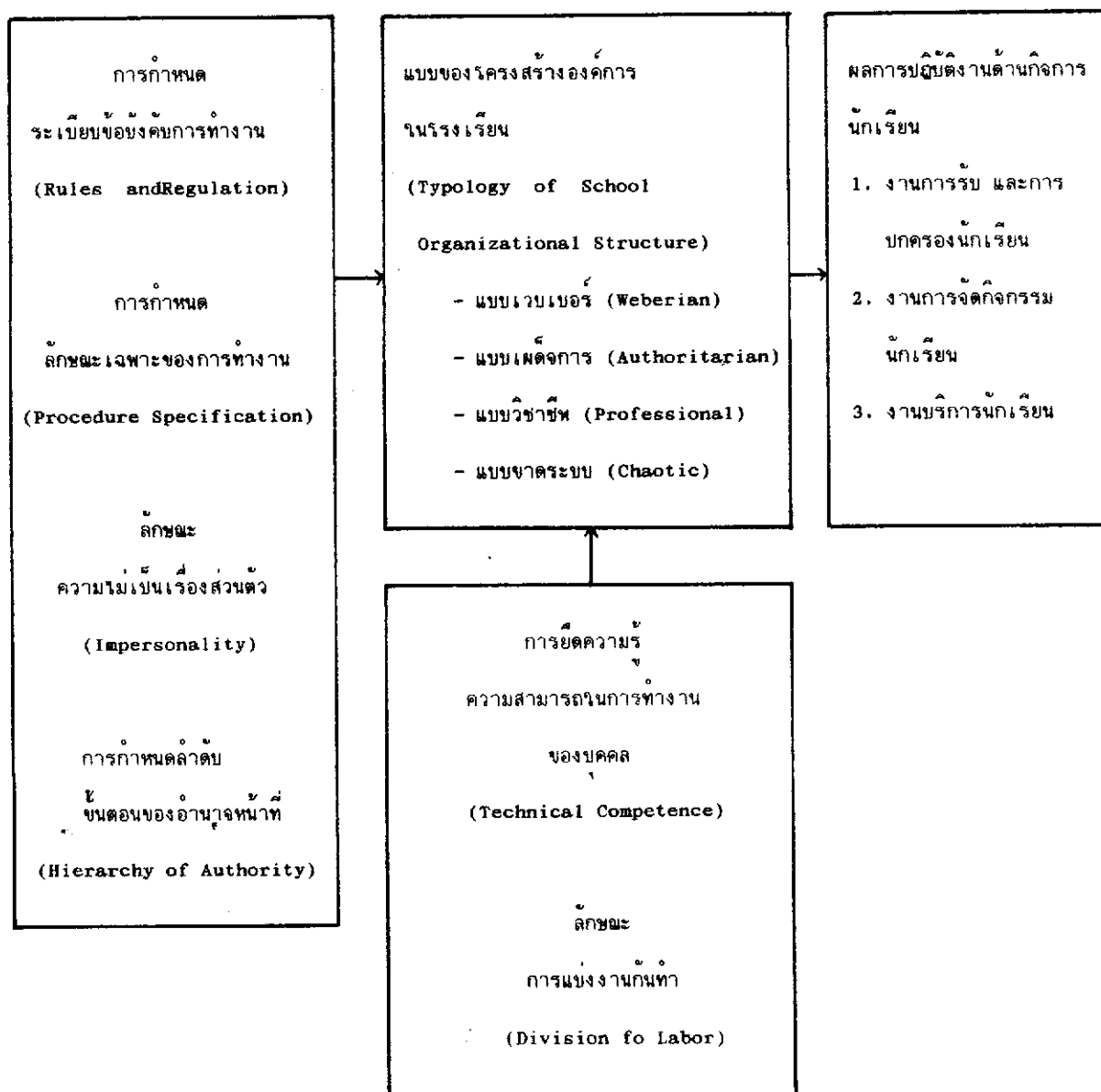
ขั้นตอนของอำนาจ (Hierarchy of Authority) ลักษณะการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) การกำหนดระเบียบข้อบังคับในการทำงาน (Rules and Regulation) การกำหนดลักษณะเฉพาะของการทำงาน (Procedure Specification) ลักษณะความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว (Impersonality) การยึดความรู้ความสามารถในการทำงานของบุคคล (Technical Competence)

คิต พันธ์ (Punch. 1969 : 43) ได้ปรับปรุงเครื่องมือวัดลักษณะการบริหารงานองค์การของฮอลส์ แล้วนำไปใช้ศึกษาลักษณะวิธีการบริหารงานในโรงเรียนผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการบริหารการนำหลักการระบบราชการไปใช้ในการบริหารงานโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ระดับความเป็นระบบราชการของโรงเรียน (Degree of Bureaucratization) ไม่เท่ากัน ซึ่งต่อมา อิชเชอร์วูด และฮอย (Isherwood and Hoy. 1973) ได้้นำเครื่องมือวัดลักษณะการบริหารโรงเรียน (School Organizational Inventory : SOI) ของ พันธ์ ไปวิจัยในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียนจะมี 4 แบบ คือ แบบเวเบอร์ (Weberian) แบบเผด็จการ (Authoritarian) แบบวิชาชีพ (Professional) และแบบชาดระบบ (Chaotic) (Hoy and Miskel. 1987 : 122 - 125) (วิธีการศึกษาโครงสร้างองค์การรวมทั้งลักษณะวิธีการแต่ละแบบมีรายละเอียดในบทที่ 2)

การวิจัยนี้ผู้วิจัยอาศัยแนวการศึกษาลักษณะโครงสร้างองค์การตามแนวความคิดของ อิชเชอร์วูดและฮอยนี้เอง โดยปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือของพันธ์ ให้เหมาะสมกับบริบทของระบบการศึกษาไทย มาใช้ในการศึกษาโครงสร้างองค์การในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ยึดลักษณะโครงสร้างองค์การ 4 แบบข้างต้นเป็นกรอบความคิดเพื่อค้นหาโครงสร้างองค์การที่จะเอื้อต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน

✓ ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนวัดจากระดับผลการปฏิบัติงาน (Performance) ด้านกิจการนักเรียนของโรงเรียน โดยผู้วิจัยสร้างเครื่องวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยศึกษาขอบข่ายงานกิจการนักเรียนจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ แล้วประมวลลักษณะงานที่เห็นว่าสามารถจะจัดกลุ่มงานเป็นกลุ่มเดียวกันได้ เป็นแนวทางการสร้างเครื่องมือ

สำหรับการวิจัย ซึ่งครอบคลุมงานกิจการเครื่องมือสำหรับการวิจัย ซึ่งครอบคลุมงานกิจการนักเรียนที่สำคัญ 3 งานคือ การรับและการปกครองนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน การบริการนักเรียน โดยมีกรอบความคิดในการวิจัยดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนนโรงเรียนที่มีลักษณะโครงสร้างองค์การแตกต่างกันครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะหน่วยงานระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยยกเว้นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร การหาแบบของโครงสร้างองค์การของโรงเรียนเป็นการสอบถามความคิดเห็นและข้อเท็จจริงจากข้าราชการครู สำหรับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนได้จากการถามความคิดเห็นและข้อเท็จจริงจากผู้บริหารโรงเรียนนโรงเรียนที่สังกัดหน่วยงานที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ยกเว้นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำนวนตามเขตการศึกษา จากกลุ่มประชากรทั้งหมดที่เปิดสอนอยู่ในปีการศึกษา 2532 ซึ่งมีทั้งหมด 529 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จำนวน 228 โรงเรียน โดยแต่ละโรงเรียนผู้บริหารจำนวน 5 คน และข้าราชการครูจำนวน 5 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ที่มีโครงสร้างองค์การที่แตกต่างกัน ดังนั้นตัวแปรที่จะศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรต้น คือ แบบโครงสร้างองค์การ ซึ่งจำแนกเป็น

1.1 แบบเวบเบอรี (Weberian type)

1.2 แบบเผด็จการ (Authoritarian type)

1.3 แบบวิชาชีพ (Professional type)

1.4 แบบชาดระบบ (Chaotic type)

2. ตัวแปรตาม คือ ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยงานด้านกิจการนักเรียนงานต่าง ๆ คือ งานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานบริการนักเรียน

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้มีข้อตกลงเบื้องต้นดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่สังกัดกรมสามัญศึกษามีโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน โรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละโรงเรียนที่นำมาศึกษาครั้งนี้ต้องมีลักษณะโครงสร้างองค์การแบบใดแบบหนึ่งในสี่แบบคือ แบบเผด็จการ แบบเวเบอร์ แบบวิชาชีพและแบบชาดระบบ
2. แบบของโครงสร้างองค์การที่ศึกษาในครั้งนี้ ศึกษาในลักษณะโครงสร้างการบริหารที่อยู่ในลักษณะคงที่ (Static Pattern)
3. จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย พบว่า ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะผลของลักษณะโครงสร้างองค์การเท่านั้น การควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนอื่น ๆ ได้พยายามกระทำโดยการศึกษาเฉพาะโรงเรียนขนาดเดียวกัน กล่าวคือ คาดคะเน ว่าโรงเรียนขนาดเดียวกันจะมีลักษณะอื่น ๆ ของโรงเรียน เช่น ภูมิของครู สภาพที่ตั้ง จำนวนครู มีความใกล้เคียงกันมากที่สุด

สมมุติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานเพื่อตอบจุดมุ่งหมายการวิจัยดังนี้

1. ระดับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนตามลักษณะงานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานบริการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่สูงกว่าระดับปานกลาง

2. โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ที่มีแบบโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน น่าจะมีผล การปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน จาแนกตามลักษณะงานการรับและการปกครองนักเรียน งาน การจัดกิจกรรมนักเรียน และงานบริการนักเรียน แตกต่างกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้มีนิยามศัพท์เฉพาะที่จำเป็น ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญ กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีนักเรียนมากกว่า 1,500 คน ยกเว้นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ใน กรุงเทพมหานคร งานวิจัยนี้ใช้เป็นหน่วยงานการสุ่มกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน และข้าราชการครู

1.1 ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ข้าราชการครู ผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อหาแบบ โครงสร้างองค์การของโรงเรียนประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้าหมวดวิชา

1.2 ข้าราชการครู หมายถึง บุคลากรของโรงเรียนที่มีหน้าที่สอนในโรงเรียนมัธยม ขนาดใหญ่ในงานวิจัยนี้เป็นผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน

2. โครงสร้างองค์การ หมายถึง แบบวิธีการบริหารโรงเรียน หรือ วิธีการปฏิบัติงาน ในโรงเรียน ซึ่งเป็นโครงสร้างการบริหารที่ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาใช้ในการบริหารงาน โรงเรียน งานวิจัยนี้วัดได้จากแบบสอบถามที่เกี่ยวกับแบบโครงสร้างองค์การของโรงเรียนโดย ข้าราชการครูเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และค่าของคำตอบจากแบบสอบถามสามารถจำแนกเป็นแบบ โครงสร้างขององค์การได้ 4 แบบคือ แบบเวเบออร์ แบบเผด็จการ แบบวิชาชีพ และแบบขาด ระเบียบ

2.1 แบบเวเบออร์ (Weberian Type) หมายถึง แบบโครงสร้างองค์การ ซึ่งพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารมักจะใช้อำนาจสูง มีระเบียบ กฎเกณฑ์เคร่งครัดในการทำงาน การนำหลักการระบบราชการของเวเบออร์ไปใช้บริหารโรงเรียนสูงมาก

2.2 แบบเผด็จการ (Authoritarian Type) หมายถึง แบบโครงสร้างองค์การ ซึ่งพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารใช้อำนาจมาก ครูทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ มีการแบ่งอำนาจกันชัดเจน การทำงานไม่ยึดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความชำนาญเฉพาะสาขาและความสามารถตามหลักวิชาไม่ได้นำมาใช้ในการบริหาร การตัดสินใจและความพึงพอใจขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ

2.3 แบบวิชาชีพ (Professional Type) หมายถึง แบบโครงสร้างองค์การซึ่งพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารยึดถือความสามารถของครู และความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาเป็นหลักในการทำงาน การใช้อำนาจมีน้อยมาก ครูมีเสรีภาพทางวิชาการและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3.4 แบบชาอระบอบ (Chaotic Type) หมายถึง แบบโครงสร้างองค์การที่ผู้บริหารนาระบบราชการ หรือหลักการการทำงานในระบบราชการมาใช้ในการบริหารในระดับที่ต่ำมาก พฤติกรรมการจัดระเบียบการทำงานในโรงเรียนไม่ค่อยยึดหลักการระบบราชการและชาอระบอบในการทำงาน

3. ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน หมายถึง ภาระหน้าที่ของโรงเรียนที่จัดเป็นกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างพัฒนานักเรียนให้มีบุคลิกภาพ เจตคติ ความสนใจ ความถนัด ความซื่อสัตย์สุจริต การเป็นพลเมืองดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นนอกห้องเรียนไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในวิจัยนี้วัดได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ซึ่งกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ตอบ และงานวิจัยนี้พิจารณาถึงผลงานที่สำคัญของการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน 3 งาน คือ งานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานการบริการนักเรียน

3.1 งานการรับและการปกครองนักเรียน หมายถึง งานที่โรงเรียนดำเนินการเพื่อให้นักเรียนได้อยู่ในโรงเรียนด้วยความเรียบร้อยและเป็นระเบียบ ซึ่งครอบคลุมงานต่าง ๆ ดังนี้ การรับและการแบ่งกลุ่มนักเรียน การปฐมนิเทศนักเรียน การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การจัดทบทวนและรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน

3.2 งานการจัดกิจกรรมนักเรียน หมายถึง งานต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรตามความสนใจ ความถนัดของนักเรียน เช่น กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี บำเพ็ญประโยชน์ ศาสนา เป็นต้น

3.3 งานบริการนักเรียน หมายถึง งานต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นให้นักเรียน ได้รับความสะดวกสบายในการอยู่ในโรงเรียนรวมทั้งงานสวัสดิการต่าง ๆ เช่น บริการแนะแนว การบริการสุขภาพและอนามัย การให้ทุนการศึกษา เป็นต้น

4. ระดับปานกลาง หมายถึง ค่ามาตรฐานของคะแนนกลางของมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (1,2,3,4 และ 5) ในงานวิจัยนี้คือค่า 3.50 ซึ่งเป็นค่าสูงสุด (Upper Limit) ของคะแนนช่วงระดับปานกลางระหว่าง 2.51-3.50 เป็นเกณฑ์กลางในการเปรียบเทียบระดับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนว่าสูงกว่าหรือต่ำกว่าระดับปานกลาง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สาระสำคัญบทนี้ เป็นการนำเสนอเอกสารและผลงานการวิจัย ซึ่งจะนำไปสู่สมมติฐาน และกรอบความคิดในการวิจัย โดยเสนอเนื้อหาสาระตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ระบบราชการ (Bureaucracy)
 2. ระบบราชการแบบเวเบอร์ (Bureaucracy : Weber's Type)
 3. การบริหารระบบราชการ
 4. แบบโครงสร้างองค์การในโรงเรียน
 5. การจัดครูงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา
 6. งานกิจการนักเรียน
 7. ความสำคัญของงานกิจการนักเรียน
 8. ขอบข่ายงานกิจการนักเรียน
 9. ผลงานองค์การและแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงานในโรงเรียน
 10. งานวิจัยที่เกี่ยวกับลักษณะโครงสร้างองค์การกับผลการปฏิบัติงาน
- รายละเอียดของแต่ละหัวข้อมีดังต่อไปนี้

ระบบราชการ

(Bureaucracy)

คำว่า "ระบบราชการ" เป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษ แปลมาจากคำว่า "Bureaucracy" ตามพจนานุกรม เวบสเตอร์ (Webster. 1970 : 189) ได้อธิบายความหมายของคำนี้ไว้ว่า พื้นฐานเดิมของคำนี้แยกออกพิจารณาได้เป็น 2 คำ คือ "Bureau" เป็นคำของภาษาฝรั่งเศส แปลว่า โต๊ะทำงาน สำนักงาน หน่วยงานของรัฐ ส่วนคำว่า "Cracy" มาจากคำว่า "Kratia" เป็นภาษากรีก แปลว่า การปกครอง หรือการใช้อำนาจ เมื่อนำคำทั้งสองมา

ผสมกัน แปลความได้ว่า การปกครองในสำนักงาน หรืออำนาจของหน่วยงานของรัฐ เวบสเตอร์ ได้ให้นิยามคำแปลของคำว่า (Bureaucracy) ไว้ 4 ความหมายดังนี้

1. หมายถึง การบริหารของรัฐที่มีข้าราชการเป็นผู้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน
2. หมายถึง บรรดาข้าราชการหรือบุคลากร ที่ปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ
3. หมายถึง วิธีปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ
4. หมายถึง การบริหารที่เน้นเกี่ยวกับการใช้อำนาจ

อุทัย นิรัฐเต (2524 : 72) ได้ให้ความเห็นว่าภาษาไทยส่วนใหญ่มักจะใช้คำว่า "ระบบราชการ" เป็นคำแปลของคำว่า "Bureaucracy" เพราะได้นำหลักการของระบบนี้มาใช้ในราชการก่อน และระบบนี้มีลักษณะการจัดระเบียบองค์การคล้ายวิธีการของหน่วยราชการ นิพนธ์ ศศิธร (2524 : 73) ได้มีความเห็นว่า ความหมายของคำนี้จะแปลว่า ระบบแบ่งหมวดหมู่งาน ส่วนราชบัณฑิตยสถาน (2530 : 14) ได้บัญญัติศัพท์ "Bureaucracy" ตรงกับภาษาไทยว่า ระเบียบการปกครองโดยเจ้าหน้าที่

ลาสกี (Laski. 1954 : 70 - 73) ได้อธิบายความหมายของคำว่า "Bureaucracy" ไว้ในสารานุกรมสังคมศาสตร์ (Encyclopedia of the Social Science) ในเชิงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในองค์การขนาดใหญ่ ที่มีลักษณะซับซ้อนว่า หมายถึง ระบบบริหารราชการของรัฐที่มีอำนาจอยู่ในมือของข้าราชการ ลักษณะการปฏิบัติงานดำเนินไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้ ไม่มีการยืดหยุ่นหรือไม่มีการผ่อนสั้นผ่อนยาว การสั่งการเต็มไปด้วยความลังเล ลำช้า ขาดความคิดริเริ่ม มีการแบ่งชั้นวรรณะ และประเพณีปฏิบัติเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ

เฮดดี (Heady. 1966 : 17) ได้อธิบายความหมายของระบบราชการในลักษณะพื้นฐานโครงสร้างขององค์การว่า "Bureaucracy" คือ ลักษณะขององค์การที่ประกอบด้วยสายการบังคับบัญชาที่จัดไว้อย่างละเอียดรัดกุม โดยอาศัยหลักของการแบ่งแยกการทำงาน (Division of Work) ซึ่งจะสอดคล้องกับ สมพงษ์ เกษมสิน (2519 : 56) ซึ่งมีความเห็นว่าระบบราชการ คือรูปแบบหนึ่งขององค์การ (Bureaucracy is a form of organization)

การให้คำนิยามและความหมายคำว่า ระบบราชการ มีหลากหลายและมีความหมายที่แตกต่างกัน แต่การวิจัยนี้ได้แปลคำว่า "Bureaucracy" ว่าระบบราชการ เพราะเห็นว่าคำนี้

มักจะใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุด คำจำกัดความของระบบราชการ พันซ์ (Punch. 1969 : 43 - 46) ได้สรุปประมวลความคิดความหมายของระบบราชการได้ 3 ประการคือ ความหมายประการแรก ระบบราชการ หมายถึง โครงสร้างขององค์การ ระบบราชการนั้นเกิดขึ้นในองค์การที่เป็นทางการ (Formal Organization) มีการจัดลำดับอำนาจหน้าที่ (Authority) มีสายการบังคับบัญชาและมีการแบ่งงานอย่างมีระเบียบ กฎเกณฑ์ประการที่สอง ระบบราชการ หมายถึง พฤติกรรมการบริหาร การกำหนดวิธีปฏิบัติงานในหน่วยงานพิจารณาแง่พฤติกรรมของคนหรือกิจกรรมของคน หรือกิจกรรมที่องค์การนั้นแสดงออกมาเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในองค์การ ความหมายสุดท้าย ระบบราชการ หมายถึง ระบบการทำงาน ซึ่งมีทั้งแง่ดีและแง่ร้าย กล่าวคือ ฝ่ายที่มองระบบราชการแง่ร้าย มีความเห็นว่าระบบราชการเป็นระบบการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ เป็นระบบของความล่าช้า (Red tape) ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งที่มองแง่ดีมีความเห็นว่า ระบบราชการนั้นเป็นระบบที่ดีงาม เป็นระบบที่รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม เป็นระบบที่มีการเลือกสรรคนเข้าทำงาน โดยยึดถือความรู้ความสามารถ และมีแบบแผนที่แน่นอนในการทำงาน

วิลเลียม (Williams. 1984 : 7) ได้กล่าวว่า ระบบราชการเป็นลักษณะขององค์การที่เป็นทางการ (Formal Organization) จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบองค์การแบบราชการ ด้วยสาเหตุสำคัญอย่างน้อย 3 ประการคือ ประการแรกองค์การมีขนาดใหญ่มีบุคลากรมาก ประการที่สององค์การมีความจำเป็นต้องมีการแบ่งงานกันทำ ประการสุดท้ายบุคลากรในองค์การมีความรู้ ความสามารถที่แตกต่างกัน

การศึกษาลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียนงานวิจัยนี้เป็นการศึกษารูปแบบวิธีการบริหารงานในองค์การหรือในโรงเรียนที่เกิดจากผู้บริหารโรงเรียนนำหลักระบบราชการ (Degree of Bureaucratization) ไปใช้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน ในองค์การหรือในโรงเรียนซึ่งกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้กำหนดกรอบในการทำงาน เป็นปรากฏการณ์หรือวิธีการปฏิบัติงานของบุคลากร ที่อยู่ในโรงเรียน

ระบบราชการของเวเบอร์

(Bureaucracy : Weber's Type)

บุคคลที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญมาก ซึ่งอาจถือได้ว่า เป็นผู้ให้กำเนิดระบบราชการเป็นคนแรก คือ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ชาวเยอรมัน ได้เสนอหลักการการจัดระเบียบองค์การจนมีผลงานดีเด่น และได้รับการยอมรับนำไปใช้ในการจัดองค์การอย่างแพร่หลายจนกระทั่งทุกวันนี้ ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel. 1987 : 110) ได้กล่าวว่า องค์การที่ทันสมัยเกือบทุกแห่งมีลักษณะการจัดระเบียบองค์การแบบราชการของเวเบอร์ นั่นคือ มีการแบ่งงานและลักษณะงานตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงานถือว่าไม่เป็นเรื่องส่วนตัว (Impersonal Orientation) มีลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ มีระเบียบและกฎเกณฑ์ มีกติกาในการปฏิบัติงาน และสามารถยึดเป็นอาชีพได้ และได้สรุปรายละเอียดที่สำคัญของระบบราชการของเวเบอร์ ไว้ว่า (Hoy and Miskel. 1987 : 111 - 113) ความคิดพื้นฐานของระบบราชการของเวเบอร์นั้น อำนาจที่มาจากกฎหมายมีความชอบธรรมมากที่สุด และเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการจัดระเบียบองค์การระบบราชการ เพราะเป็นอำนาจที่เชื่อว่าสามารถบังคับเอาความเป็นเหตุเป็นผลจากผู้ปฏิบัติงานได้ ในส่วนที่เกี่ยวกับ "Bureaucracy" เวเบอร์ หมายถึง ลักษณะขององค์การที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. แบ่งงานกันทำตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Division of Labor and Specialization) หมายความว่า มีการแบ่งงานกันทำตามหลักเกณฑ์ยึดหลักคุณธรรม และความสามารถเฉพาะด้านของแต่ละบุคคล
2. การทำงานไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนบุคคล (Impersonal Orientation) หมายความว่า การปฏิบัติงานไม่คำนึงถึงตัวบุคคล คำนึงถึงความมีเหตุมีผล งานราชการถือความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว
3. การกำหนดลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ (Hierarchy of Authority) หมายความว่า เป็นการบริหารงานที่ยึดหลักการ การจัดสายการบังคับบัญชาลดหลั่นกันไปจาก

ตามแหล่งสูงสุดไปจนถึงตามแหล่งต่ำสุด รู้ว่าใครปกครองใครอย่างเด่นชัด คำสั่งจะต้องมาจากผู้บังคับบัญชา

4. มีระเบียบข้อบังคับ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ (Rules and Regulations) รวมทั้งมีคุณลักษณะเฉพาะ (Specification) ของผู้ปฏิบัติงานหมายความว่า ผู้ปฏิบัติงานจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และกฎเกณฑ์นั้นจะต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร งานทุกอย่างจะต้องมีแนวทางการปฏิบัติเฉพาะงานนั้น ๆ กำหนดไว้ตายตัว เพื่อให้การทำงานมีแบบแผนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อหลีกเลี่ยงประสงค์ขององค์การดำเนินไปด้วยดี

5. สามารถยึดเป็นอาชีพได้ (Career Orientation) หมายความว่า ลักษณะของระบบราชการผู้ปฏิบัติงานมีความมั่นคงในหน้าที่การงาน มีหลักประกันในการทำงาน

6. ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายความว่า เมื่อองค์การมีการแบ่งงานกันทำตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และผู้เชี่ยวชาญทำงานในระบบราชการไม่คำนึงถึงเรื่องส่วนตัว จะทำให้การตัดสินใจมีเหตุผลถูกต้องตามหลักวิชาการบนพื้นฐานของข้อเท็จจริง และงานที่ได้ตัดสินใจไปแล้วนั้นลักษณะลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่จะเป็นหลักประกันได้ว่า คำสั่งของผู้บังคับบัญชาจะได้รับการตอบสนององค์การก็จะมีประสิทธิภาพ

7. แบบอุดมคติ (Ideal Type) หมายความว่า ระบบราชการมีลักษณะแบบอุดมคติ ซึ่งอาจจะพบหรืออาจจะไม่พบในโลกแห่งความเป็นจริง องค์การบางองค์การมีลักษณะความเป็นระบบราชการสูงคือ การจัดโครงสร้างองค์การยึดหลักระบบราชการอย่างเคร่งครัด แต่บางองค์การมีความยืดหยุ่นความเป็นระบบการน้อยจึงทำให้เกิดคำถามที่สำคัญขึ้นว่าการจัดระเบียบองค์การโดยการยึดหลักลักษณะระบบราชการอย่างไรจึงทำให้เกิดประสิทธิภาพสูง

สรุปได้ว่า ลักษณะขององค์การระบบราชการของ เวบเบอร์ เป็นหลักการจัดระเบียบองค์การ การปฏิบัติงานที่ชี้หลักเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์ บุคลิกลักษณะและบารมีส่วนตัวของผู้บริหารองค์การ อาจก่อให้เกิดความเที่ยงธรรมมีความแน่นอนในการปฏิบัติงาน ถ้าสามารถทำตามหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมา

แบบต่าง ๆ ของโครงสร้างองค์การในโรงเรียน

(Typology of School Organizational Structure)

คำว่า "โครงสร้าง" พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้ความหมายว่า ส่วนประกอบสำคัญ ๆ ที่มาเชื่อมเข้าด้วยกัน (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 202) ส่วนคำว่า "องค์การ" ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า ศูนย์กลางกิจการที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วย (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 888) ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของบาร์นาร์ด (Barnard: 1938 : 3) ที่กล่าวว่า องค์การคือระบบซึ่งประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าไว้ร่วมกัน หรือการรวมกำลังของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปโดยจงใจเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ฉะนั้นเมื่อเราคำว่า "โครงสร้างกับองค์การ" มาผสมกัน คำว่า "โครงสร้างองค์การ" จึงหมายถึงแบบลักษณะวิธีการปฏิบัติงานในองค์การซึ่งถูกกำหนดขึ้นในองค์การ เพื่อให้งานประสบความสำเร็จซึ่งในความหมายของการวิจัยครั้งนี้จะหมายถึง ลักษณะวิธีการปฏิบัติงานในโรงเรียนที่เกิดจากเหตุการณ์การบริหารของผู้บริหารใช้หลักการของระบบราชการมากำหนดวิธีการในการปฏิบัติงานในโรงเรียนความมากน้อยของการนำหลักการระบบราชการไปใช้ในการบริหารงานนั้นจะมีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดรูปแบบการบริหารแบบต่าง ๆ ขึ้นในองค์การ ฮอลล์ (Hoy and Miskel. 1987 : 122; citing Hall. 1962) ได้พยายามศึกษาเพื่อวัดระดับความมากน้อย ในการนำระบบราชการไปใช้ในการบริหารงานหรือการจัดระเบียบขององค์การธุรกิจ พบว่าระดับความเป็นระบบราชการ (Degree of Bureaucratization) ในองค์การต่าง ๆ ที่ศึกษามีไม่เท่ากันแสดงให้เห็นว่า การบริหารระบบราชการของแต่ละองค์การมีความแตกต่างกัน ซึ่งจะสอดคล้องกับความเห็นของ วิรัตน์ ไวยกุล (2524 : 40) ได้กล่าวว่า องค์การทุกชนิดและทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นองค์การเอกชน หรือองค์การราชการ การดำเนินงานมุ่งบรรลุเป้าหมายที่ค่อนข้างชัดเจน แต่การจัดการหรือวิธีปฏิบัติงานโครงสร้างการทำงานของแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันอยู่มีใช้อยู่ ดังตัวอย่างที่มักได้ยินอยู่เสมอว่า องค์การบางแห่งเหมือนกับคุก องค์การบางแห่งเหมือนกับค่ายทหาร องค์การบางแห่งเหมือนกับวัด ความแตกต่างเหล่านี้มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ ที่สำคัญมักจะเกิดจากวิธีการบริหารของหน่วยงานนั้น ๆ เป็นสำคัญ

โรงเรียนเป็นองค์การที่เป็นทางการ ที่มีลักษณะการบริหารงาน กำหนดวิธีการทำงาน การจัดระเบียบองค์การโดยใช้ระบบราชการ ริชาร์ด เอช ฮอลล์ (Richard H. Hall) ได้สร้างเครื่องมือวัดลักษณะการบริหารในองค์การเพื่อศึกษาความมากมายของการนำหลักการระบบราชการไปใช้ในการบริหาร โดยยึดลักษณะระบบราชการของเวเบอร์ใน 6 ลักษณะด้วยกันคือ (Hoy and Miskel. 1987 : 122; citing Richard H. Hall. 1962)

1. การกำหนดลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ (Division of Authority)
2. ลักษณะการแบ่งงานกันทำตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Division of Labor and Specialization))
3. ลักษณะการใช้ระเบียบข้อบังคับในการทำงาน (Rules and Regulations)
4. ลักษณะเฉพาะของการทำงาน (Procedure Specifications)
5. ลักษณะความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว (Impersonality) หรือการทำงานไม่ยึดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
6. ลักษณะการยึดความรู้ความสามารถความเชี่ยวชาญในการทำงานของบุคคล (Technical Competence)

ผลการศึกษาของฮอลล์ (Hall) พบว่ามีลักษณะวิธีการบริหารที่นำหลักการของระบบราชการไปกำหนดวิธีการทำงานในองค์การ ความมากมายหรือความเข้มของการนำระบบราชการไปใช้บริหารมีความแตกต่างกัน (Williams. 1984 : 22 ; citing Hall. 1962)

เครื่องมือของฮอลล์ ได้รับการปรับปรุงแก้ไขโดยแมคเคย์ (MacKay. 1964) เมื่อเขาได้นำมาศึกษาลักษณะการบริหารในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่าลักษณะการบริหารการนำหลักการระบบราชการไปใช้บริหารโรงเรียนนั้น โรงเรียนมีความเป็นระบบราชการแตกต่างกัน ความมากมายของการนำหลักการระบบราชการไปใช้ไม่เท่ากัน (Williams. 1984 : 23; citing MacKay. 1964) ต่อมา พันช์ (Punch. 1969) ได้ปรับปรุงเครื่องมือวัดลักษณะการบริหารในโรงเรียน (School Organizational Inventory) ของแมคเคย์ แล้วนำไปศึกษาลักษณะการบริหารโรงเรียน เช่นเดียวกันและใช้ลักษณะระบบราชการใน 6 ลักษณะข้างต้นเป็นตัวแปร และได้หาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะระบบราชการใน 4 ลักษณะแรกคือ ลำดับขั้นตอนของอำนาจ

หน้าที่ ระเบียบข้อบังคับ ลักษณะเฉพาะของการทํางาน และความเป็นเรื่องส่วนตัวมีค่า สหสัมพันธ์ภายในสูงมากใน 2 ลักษณะหลังคือ การยึดความสามารถความเชี่ยวชาญเฉพาะบุคคล กับการแบ่งงานกันทําคตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีค่าสหสัมพันธ์สูงมากเช่นเดียวกัน และพบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะระบบราชการ 4 ลักษณะแรกกับลักษณะระบบราชการใน 2 ลักษณะ หลัง มีค่าสหสัมพันธ์ต่ำมาก ผลการวิจัยของพั้นซ์จึงสรุปว่า ลักษณะการบริหารที่นำหลักการระบบ ราชการในลักษณะ 4 ลักษณะแรกเป็นแบบของระบบราชการ (Bureaucratic Pattern) การบริหารที่นำหลักการระบบราชการไปบริหารใน 2 ลักษณะหลังเป็นแบบของระบบวิชาชีพ (Professiona Pattern).

พั้นซ์ (Punch) ได้ทําการวิจัยในโรงเรียนเพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างองค์การใน โรงเรียนโดยปรับปรุงเครื่องมือของฮอลล์ ใน 6 ลักษณะข้างต้น แต่เรียกลักษณะการแบ่งงานกันทําคตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านว่า ลักษณะการแบ่งงานกันทําค (Divition of Labor) ภายหลัง อิชเชอร์วูด และฮอย (Isherwood and Hoy) ได้ทําการวิจัยในลักษณะเดียวกันกับพั้นซ์ พบว่า ลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนมี 4 แบบคือ แบบเวเบอ์ (Weberian) แบบเผด็จการ (Authoritarian) แบบวิชาชีพ (Professional) และแบบจําจก (Chaotic) (Hoy a Miskel. 1987 : 122 - 125; citing Isherwood and Hoy. 1973) วิธีศึกษาเพื่อ แบบของโครงสร้างองค์การในโรงเรียนของ ฮอย ซึ่งใช้เครื่องมือลักษณะการบริหารโรงเรียน (School Organizational Inventory) มีแนวการศึกษาดังนี้ เอาระดับคะแนนความมากน้อย ของการใช้หลักการระบบราชการใน 4 ลักษณะแรกคือ การกำหนดลำดับขั้นตอนของงานหน้าที่ การใช้ระเบียบข้อบังคับ ลักษณะเฉพาะของวิธิตําคเนินการ และลักษณะความเป็นเรื่องส่วนตัว มารวมกันให้เป็นแกนมิติมุ่งเน้นระบบราชการ เอาระดับคะแนนความมากน้อยของการใช้หลักการ ของระบบราชการที่เกี่ยวกับการยึดความรู้ ความสามารถของบุคคลและลักษณะการแบ่งงานกันทําค มารวมกันให้เป็นแกนมิติมุ่งวิชาชีพค่าเฉลี่ยคะแนนของมิติมุ่งเน้นระบบราชการและมุ่งเน้นวิชาชีพ แต่ละมิติก็จะแยกออกเป็นคู่ ๆ ได้สองคู่ คือ ระดับสูงกับระดับต่ำดังรูปประกอบ ก็จะได้ลักษณะ โครงสร้างองค์การของโรงเรียน 4 แบบ (Williams. 1984 : 56 - 57) รายละเอียด มีดังนี้

แบบต่าง ๆ ของโครงสร้างองค์การโรงเรียน

มิติมุ่งเน้นแบบระบบราชการ

(Bureaucratic Pattern)

Mean	สูง	แบบที่ 2 แบบเผด็จการ Type II Authoritarian	แบบที่ 1 แบบเวบเบอร์ Type I Weberian
	ต่ำ	แบบที่ 4 แบบจากระบบ Type IV Chaotic	แบบที่ 3 แบบวิชาชีพ Type III Professional

ต่ำ

Mean

สูง

มิติมุ่งเน้นแบบวิชาชีพ

(Professional Pattern)

ภาพประกอบ 2 แบบต่าง ๆ ของโครงสร้างองค์การโรงเรียน

แบบที่ 1 โรงเรียนใด มีค่าเฉลี่ยคะแนนรวมามิติมุ่งเน้นแบบวิชาชีพและมิติมุ่งเน้นแบบระบบราชการสูงกว่า ค่าเฉลี่ยของกลุ่มทั้ง 2 มิติ ลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนนั้น เรียกว่า เป็นแบบเวบเบอร์ (Weberian Type) ลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนแบบนี้จะมีลักษณะการทำงาน วิธีการทำงาน หรือกรอบของการปฏิบัติงานในโรงเรียนจะมุ่งเน้นวิชาชีพ และมุ่งเน้นระบบราชการสูงทั้งสองมิติ รูปแบบนี้คล้ายคลึงกับแบบอุดมคติของเวบเบอร์ หมายความว่าวิธีปฏิบัติ

ราชการในโรงเรียนนี้จะมีระเบียบ กฎเกณฑ์เคร่งครัดมาก ความเข้มของการนำหลักการระบบราชการใน 6 ลักษณะข้างต้น มาใช้ในการบริหารงานในโรงเรียนมีค่อนข้างสูง ลักษณะการบริหารครูไม่มีส่วนในการตัดสินใจ ไม่มีเสรีภาพในการเรียนการสอน แม้แต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่มีความสำคัญมากนักผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ชี้ขาด ผู้บริหารจะใช้ระเบียบอย่างเคร่งครัด ครูทุกคนต้องมาโรงเรียนและเลิกงานตรงตามที่โรงเรียนกำหนด การทำงานมีกรอบการทำงานอย่างชัดเจน ขึ้นในการปฏิบัติงานถูกกำหนดไว้อย่างแน่นอนตายตัว การพิจารณาความดีความชอบถือความสามารถเป็นสำคัญ

แบบที่ 2 โรงเรียนใด มีคะแนนรวมามิตินุ่มเน้นแบบระบบราชการสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม แต่มีคะแนนรวมามิตินุ่มเน้นแบบวิชาชีพต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มามิตินุ่มเน้นแบบวิชาชีพ โครงสร้างองค์การในโรงเรียนแบบนี้เรียกว่า เป็นแบบเผด็จการ (Authoritarian Type) ลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนแบบนี้จะมีความเข้มของการใช้อำนาจสูง ลักษณะของระบบราชการใน 4 ลักษณะแรกข้างต้น จะใช้มากในโรงเรียน แต่ลักษณะของระบบราชการใน 2 ลักษณะหลังจะใช้น้อย อำนาจหน้าที่จะมาจากบุคคลคนเดียว จากฝ่ายบริหารลงมาตามลำดับ ลักษณะการบริหารที่เห็นเด่นชัดในโรงเรียน ผู้บริหารไม่สนับสนุนการพบปะระหว่างเพื่อนครู นักเรียนและครูจะต้องประพฤติอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่ผู้บริหารวางไว้ ผู้บริหารจะไม่ให้เสรีภาพในการสอน การตัดสินใจทุกอย่างขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ครูทุกคนจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้บริหารไม่สามารถคัดค้านได้

แบบที่ 3 โรงเรียนใด มีคะแนนรวมามิตินุ่มเน้นแบบวิชาชีพสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม แต่มีคะแนนรวมามิตินุ่มเน้นแบบราชการต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม โครงสร้างองค์การโรงเรียนแบบนี้เรียกว่า แบบวิชาชีพ (Professional Type) ลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนแบบนี้ จะมีความมากน้อยของการนำหลักการระบบราชการ ในสองลักษณะหลังที่กล่าวข้างต้นมาใช้ในการกำหนดการทำงานค่อนข้างสูง หมายความว่าโครงสร้างการบริหารแบบนี้ ไม่มุ่งเน้นอำนาจจะเน้นในเรื่องของการตัดสินใจร่วมกัน ยึดหลักความสามารถตามหลักวิชาการ แบ่งงานตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของแต่ละบุคคล ครูมีอิสระในการทำงาน มีความยึดมั่นในกฎระเบียบไม่เคร่งครัดตายตัว ผู้บริหารสนับสนุนการพบปะสังสรรค์ระหว่างเพื่อนครู การลงโทษนักเรียนไม่ยึดระเบียบพิจารณาความแตกต่างระหว่างบุคคล

แบบที่ 4 โรงเรียนาค มีคะแนนรวมานมิติมุ่งเน้นแบบวิชาชีพ และมิติมุ่งเน้นแบบราชการ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มทั้งสองมิติ โครงสร้างองค์การ เรียกว่า *แบบชาอระบบ* (Chaotic Type) ลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนแบบนี้ จะมีความเข้มของการนำหลักการของระบบราชการ ไปใช้ในการปฏิบัติงานของครูตั่วทั้ง 6 ลักษณะ ไม่มีมาตรฐานในการทำงาน ทำงานให้หมดเวลา ไปวันหนึ่ง ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ในการทำงานใครทำอะไรก็ได้ มีเสรีภาพที่จะทำงานตามความพอใจ บริหารงานตามสบาย

โครงสร้างองค์การดังกล่าวนี้ มีรายงานการวิจัยหลายชิ้นที่ชี้ให้เห็นว่ามีความสำคัญส่งผล ต่อการปฏิบัติงานและผลสำเร็จขององค์การ อย่างเช่น ผลงานวิจัยของวิลเลียม (Williams. 1984 : 2618-A) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างองค์การในโรงเรียนกับความ พึงพอใจในการสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างองค์การแบบวิชาชีพ ครูจะมีความพึงพอใจใน การสื่อสารมากกว่ารูปแบบเผด็จการ หมายความว่า ความพึงพอใจของครูในการสื่อสารจะมี ความพึงพอใจมาก ถ้าโครงสร้างองค์การเป็นแบบวิชาชีพ ไม่ว่าแบบเผด็จการ

โครงสร้างองค์การในโรงเรียนทั้ง 4 แบบ มีความเกี่ยวข้องกับครูและนักเรียนแตกต่างกัน ดังตัวอย่างงานวิจัยของ เฮนรี่ โคลีซาร์ (Henry Kolesar) ได้พบว่าความรู้สึกเกี่ยวกับการ ขาดอำนาจของนักเรียนที่มีลักษณะโครงสร้างองค์การแบบเผด็จการจะสูงกว่่านักเรียนที่เรียนอยู่ ใน โรงเรียนที่มีลักษณะโครงสร้างองค์การแบบวิชาชีพ อีส์เชอร์วูดและฮอย ได้พบว่า ได้มี สหพันธ์อย่างเดียวกันเกิดขึ้นระหว่างครูอาจารย์ในแบบทั้งสองแบบในโรงเรียนต่าง ๆ กล่าวโดย สรุพ พบว่า ความรู้สึกของครู-อาจารย์เกี่ยวกับการขาดอำนาจในโรงเรียนที่มีลักษณะโครงสร้าง องค์การแบบเผด็จการมากกว่าในโรงเรียนที่มีลักษณะโครงสร้างองค์การเป็นแบบลักษณะโครงสร้าง องค์การอาจจะมืผลลัพท์ที่สำคัญสำหรับนักเรียนมิใช่แต่เพียงเรื่องของอำนาจเท่านั้น แต่ในส่วนที่ เกี่ยวกับผลงานของโรงเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ด้วย การวิจัยที่กระทำ โดย แอนเดอร์สัน บาร์รี่ (Anderson Barry) และคีธ เดวิด (Keith David) ได้ชี้ให้เห็น ว่ามีความน่าจะเป็นไปได้ว่า ลักษณะโครงสร้างองค์การแบบเวบเบอร์ และแบบเผด็จการอาจจะมื ผลลัพท์ในทางลบสำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (Hoy and Miskel. 1980 :

124; citing Barry. 1976; MacKay. 1964; Kolesar. 1967; Isherwood and Hoy. 1973)

บราวน์ (Brown. 1986 : 2813-A) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างระดับความมากมายของความเป็นระบบราชการกับขวัญของครู โรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐมิสซิสซิปปี (Mississippi) ผลการวิจัยพบว่า ยิ่งมีความเป็นระบบราชการมากขึ้นเท่าไร ขวัญกำลังใจของครูยิ่งสูงขึ้น

เฮจ (Hoy and MisKel. 1987 : 128 - 129; citing Hage. 1967) ได้ศึกษาและเป็นผู้ตั้งทฤษฎีสัจพจน์ (Axiomatic Theory) ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นลักษณะหนึ่งของการบริหารองค์การแบบเป็นทางการ (Formal Organization) 8 ลักษณะ ซึ่งลักษณะขององค์การ 4 ลักษณะแรกเป็นมรรควิธี (Means) ส่วนลักษณะ 4 ประการหลังเป็นลักษณะเป้าหมาย (Ends) ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้

มรรควิธี (Means)

1. ความหลากหลาย (Complexity)
2. การรวมอำนาจ (Centralization)
3. ความเป็นระบบมาตรฐานของการทำงาน (Formalization)
4. การแบ่งช่วงชั้น (Stratification)

เป้าหมาย (Ends) คือ

1. ความสามารถในการปรับตัว (Adaptiveness)
2. ผลผลิตหรือความสามารถในการผลิต (Productivity)
3. ประสิทธิภาพ (Efficiency)
4. ความพึงพอใจในการทำงาน (Job Satisfaction)

เฮจได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมรรควิธี ตัวแปรเป้าหมาย ผลการศึกษาได้ข้อสรุปเป็นทฤษฎีเชิงสัจพจน์ที่สำคัญ คือ

1. ยิ่งมีการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางเท่าไรจะทำให้ความสามารถในการผลิตเพิ่มมากขึ้น

2. ถ้าเพิ่มระดับมาตรฐานของการทำงานมากขึ้นจะทำให้ประสิทธิภาพขององค์การเพิ่มมากขึ้น

3. ยิ่งมีการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางมากขึ้นจะทำให้ระดับมาตรฐานการทำงานเพิ่มมากขึ้น

4. ถ้ายิ่งมีระดับการแบ่งชั้นการบังคับบัญชาชัดเจนขึ้นจะทำให้ผลผลิตองค์การสูงขึ้น

5. ถ้ายิ่งมีระดับการแบ่งชั้นมากขึ้นจะทำให้ความพึงพอใจในการทำงานลดลง

6. ถ้ายิ่งมีระดับการแบ่งช่วงชั้นสูงขึ้นจะทำให้การปรับตัวขององค์การน้อยลง

7. ถ้าองค์การมีความหลากหลาย ซับซ้อนมากขึ้น จะทำให้มีการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางมากยิ่งขึ้น

แฟรงค์ (Frank. 1985 : 3544 - A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบของการให้กำลังใจในการเรียนกับความสำเร็จของการปฏิบัติงานในโรงเรียนของนักเรียน พบว่าแบบการให้กำลังใจที่อบอุ่นมีการเสริมแรงจะทำให้นักเรียนทำงานได้รับความสำเร็จสูง

บรูส (Bruce. 1983 : 23 - 38) ได้ศึกษาและรวบรวมงานวิจัยในช่วงปี ค.ศ. 1970 - 1982 เกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพจากการสังเคราะห์งานวิจัยดังกล่าวเขาพบว่า มีความหลากหลายในรูปแบบของการทำวิจัย แต่มีข้อสรุปที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับคุณลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเขาได้สรุปว่า ปัจจัยสองประการที่ส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพ คือ ปัจจัยด้านสังคมมนุษย์ในโรงเรียน และปัจจัยด้านการเรียนการสอน ได้แก่ การให้เวลาในการสอนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีความรับผิดชอบตนเอง มีการสอนตามหลักสูตรและใช้เทคโนโลยีในการสอน สำหรับปัจจัยด้านสังคมมนุษย์ในโรงเรียนนั้น ได้แก่ ลักษณะการบริหารครูมีความหวังต่อตัวนักเรียน ความเอาใจใส่ห่วงใย เอาใจใส่ในตัวนักเรียน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สเทลเลอร์ (Steller. 1988 : 13 - 14) ซึ่งได้สังเคราะห์งานวิจัยในช่วงปี ค.ศ. 1980-1987) เกี่ยวกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพจากการสังเคราะห์พบว่า ปัจจัยสำคัญ 5 ประการ ที่จะทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพ คือ ผู้บริหารเข้มงวดในการเรียนการสอนของครู ครูเข้าใจเนื้อหาของหลักสูตรอย่างชัดเจน ครูผู้บริหารมีความคาดหวังในตัวนักเรียนสูง บรรยากาศในโรงเรียนเหมาะสมและปลอดภัย มีการวัดผลความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

จากงานวิจัยแสดงว่า ลักษณะวิธีการบริหารเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงาน ดังนั้นอาศัยแนวการศึกษาของ อีสเชอร์วูดและฮอย ในการศึกษาการบริหารของระบบราชการในโรงเรียน และพบว่าโครงสร้างองค์การในโรงเรียนจะมี 4 แบบ รายละเอียดดังที่ได้นำมาแล้วจะนำมาเป็นตัวแปรในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เพื่อค้นหาว่าโครงสร้างองค์การของโรงเรียนที่แตกต่างกันจะทำให้ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนต่างกันหรือไม่

การจัดรูปงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ความเป็นมาของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของไทย

คำว่า "มัธยมศึกษา" เริ่มปรากฏเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของการศึกษาไทยในโครงการการศึกษา พ.ศ. 2441 ซึ่งพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ร่างขึ้นทูลเกล้าถวายรัชกาลที่ 5 ตามโครงการการศึกษา พ.ศ. 2441 นั้น การมัธยมศึกษาได้จัดเป็นสองประเภทคือ การเล่าเรียนสามัญ และการเล่าเรียนพิเศษ ต่อมาในปี พ.ศ. 2445 ได้มีการเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาแห่งชาติใหม่ ได้แบ่งการศึกษาออกเป็นการศึกษาสายสามัญและวิสามัญ ในส่วนที่เป็นสายสามัญศึกษานั้นได้แบ่งการศึกษาออกเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา โรงเรียนมัศึกษานั้นขณะนั้นมีแต่เฉพาะกรุงเทพมหานคร เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ได้กำหนดแผนการศึกษาใหม่ โดยแบ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาออกเป็นสองตอนคือ มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ใช้เวลาเรียนตอนละ 4 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะแบ่งออกเป็นสองแผนก คือ อักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2479 ได้มีการปรับปรุงเวลาเรียนใหม่ให้เหลือระดับละสามปี และให้มีเตรียมอุดมศึกษาอีกสองปี ในปี พ.ศ. 2479 ได้ปรับปรุงเวลาแบ่งมัธยมศึกษาออกเป็นสามสายคือ มัธยมศึกษาสายสามัญ วิสามัญ และอาชีวศึกษา มาในปี พ.ศ. 2503 ได้ขยายการศึกษาภาคบังคับออกเป็นสามปี และมัธยมศึกษาตอนปลายสองปี (ภิญโญ สาร. 2521 : 303 - 304)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันได้ปรับปรุงการศึกษาภาคบังคับ เป็นหกปี และได้ปรับปรุงการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นสองตอน คือ เป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สามปี และมัธยมศึกษาตอนปลายสามปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแบ่งออกเป็นสองสายคือ สายสามัญ และสายอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2535 : 15)

ภาระหน้าที่ที่สำคัญของการมัธยมศึกษา

การศึกษาระดับมัศึกษยานับว่าเป็นการศึกษาในระดับที่มีความสำคัญมากระดับหนึ่ง เพราะการศึกษาระดับนี้มีอิทธิพลต่อการวางแผนชีวิตในอนาคตของเยาวชน ซึ่งจะเจริญเติบโต เป็นผู้ใหญ่วันข้างหน้า และเป็นการตอบสนองต่อการผลิตกำลังคนระดับกลางของประเทศ เป็น การศึกษาระดับที่จะต้องเตรียมคนให้มีความรับผิดชอบต่อบ้านเมือง เบนท์ และโครเนนเบิร์ก (Bent and Kronenberg. 1985 : 53) ได้จำแนกภาระหน้าที่ที่สำคัญของการมัธยมศึกษา ไว้ 6 ประการ คือ

1. หน้าที่ด้านการปรับตัว (Adaptive Function) ได้แก่ หน้าที่การอบรม สั่งสอนผู้เรียนให้มีความรู้ และความเข้าใจในสภาพแวดล้อมและการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
2. หน้าที่ในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (Integration Function) มีหน้าที่ในการสร้างความนึกคิดในการร่วมมือและร่วมใจกัน สามารถทำงานร่วมกันได้รวม ไปถึงการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนภายในชาติ
3. หน้าที่ในการส่งเสริมความเป็นตัวของตัวเอง (Differentiate Function) ได้แก่ การปลูกฝังให้แต่ละคนมีการพัฒนาในด้านที่ตนเองถนัด และมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดเห็นของตนเอง
4. หน้าที่ในการปลูกฝังความคิดแบบประชาธิปไตย (Democratic Function) ให้ การศึกษาอบรมเด็กให้มีความคิดแบบประชาธิปไตย มีส่วนร่วมและมีความสำนึกคิดในการปกครอง และการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง

5. หน้าที่ในการเตรียมเด็กเพื่อการศึกษาในระดับสูงขึ้น (Prepare for Future Study) เพื่อเป็นการปูพื้นฐานในด้านความพร้อมและความรู้สำหรับการศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

6. หน้าที่ในการสำรวจตนเอง (Exploration) โรงเรียนต้องช่วยให้ผู้เรียนมีความคิด และรู้ถึงความถนัดและความสนใจของตนเอง

เซอร์จิอวานนิ และคนอื่น ๆ (Sergiovanni and others. 1987 : 59 - 68)

ได้กล่าวถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียน หรือของโรงเรียนที่จะต้องพิจารณาไว้ 4 ประการคือ

1. ทำให้เป้าหมายของโรงเรียนบรรลุ (Goal Attainment) โรงเรียนมีเป้าหมายที่สำคัญก็คือ การสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี เตรียมเยาวชนของชาติว่าให้มีความรู้และช่วยตนเองได้ เป้าหมายของโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่โรงเรียนจะต้องทำให้สำเร็จ

2. มีหน้าที่เสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมของโรงเรียน (Maintainin Internal Integration)

3. มีหน้าที่คงรูปไว้ซึ่งรูปแบบของวัฒนธรรม (Cultural Patterns)

4. มีหน้าที่ในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอก (External Adaptation)

สรุปได้ว่าภารกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สำคัญ งานส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น พัฒนาเขาและสติปัญญา อุปนิสัย และบุคลิกภาพของนักเรียน การให้ความรู้ที่สำคัญและความคิดต่าง ๆ อันเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของประเทศของตนเอง และประเทศอื่น ๆ การทำนุบำรุงรักษา ยึดมั่นและจงรักภักดีต่อระบบการปกครอง และสังคมแบบประชาธิปไตยของประเทศ การให้ความรู้และความชำนาญในการประกอบอาชีพตามความเหมาะสมของบุคคลและสังคม การส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนทั้งทางกายและจิตใจ และให้รู้จักปรับปรุงความคิดในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม

รูปงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา

โรงเรียนในฐานะที่เป็นองค์การทำหน้าที่ในการจัดกลาทางสังคม (Socialization) ประกอบด้วยบุคลากรส่วนใหญ่ที่เรียกว่า "ครู" ทำหน้าที่เพื่อให้ภาระหน้าที่ของโรงเรียนที่กล่าวมาข้างต้นบรรลุเป้าหมาย ในการทำงานร่วมกันจึงต้องมีการจัดรูปงาน แบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ตามลักษณะของงาน การจัดรูปงานในโรงเรียนเป็นฝ่าย ๆ เป็นหมวดหมู่ตามลักษณะของงาน และขนาดของโรงเรียนไว้หลายรูปแบบด้วยกัน ส่วนใหญ่หลักเกณฑ์คล้ายกัน กรมสามัญศึกษา (2522 :

12 - 15) ได้แบ่งงานหลักที่สำคัญในโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ 6 หมวดคือ

1. งานวิชาการ งานหลักสูตรการสอน
2. งานบริหารบุคคล
3. งานกิจการนักเรียน
4. งานอาคารสถานที่
5. งานธุรการและงานงบประมาณ
6. งานสัมพันธ์กับชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2519 : 7) ได้กล่าวถึงงานที่สำคัญ ๆ ที่ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาควรทราบไว้ดังนี้

1. การกำหนดแผนปฏิบัติงานและพัฒนาโรงเรียน
2. การบริการงานวิชาการ
3. การบริหารกิจการนักเรียน
4. การบริหารงานบุคคล
5. อาคารสถานที่
6. ชุมชนและงานประชาสัมพันธ์
7. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

อภิรตม์ ณ นคร และคนอื่น ๆ (2523 : 17) ได้กล่าวถึงงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สำคัญ ๆ 7 ประการ

1. การสอนและการพัฒนาหรือการใช้หลักสูตร
2. การบริหารกิจการนักเรียน
3. การสัมพันธ์กับชุมชน
4. การบริหารบุคลากรในโรงเรียน
5. การบริหารอาคารสถานที่ และบริเวณ
6. การจัดองค์การและโครงสร้างของโรงเรียน
7. การบริหารการเงินและธุรการ

พันส์ หันนาคินทร์ (2524 : 38) ได้กล่าวว่า การจัดรูปงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามปกตินั้น มักจะจัดรูปงานในลักษณะเหมือนกัน โดยแบ่งงานในโรงเรียนออกเป็น 3 งานใหญ่ ๆ คือ งานวิชาการ งานธุรการ และงานกิจการนักเรียน ซึ่งจะสอดคล้องกับความเห็นของ กมล ธีรสถา (2522 : 40) ได้ระบุว่า การแบ่งงานโรงเรียนออกเป็น ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ และฝ่ายปกครอง นั้นก็เพื่อให้การทำงานมีความสะดวกในการ บริหารงานของโรงเรียนให้มี ประสิทธิภาพ และจากผลการวิจัยของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาคบริหารการศึกษาจำนวน 13 คน แต่ละคน ทำการวิจัยในแต่ละภาคการศึกษา สรุปผลการวิจัยได้ว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา ในแต่ละเขตส่วนใหญ่มีโครงสร้างการบริหารการศึกษาคล้ายคลึงกัน โดยมีครูใหญ่ และอาจารย์ ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบสูงสุด การจัดรูปงานในโรงเรียนอย่างน้อยที่สุด จะมี 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายงานวิชาการ ฝ่ายงานปกครอง และฝ่ายธุรการ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ. 2530 : 13; อ้างอิงมาจาก นพชัย รัฐธรรม. 2523; อติเรก รัตนธัญญา. 2519; เพ็ญศักดิ์ เรือนาจมัน. 2518; ประจวบ วัชรรัตน์. 2519; ชัชวาลย์ อำมาตย์. 2521; สุรัชย์ ชินโย. 2519; ทองขาว โคตรโยธา. 2520; โกศล วิรัชดิษฐ์. 2519)

โดยสรุปจากแนวคิดของนักการศึกษาและงานวิจัยดังกล่าว พอประมวลได้ว่างานโรงเรียน มี 3 ประการใหญ่ ๆ คือ

1. งานวิชาการ หมายถึง งานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียน การสอน การกำหนด หลักสูตร แผนการเรียน การจัดชั้นเรียน การจัดครูผู้สอน การวัดผลการเรียน การจัดวัสดุอุปกรณ์ ประกอบการสอนการเรียนและการอำนวยความสะดวกทางวิชาการดำเนินไปอย่างราบรื่น

2. งานกิจการนักเรียน เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นเรื่องหนึ่งของการจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารและครูควรจะทำให้ความสนใจพิเศษนอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติ โรงเรียนจะต้องคำนึงว่ามีส่วนสำคัญที่เกี่ยวกับนักเรียนอยู่อีกหลายด้าน เช่น การจัดบริการ และสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับนักเรียน การจัดกิจการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างชีวิตของนักเรียนให้สมบูรณ์ขึ้น การจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียนนอกชั้นเรียน ซึ่งอยู่ในขอบข่ายของงานด้านกิจการนักเรียน

3. งานธุรการ โรงเรียนเป็นองค์การหรือสถาบันอย่างหนึ่ง ดังนั้นย่อมมีกฎระเบียบและข้อบังคับที่มีมาตรฐานปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่สังกัดกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานราชการย่อมมีแนวทางในการปฏิบัติตามธรรมเนียมและระเบียบทางราชการซึ่งจะหลีกเลี่ยงการปฏิบัติไม่ได้ งานธุรการจะครอบคลุมงานด้านการเงิน การสารบัญ การพัสดุ อาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และอื่น ๆ แม้งานเหล่านี้จะเป็นเพียงองค์ประกอบช่วยเสริมสนับสนุนฝ่ายวิชาการ ไม่ก่อผลประโยชน์โดยตรงต่อนักเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญก็ตาม แต่ก็เป็งานที่ส่งผลโดยอ้อมในการช่วยให้งานของโรงเรียนทั้งหมดเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสมบูรณ์ขึ้น

สรุปได้ว่า งานทั้งสามฝ่ายดังกล่าวข้างต้นจะมีความสำคัญในการบริหารโรงเรียนซึ่งจะต้องทำทั้งงานดังกล่าวมีประสิทธิภาพ และดูเหมือนว่างานทั้งสามมีความแตกต่างกัน แต่ถ้าพิจารณาให้ถ่องแท้แล้ว งานทั้งสามเป็นสิ่งที่แยกเป็นอิสระจากกันโดยยาก ทั้งนี้เพราะงานทั้งสามมีความผูกพันและสนับสนุนซึ่งกันและกันการจัดการศึกษาย่อมต้องให้ความสำคัญแก่ทั้งสามฝ่าย สำหรับในการวิจัยในเรื่องนี้จะศึกษาเฉพาะผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนเพราะจากผลการประเมินเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา เมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ผลการปฏิบัติงานโรงเรียนด้านกิจการนักเรียนทั่วประเทศในระดับปานกลาง (กรมสามัญศึกษา. 2534 : 179) และผลการวิจัยของ วินัย จันดาวรรณ (2523 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยไว้เกี่ยวกับงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต 10 พบว่า การปฏิบัติงานกิจการนักเรียนอยู่ในเกณฑ์มาก 5 ด้าน คือ การรับและแบ่งกลุ่มนักเรียน การปฐมนิเทศนักเรียน การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การทำทะเบียนและการทำรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน และการจัดกิจกรรมนักเรียน และปฏิบัติน้อยใน 3 ด้าน คือการบริการสุขภาพอนามัย การจัดและบริหารแนะแนว และการจัดหาทุนการศึกษาและพบปัญหาสำคัญในการบริการกิจการ

2. งานกิจการนักเรียน เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นเรื่องหนึ่งของการจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารและครูควรจะให้ความสนใจพิเศษนอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติ โรงเรียนจะต้องคำนึงว่ามีส่วนสำคัญที่เกี่ยวกับนักเรียนอยู่อีกหลายด้าน เช่น การจัดบริการ และสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับนักเรียน การจัดกิจการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างชีวิตของนักเรียนให้สมบูรณ์ขึ้น การจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียนนอกชั้นเรียน ซึ่งอยู่ในขอบข่ายของงานด้านกิจการนักเรียน

3. งานธุรการ โรงเรียนเป็นองค์การหรือสถาบันอย่างหนึ่ง ดังนั้นย่อมมีกฎระเบียบและข้อบังคับที่มีมาตรฐานปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่สังกัดกระทรวง ทบวง กรม ในทางราชการย่อมมีแนวทางในการปฏิบัติตามธรรมเนียมและระเบียบทางราชการซึ่งจะหลีกเลี่ยงการปฏิบัติไม่ได้ งานธุรการจะครอบคลุมงานด้านการเงิน การสารบัญชี การพัสดุ อาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และอื่น ๆ แม้งานเหล่านี้จะเป็นเพียงองค์ประกอบช่วยเสริมสนับสนุนฝ่ายวิชาการ ไม่ก่อผลประโยชน์โดยตรงต่อนักเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญก็ตาม แต่ก็เป็งานที่ส่งผลโดยอ้อมในการช่วยให้งานของโรงเรียนทั้งหมดเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสมบูรณ์ขึ้น

สรุปได้ว่า งานทั้งสามฝ่ายดังกล่าวข้างต้นจะมีความสำคัญในการบริหารโรงเรียนซึ่งจะต้องทำให้งานดังกล่าวมีประสิทธิภาพ และดูเหมือนว่างานทั้งสามมีความแตกต่างกัน แต่ถ้าพิจารณาให้ถ่องแท้แล้ว งานทั้งสามเป็นสิ่งที่แยกเป็นอิสระจากกันโดยยาก ทั้งนี้เพราะงานทั้งสามมีความผูกพันและสนับสนุนซึ่งกันและกันการจัดการศึกษาย่อมต้องให้ความสำคัญแก่ทั้งสามฝ่าย สำหรับการวิจัยในเรื่องนี้จะศึกษาเฉพาะผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนเพราะจากผลการประเมินเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา เมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ผลการปฏิบัติงานโรงเรียนด้านกิจการนักเรียนทั่วประเทศในระดัพบานกลาง (กรมสามัญศึกษา. 2534 : 179) และผลการวิจัยของ วินัย จันดาวรรณ (2523 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยไว้เกี่ยวกับงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต 10 พบว่า การปฏิบัติงานกิจการนักเรียนอยู่ในเกณฑ์มาก 5 ด้าน คือ การรับและแบ่งกลุ่มนักเรียน การปฐมนิเทศนักเรียน การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การทำทะเบียนและการทำรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน และการจัดกิจกรรมนักเรียน และปฏิบัติน้อยใน 3 ด้าน คือการบริการสุขภาพอนามัย

การจัดและบริการแนะแนว และการจัดให้ทุนการศึกษาและพบปัญหาสำคัญในการบริการกิจการนักเรียน คือ โรงเรียนส่วนมากรับนักเรียนไม่ได้ตามแผนที่วางไว้ ผู้ปกครองให้ความสนใจและร่วมในกิจการที่โรงเรียนจัดขึ้นน้อย ครู-อาจารย์ไม่ค่อยให้ความสำคัญในกิจกรรมที่ตนไม่ได้รับการมอบหมาย ขาดแคลนงบประมาณ อาคารสถานที่เฉพาะและขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้านในด้านสุขภาพอนามัยและด้านแนะแนว ไม่มีทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็ก

ทองขาว โคตรโยธา (2521 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องงานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต 11 พบว่า ประชาชนให้ความสำคัญควบคุมการประพฤติ และการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างดี แต่งานที่โรงเรียนปฏิบัติได้น้อย คือ การสำรวจความต้องการทางการศึกษาของนักเรียน การตรวจสุขภาพอนามัยของนักเรียน การจัดให้มีกิจกรรมทางวิชาการให้มาก และการให้ครูติดต่อกับนักเรียนนอกเวลาเรียน และเห็นว่าจากผลการประเมิน และการวิจัยกล่าวไว้ว่า ผลงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับที่จะต้องปรับปรุงพัฒนา และผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยด้านนี้ในประเทศไทยไม่ค่อยมีใครศึกษาไว้มากนัก จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยต่างประเทศพบว่า เป็นเรื่องสำคัญ งานกิจการนักเรียนนั้นเป็นงานที่จะส่งเสริมคุณภาพของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายตามที่ประเทศชาติต้องการได้ เพื่อกำหนดกรอบในการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนให้ชัดเจน จะขอกล่าวถึงงานกิจการนักเรียนโดยละเอียดต่อไปนี้

งานกิจการนักเรียน

ความหมายของคำว่า "งานกิจการนักเรียน"

การบริหารกิจการนักเรียน เป็นงานสำคัญอย่างหนึ่งของนักเรียนเพราะจะต้องดำเนินงานทุกอย่างทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน เพื่อให้กิจการนักเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยคำนึงถึงว่า สถานศึกษาควรพยายามให้ผู้เข้ารับการศึกษารับทุกคน ได้มีโอกาสพัฒนา และได้แสดงบทบาทอย่างเสมอภาค และยุติธรรม เพราะการศึกษาช่วยทำให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองดี การศึกษาช่วยให้นักมีความรอบรู้ มีปฏิภาณไหวพริบ และความฉลาดสามารถที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ของตน และรู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ได้ กิจกรรมนักเรียนนักศึกษาจะเป็นส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาบุคคลให้รู้จักใช้ความสามารถของตนได้อย่างเต็มขีดความสามารถอันจะเป็นส่วนช่วยทำให้เขาเหล่านั้นประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดี (เสริมวิทย์ สุภเมธิ. 2531 : 1)

กู๊ด (Good. 1973 : 563) ให้ความหมายของการบริหารกิจการนักเรียนว่า คือ การบริการของสถาบันแก่นักเรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มในแง่ของการให้คำปรึกษา การบริการ และสวัสดิการของนักเรียน เช่น การแนะแนวทางการศึกษาและอาชีพ การจัดหางาน การบริการหอพัก และการให้คำปรึกษาแก่องค์การนักเรียน

เบอร์ดี (Berdie. 1971 : 67) กล่าวถึง งานกิจการนักเรียน ว่าเป็นงานที่ประยุกต์ความรู้ และหลักการ ซึ่งเป็นการผสมผสานวิชาการทางสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา นามานี้กับนักเรียน

ภิญโญ สาร (2519 : 185) ได้ให้ความหมายของคำว่า "งานกิจการนักเรียน" คือ งานกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการสอนในห้องเรียน

คำสองคำที่มักใช้ปะปนกันอยู่เสมอทั้ง ๆ ที่มีความหมายและขอบข่ายที่แตกต่างกันมาก กล่าวคือ คำว่า งานกิจการนักเรียน (Student Affairs) และกิจกรรมนักเรียน (Student Activities) งานกิจการนักเรียนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจหลักของโรงเรียนซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในทุกด้าน เช่น การจัดสวัสดิการให้กับนักเรียน การแนะแนวการศึกษา วินัย และกิจกรรมนักเรียน เป็นต้น ส่วนงานกิจการนักเรียนนั้น เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนตามความสนใจ ความถนัด เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ไปบนทางที่ถูกต้อง และส่งเสริมความสามารถพิเศษของนักเรียนแต่ละบุคคล (สมศักดิ์ คงเที่ยง. 2529 : 12)

งานกิจการนักเรียนที่ปฏิบัติโดยทั่วไป เสริมวิทย์ สุภเมธี (2531 : 2) ได้กล่าวว่า มี 2 ลักษณะคือ การกระทำเพื่อให้เด็กเรียนสามารถพัฒนาตนเองโดยมีครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา เช่น งานสถานักเรียน งานชมรมต่าง ๆ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เด็กเรียนนักศึกษาสามารถที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตัวเองได้ ในกระบวนการที่เป็นสริมสร, สภาหรือชมรมที่เขาเหล่านั้นลงมือปฏิบัติโดยตรง อีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนที่โรงเรียน หรือสถานศึกษาทั่วไปเป็นผู้รับผิดชอบ กิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นเป็นการเสริมบรรยากาศ เสริมสถานการณ์ให้เกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตรหรือเป็นการเติมเต็มในส่วนที่ไม่มีในหลักสูตร ซึ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตรหรือเป็นการเติมเต็มในส่วนที่ไม่มีในหลักสูตร ซึ่งนักเรียนไม่สามารถจัดเองได้เพราะต้องอาศัยกำลังทรัพย์ และความร่วมมือจากหลายฝ่าย อันจะสอดคล้องกับความเห็นของ เขาวนั มณีวงษ์ (2527 : 13) ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่ามี 2 ลักษณะสำคัญดังนี้

1. งานกิจการนักเรียนที่เกี่ยวกับกฎระเบียบข้อบังคับของทางราชการ หรือนโยบายของรัฐบาล เช่น การรับนักเรียน งานทะเบียนนักเรียน วินัยและการลงโทษ
2. การจัดบริการต่าง ๆ เท่าที่โรงเรียนและผู้บริหารจะพึงจัดให้ได้ตามกำลังความสามารถได้แก่ งานแนะแนว อาหารกลางวัน สุขภาพอนามัย ส่งเสริมวิชาการสภา หรือกรรมการนักเรียน เป็นต้น

สรุปได้ว่า งานกิจการนักเรียน คือ การจัดสวัสดิการ การให้บริการ และการควบคุมดูแล ซึ่งสถาบันการศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียน โดยคำนึงถึงหลักวิชาการว่าด้วยการบริการงานด้านกิจการนักเรียนเป็นไปเพื่อการพัฒนาให้นักเรียนให้มีชีวิตในสถาบัน ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของกิจการนักเรียน

ความสำคัญของกิจการนักเรียน วิชัย แ่งงัน (2528 : 22) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เรื่องของงานกิจการนักเรียนเมื่อไม่นานมานี้พบว่า

"การศึกษาใด ๆ ก็ตามที่มีมุ่งพัฒนาคน โดยใช้กระบวนการการศึกษาเป็นตัวกลาง เพื่อการพัฒนาคนนั้นก็จำเป็นต้องจัดสภาพการณ์ สถานการณ์ให้น่าสนใจและท้าทาย เพื่อให้

บุคคลที่จะกระทำในกระบวนการนั้น ๆ และสถาบันนั้น ๆ จะต้องมีหน่วยงานที่ประเมิน
สถานภาพที่เป็นไปแต่ละระยะ แต่ละชั้น แต่ละตอน ตลอดจนพัฒนาการของนักเรียนด้วย"

โดยถือว่างานกิจการนักเรียนเป็นงานเสริมเพื่อเติมให้เต็ม เป็นงานส่งเสริม เป็นงานบริการ
เป็นงานแก้ไขมาซึ่งงานควบคุม และถ้าสถาบันการศึกษาค เมื่อต้องการจัดการศึกษาให้เป็นไป
อย่างมีประสิทธิภาพ ควรจัดสถานภาพ สถานการณ์ให้เกิดการทำทนายและสามารถประเมินสถานภาพ
นั้น เป็นขั้นเป็นตอน งานกิจการนักเรียนนี้ผู้บริหารจำเป็นต้องให้ความสำคัญ และจัดสภาพการณ์ให้
เกิดการจูงใจให้เกิดการทำทนาย ให้นักเรียนร่วมกันกระทำให้ได้ และจะต้องพิจารณากระบวนการ
มากกว่าผลผลิตที่ได้

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2520 : 6 - 8) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็น
และความสำคัญของงานด้านกิจการนักเรียนไว้ 7 ประการดังนี้

1. สังคมเป็นตัวกำหนดปรัชญาของการดำรงชีวิต ซึ่งมีความต้องการหลายอย่างโรงเรียน
เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีสถาบันหลายอย่างในสังคมที่เป็นตัวกำหนดความต้องการของบุคคล ในขณะที่
เดียวกันก็เป็นตัวกำหนดบทบาทของโรงเรียนอีกด้วย สถาบันดังกล่าว ได้แก่ ครอบครัว ศาสนา
รัฐบาล เป็นต้น บทบาทของโรงเรียน คือ การส่งเสริมและควบคุมบุคคลากรต่าง ๆ ซึ่งบุคคลากร
ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผู้สร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียนซึ่งนักเรียนจำเป็นต้องเรียน นักเรียนมา
โรงเรียนมีไว้จะมาเรียนหนังสือแต่เพียงอย่างเดียว แต่มาเสริมสร้างประสบการณ์เพื่อที่จะใช้ชีวิต
อยู่ในสังคมที่สับสนและซับซ้อนได้อย่างมีความสุข โรงเรียนจำเป็นต้องช่วยเหลือในเรื่องเหล่านี้
และกิจกรรมนักเรียนจะเป็นส่วนที่จะช่วยส่งเสริมได้มาก

2. การบริหารงานกิจการนักเรียนส่วนใหญ่อยู่นอกห้องเรียน เพราะมีความเชื่อว่า
กระบวนการเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียว นักเรียนได้เรียนรู้อะไร ๆ หลาย
อย่างจากภายนอกห้องเรียน คนส่วนใหญ่ต้องเรียนรู้จากคนอื่น ต่างคนก็เรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3. ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการเรียนด้านวิชาการโดยเฉพาะผู้ที่สอบได้ที่ 1 ไม่จำเป็นต้อง
ที่จะต้องมีชีวิตก้าวหน้าหรือประสบความสำเร็จในชีวิตมากกว่าคนที่สอบได้ที่รอง ๆ หรืออันดับท้าย
คนที่สอบได้ที่ 1 อาจจะมีชีวิตในด้านวิชาการ แต่อาจขาดประสบการณ์ในด้านอื่น ๆ ในขณะที่

เดียวกันคนที่สอนได้ที่ท้าย ๆ อาจมีความรู้ความชำนาญ และประสบการณ์หลาย ๆ อย่างที่ได้รับภายนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การบริหารกิจการนักเรียนจึงมีส่วนช่วยนักเรียนได้อย่างมาก

4. โดยปกติคนเราจะไม่อยู่นิ่งเฉย มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาทั้งในด้านการกระทำและความคิด มโนภาพของแต่ละบุคคลจะมีพลังมากน้อยแตกต่างกันอยู่กับปัจจัยประกอบหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยและสภาพแวดล้อมในวัยเด็กจะมีพลังกายมากกว่าความคิด ในวัยผู้ใหญ่จะมีพลังความคิดมากกว่าพลังกาย ส่วนวัยหนุ่มสาวจะมีทั้งพลังกายและพลังความคิดควบคู่กันไป พลังที่มีอยู่ในตัวบุคคลไม่ว่าจะเป็นพลังกายหรือพลังความคิดย่อมมีการใช้และการควบคุมส่วนเกินควบคู่กันไป พลังส่วนนี้หากใช้ไม่ถูกทางก็จะนำไปสู่การทำลายสร้างความเสียหาย หรือความเสียหายต่าง ๆ ได้ ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องพยายามหาหนทางควบคุมพลังส่วนเกินนี้เอาไว้ และไปแสดงออกในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและสังคม

5. เป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา คือ การให้นักเรียนมีการพัฒนาและเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม การศึกษาในห้องเรียนมีส่วนช่วยให้นักเรียนเจริญงอกงามทางด้านสติปัญญา ส่วนการศึกษานอกห้องเรียนมีส่วนช่วยต่อเติมความเจริญงอกงามของนักเรียนเพิ่มขึ้นอีกทั้งทางกาย อารมณ์และสังคม ดังนั้นการจัดประสบการณ์การศึกษานอกห้องเรียนก็อาจนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการนักเรียน อันจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเจริญเติบโตเป็นคนที่สมบูรณ์

6. มนุษย์เราจะหวงแหน ทะนุถนอม บำรุงรักษานสิ่งที่ตนเองรู้สึกว่ามีส่วนเป็นเจ้าของ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ก็เป็นอีกทางหนึ่งที่แสดงให้นักเรียนรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของโรงเรียน อันจะเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนรักโรงเรียน ไม่ทำลายชื่อเสียงของโรงเรียน กิจกรรมเช่นนี้ก็นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริการ

7. การศึกษานอกห้องเรียนส่วนใหญ่เป็นการนำไปสู่อาชีพหลัก กิจกรรมนักเรียนทั้งหลาย ๆ อย่างเป็นการส่งเสริมอาชีพรอง มีคนตายไม่น้อยเลยทีเดียวที่มีชื่อเสียง และประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยอาชีพรอง

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึง ความสำคัญของกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาไว้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยเด็กมีพลังกำลังแข็งแรง มีความสนใจหลายด้าน อยากแสดงออก และอยากรวมกลุ่มกัน ทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้ปรากฏ โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้เยาวชนมีการตื่นตัว และแสดงความสนใจในกิจการต่าง ๆ นอกเหนือไปจากเรื่องที่กำลังศึกษาอยู่เป็นอย่างมาก จึงเห็นสมควรให้มีการแนะนำ และสนองความต้องการตามวัย ส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตรในห้องเรียน และส่งเสริมการพัฒนาทักษะในด้านอื่น ๆ เช่น การคบหาสมาคม การวางแผนงาน วิธีการทำงาน อันจำเป็นสำหรับชีวิตเมื่อเป็นผู้ใหญ่ นอกจากนี้บางกิจกรรมที่นักเรียนได้ทำยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมอีกด้วย ดังนั้นในการจัดกิจกรรมนักเรียนควรคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ คือ

1. กิจกรรมที่จัดขึ้น ควรเกิดจากความคิดริเริ่มของนักเรียน
2. คำนึงถึงความสนใจ และความสามารถของนักเรียนเป็นจุดเริ่มต้น
3. มีคณะกรรมการดำเนินงานอย่างมีระเบียบแบบแผน
4. มีครู - อาจารย์ เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา
5. มีการแสดงผลงานให้ปรากฏเด่นชัดจะจัดทำ
6. เป็นงานที่ฝึกความเสียสละเพื่อส่วนรวม
7. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพการเรียน และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2520 : 1)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้วางระเบียบว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2520 โดยมีหลักเกณฑ์และให้มีความสำคัญแก่การจัดกิจกรรมที่เป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาล อันที่จะปลูกฝังเยาวชนไทยให้มีคุณธรรม และจริยธรรมที่ดียิ่ง มีระเบียบวินัยในตนเองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รวมทั้งให้ดำรงส่งเสริมเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย ตลอดจนส่งเสริมความเป็นเอกราช ความมั่นคงของชาติ เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล และให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดให้การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเกณฑ์การจบหลักสูตรข้อหนึ่ง

ของนักเรียน หมายความว่า ให้ความสำคัญของงานด้านกิจกรรม โดยกำหนดว่านักเรียนที่จะสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 นั้น จะต้องใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาที่กำหนดให้ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาอยู่ในโรงเรียน โดยกรมวิชาการได้พิจารณาว่ากิจกรรมทุกกิจกรรม เป็นวิธีปฏิบัติที่มีคุณค่าต่อนักเรียน จึงจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อเสนอแนะแนวการดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรม เพื่อให้สนองความสนใจความถนัด และความสามารถของนักเรียนโดยให้สอดคล้องกับหลักการ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2524 : คานา)

แนวคิดในปัจจุบันมีความเห็นว่า กิจกรรมนักเรียนมุ่งพัฒนาให้นักเรียนเจริญงอกงามในทุกด้าน สถานศึกษาจึงควรให้ความช่วยเหลือนักเรียนทุกวิถีทางอันจะทำให้บรรลุเป้าหมายตามโอกาสที่นักเรียนควรจะได้รับ จึงได้มีการกำหนดให้จัดงานด้านกิจกรรมนักเรียนอย่างจริงจัง และถือเป็นงานที่ควบคู่ไปกับการจัดการศึกษา โดยกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ 3 ประการ คือ (เสริมวิทย์ สุภเมธี. 2531 : 4 - 8)

1. มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน
2. มุ่งแก้ปัญหาอันจะเกิดขึ้นแก่นักเรียน
3. มุ่งช่วยป้องกันปัญหาอันจะเกิดขึ้นแก่นักเรียน

งานกิจกรรมนักเรียนในปัจจุบันมิใช่เป็นงานปกครองเพื่อความเป็นระเบียบ แต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการกระทำเพื่อช่วยเหลือให้นักเรียนให้ได้พัฒนาขึ้นเป็นประการสำคัญ ดังนั้นงานด้านกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาจึงควรมีหลักการในการปฏิบัติดังนี้ (เสริมวิทย์ สุภเมธี. 2531 : 4 - 8)

1. งานด้านกิจกรรมนักเรียน ต้องจัดสำหรับนักเรียนทุกคน พยายามให้นักเรียนแต่ละคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมเท่าเทียมกัน
2. งานด้านกิจกรรมนักเรียน เป็นกระบวนการต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่วันแรกที่เข้าเรียน จนถึงสุดท้ายที่นักเรียนอยู่ในสถานศึกษา จะต้องถือว่าชีวิตความปลอดภัย ความเจริญงอกงาม ต้องทำทุกขั้นตอน ทุกเวลา

3. งานด้านกิจการนักเรียน ต้องยอมรับในความคิดที่ว่านักเรียนทุกคนมีคุณค่า มีสิทธิ และเสรีภาพเท่าเทียมกัน เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะช่วยปกป้องรักษาสິงเหล่านี้ไว้ให้เขา

4. งานกิจการนักเรียนต้องอาศัยความร่วมมือ และการประสานงานกับทุกฝ่ายในสถานศึกษา ไม่ว่าหน่วยงานที่แยกเป็นอิสระ

5. โครงการต่าง ๆ ที่จัดต้องสอดคล้องกับกฎระเบียบ และนโยบายของสถานศึกษา และประเทศชาติ โดยมีการวางแผนการดำเนินงานไว้อย่างละเอียดทุกขั้นตอน

กิจการนักเรียนเป็นวิธีการหนึ่งที่โรงเรียนนำมาใช้ในการพัฒนานักเรียนนักศึกษา ดังนั้น สถาบันการศึกษาจึงต้องมีการกำหนดความมุ่งหมายไว้อย่างชัดเจนเสียก่อน ซึ่งเฟรดเดอร์ริกส์ (Frederick. 1959 : 51 - 52) ได้กล่าวถึง จุดประสงค์ของงาน กิจการนักเรียนนักศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อเป็นการเตรียมตัวนักเรียน สำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย
2. เพื่อส่งเสริมความมีวินัย
3. เพื่อให้รู้จักวิธีการทำงานร่วมกัน
4. เพื่อเพิ่มพูนความสนใจของนักเรียน นักศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
5. เพื่อให้สำนักานการปฏิบัติตามข้อบังคับ และระเบียบแบบแผนต่าง ๆ
6. เพื่อพัฒนาความสามารถพิเศษของนักเรียนนักศึกษา
7. เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจที่เป็นพื้นฐานทางการศึกษา
8. เพื่อเสริมสร้าง และพัฒนาความสามัคคีในสถาบันการศึกษา

การบริหารกิจการนักเรียนมีความสำคัญ เพราะเป็นเรื่องที่บริหารแก่นักเรียนโดยตรง มุ่งหวังเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพในทุก ๆ ด้าน สร้างกิจนิสัยที่ดีงามให้แก่ นักเรียน ส่วนการดำเนินงานนั้น อาจแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ การกระทำเพื่อให้ นักเรียนได้สามารถพัฒนาตนเอง โดยมีครูเป็นผู้นำให้คำแนะนำ เช่น ชมรมต่าง ๆ กับอีกลักษณะหนึ่งคือ ทางสถาบันเป็นฝ่ายดำเนินการ และด้วยเหตุผลที่ยอมรับว่ามีความสำคัญ ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงได้วางระเบียบ กำหนดค่านักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรมจึงจะจบหลักสูตร เพราะได้ตระหนักว่ากิจกรรมนักเรียนเป็น

งานที่ส่งเสริมความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของแต่ละบุคคลเป็นการให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถของตนเองอย่างหนึ่ง และประการสำคัญคือ เป็นการฝึกการทำงานร่วมกัน มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และฝึกเรื่องความรับผิดชอบต่อให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน

ขอบข่ายงานกิจการนักเรียน

วิลเลียมสัน (Williamson. 1961 : 3) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาในการบริหารงานกิจการนักเรียนว่า การให้บริการที่สนองความต้องการของนักเรียนนั้น จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. การให้การศึกษานในสถาบันการศึกษา จะต้องพยายามให้ผู้เรียนได้พัฒนาในทุก ๆ ด้าน
2. การส่งเสริมการพัฒนาการด้านต่าง ๆ จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม และศักยภาพของนักเรียนแต่ละวัยด้วย
3. การให้การศึกษานเฉพาะในห้องเรียนนั้นไม่เป็นการเพียงพอ การบริหาร และการให้สวัสดิการต่าง ๆ เช่น บริการห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ กิจกรรมทางวิชาการและสังคม ตลอดจนการบริการความสะดวกสบายต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน
4. บรรยากาศของประชาธิปไตย และบรรยากาศทางวิชาการเป็นสิ่งจำเป็นและมีคุณค่ามากกว่าการใช้อำนาจ
5. สังคมมนุษย์ไม่คงที่ และธรรมชาติของมนุษย์เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา วิชาการสมัยใหม่เกิดขึ้นอยู่เสมอ การบริการแปลก ๆ ใหม่ ๆ ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงและให้สนองกับความต้องการของนักเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมปัจจุบัน

สภาการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกาได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานกิจการนักเรียนมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอยู่ 4 ประการ คือ

1. นักเรียนแต่ละคนได้รับการพิจารณาว่าเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ โดยพึงเล็งถึงแง่มุมแห่งการพัฒนาของนักเรียนทุก ๆ ด้าน อันได้แก่ ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

2. นักเรียนแต่ละคน ควรได้รับการยอมรับว่ามีความเป็นเอกลักษณ์ในตนเอง และควรได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ในฐานะที่เป็นสมาชิกหรือเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา และถือว่านักเรียนทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

3. สิ่งแวดล้อมทั้งหมดของนักเรียนถือเป็นเรื่องของการศึกษา และควรนำมาใช้ให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลทางด้านการพัฒนาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

4. ความรับผิดชอบหลักในด้านที่เกี่ยวกับความเจริญเติบโตในเรื่องการพัฒนา ต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลถือเป็นความเจริญในเรื่องส่วนตัว และสังคมของนักเรียนแต่ละคนขึ้นอยู่กับตัวเขา และคุณสมบัติของเขาเอง (พรชูลี คุณานุกร. 2523 : 158; อ้างอิงมาจาก Council of Student Personnel Association in Higher Education)

มิลเลอร์ และจูดิธส์ (Miller and Judiths. 1977 : 11) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับขอบข่ายของการบริหารกิจการนักเรียนว่า ควรมีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อมั่น 4 ประการ คือ

1. ความเชื่อมั่นในเอกลักษณ์บุคคล และคุณค่าในความเป็นมนุษย์ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด จึงจำเป็นต้องช่วยให้นักเรียนแต่ละคนได้พัฒนาไปถึงขีดความสามารถแต่ละคน

2. ความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของความคิด และความรู้สึในการทำงาน หรือทำกิจกรรมว่า สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถแยกจากกันได้ งานด้านกิจการนักเรียนจึงควรให้ความสนใจในคุณค่าของความเป็นคนอย่างเท่าเทียมกัน

3. ความเชื่อมั่นว่าโลกนี้มีไว้สำหรับมนุษยชาติทุกคนมีสังคมสำหรับเขา มีชีวิตครอบครัว และอาชีพที่มนุษย์ทุกคนต้องทำ จึงเป็นหน้าที่ของงานกิจการนักเรียนในการที่จะช่วยนักเรียน โดยเฉพาะวัยรุ่นได้ปรับความต้องการ และสามารถช่วยตัวเองได้ เพื่อเขาเหล่านั้นได้เจริญเติบโตและพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างเต็มขีดความสามารถในบทบาทด้านนี้

4. ความเชื่อมั่นว่า อะไรก็ตามที่แต่ละบุคคลรวบรวมได้จากประสบการณ์ของเขาจะต้องได้ทันเวลา ทันต่อเหตุการณ์เสมอ

แชนด์เลอร์ (Chandler. 1973 : 392) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการบริหารกิจการนักเรียนว่า จะต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญต่อไปนี้คือ

1. นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันและมีความคาดหวังแตกต่างกันด้วย
2. กระบวนการในการพัฒนานักเรียนจะต้องมุ่งพัฒนาในทุก ๆ ด้าน
3. การจัดการศึกษาและกิจกรรมนักเรียนจะต้องมีส่วนในการพัฒนานักเรียนอย่างแท้จริง

โดยสถาบันการศึกษาจะต้องคำนึงความต้องการของนักเรียนเป็นประการสำคัญ

แคมป์เบลล์ และคนอื่น ๆ (Campbell and others. 1976 : 154) ได้กล่าวถึงงานกิจการนักเรียนเป็นการให้บริการนักเรียนเพื่อที่จะให้การเรียนการสอนดีขึ้น และ

ได้กล่าวถึงภารกิจของสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจการนักเรียนที่โรงเรียนจะต้องทำ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การสำรวจนักเรียนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน
2. การจัดทะเบียนนักเรียน
3. การแนะแนว
4. การทดสอบความถนัด ความปกติทางกาย
5. การควบคุมความประพฤติและระเบียบวินัย
6. การรับนักเรียนและการแบ่งกลุ่ม

เฟเบอร์ และเชียร์อน (Faber and Chearon. 1970 : 213) ได้ให้แนวคิดว่างานกิจการนักเรียนมีขอบข่ายกว้างขวางขนาดใดขึ้นอยู่กับขนาดและระดับของสถานศึกษานั้น ๆ เป็นสำคัญ แต่สรุปว่าไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาระดับใด งานกิจการนักเรียนควรครอบคลุมภารกิจ 7 ประการดังนี้

1. การสำรวจนักเรียนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน
2. การจัดปฐมนิเทศนักเรียน
3. การจัดบริการแนะแนว
4. การจัดบริการเพื่อสุขภาพและพลานามัย
5. การจัดทะเบียนนักเรียนเพื่อเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล
6. การประเมินผลความสำเร็จของงานของนักเรียน
7. วินัยและการแก้ปัญหาวินัย

โอวาร์ด (Ovard. 1966 : 245) กล่าวว่า งานกิจการนักเรียนเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับให้บริการต่าง ๆ แก่นักเรียน ขอบข่ายของงานด้านนี้ประกอบด้วย การรับนักเรียน การปฐมนิเทศ การจัดนักเรียนเข้าชั้นเรียน การควบคุมเวลา การมาเรียน การมอบงานให้นักเรียนทำการประเมินผลการเรียนและการรายงานผลการนิเทศการจัดโปรแกรมพิเศษแก่นักเรียนที่มีปัญหา การรักษาวินัยตลอดจนการช่วยเหลือในด้านส่วนตัวและภาวะด้านอารมณ์ของนักเรียน

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 159 - 192) ได้สรุปว่า งานกิจการนักเรียนเป็นงานบริการ อาจแบ่งออกได้เป็น 4 แบบใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมนักเรียน สิ่งที่ควรคำนึงถึง ได้แก่ ประโยชน์ หลักการในการจัดประเภทของกิจกรรม และการประเมินผลกิจกรรม
2. การจัดบริการแนะแนว ได้แก่ บริการต่าง ๆ ของการแนะแนว หน้าที่ครูในฐานะผู้นำกิจกรรมในการแนะแนวและการประเมินผลการแนะแนว เป็นต้น
3. การรักษาระเบียบวินัยในโรงเรียน ซึ่งอาจได้แก่ ประเภทของวินัย การแก้ไขและป้องกันวินัยกับสุขภาพจิต
4. บริการอื่น ๆ ที่จัดให้นักเรียน เช่น บริการสุขภาพ การจัดอาหารกลางวัน การจัดร้านค้าสหกรณ์ การจัดให้ความปลอดภัยแก่นักเรียน เป็นต้น

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า งานกิจการนักเรียนก็คือ งานที่เกี่ยวกับนักเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอนปกติ เป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นจากการรับนักเรียนเข้าโรงเรียน การเสริมสร้างพัฒนาการนักเรียน จนกระทั่งนักเรียนพ้นจากสภาพการเป็นนักเรียน ขอบข่ายของงานกิจการนักเรียน มีขอบข่ายที่กว้างขวางมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ที่สำคัญ ได้แก่ นโยบาย สภาพแวดล้อมทางสังคม ขนาด และระดับของโรงเรียน ความต้องการของนักเรียน จากความหมายและขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้เลือกประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนด้านกิจการนักเรียน โดยเลือกงานที่เห็นว่าสำคัญ และโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว ได้แก่ งานการรับและการปกครองนักเรียน งานจัดกิจกรรมนักเรียนและงานบริการนักเรียน ซึ่งแต่ละงานนั้นจะมีกิจกรรมย่อย ๆ ซึ่งจะประเมินผลงานต่อไป

การรับและการปกครองนักเรียน

การรับและการแบ่งกลุ่มนักเรียน

การรับนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาทั้ง 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น จะต้องดำเนินการตามแนวปฏิบัติในการรับนักเรียน เนื่องจากการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาที่รัฐจัดให้พลเมืองตามอัตราทั้งทางเศรษฐกิจและสถิติผู้เข้า นักเรียนที่จะจบชั้นประถมศึกษาที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาจะต้องคำนึงถึงฐานะของตนว่ามีงบประมาณสนับสนุนการเรียนเพียงพอหรือไม่ มีสถิติผู้เข้าเพียงพอที่จะเรียนได้หรือไม่ เท่าที่ผ่านมาความต้องการการเรียนต่อในระดับมัธยมอยู่ในระดับสูง แต่ที่นี้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ไม่มีเพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่จบจากระดับประถมศึกษา ดังนั้นในการรับนักเรียนเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาจึงต้องนำวิธีการคัดเลือกเพื่อให้นักเรียนตามจำนวนที่ทางโรงเรียนสามารถจะรับได้ในแต่ละปี ในการคัดเลือกนักเรียนในระดับมัศึกษานั้น ส่วนมากจะใช้วิธีการสอบคัดเลือกซึ่งหัวหน้าสถานศึกษาควรจัดดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาและดำเนินการตามแนวปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ
2. กำหนดนโยบายหลักเกณฑ์ในการรับนักเรียนโดยออกเป็นประกาศให้นักเรียนทราบถึงรายละเอียดต่าง ๆ เช่น คุณสมบัติของผู้สมัคร หลักฐานที่ใช้ในการสมัคร จำนวนที่จะรับรายละเอียดเกี่ยวกับการสอบ วัน เวลา สถานที่ ตลอดจนวิชาที่จะสอบและการประกาศผล
3. จัดตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ เช่น กรรมการดำเนินการ กรรมการจัดทำข้อสอบ เป็นต้น
4. ติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน สถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรคในการรับนักเรียน

การแบ่งกลุ่มนักเรียนให้เข้าเรียนในชั้นต่าง ๆ โดยเฉพาะนักเรียนที่รับเข้าใหม่จะต้องคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ความสามารถของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนอยู่ในห้องเรียนอย่างมีความสุข ในการให้การศึกษาขึ้นต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้ก็เพื่อให้แต่ละคนได้สามารถพัฒนาความสามารถของเขาได้ถึงขีดสุดเท่าที่ธรรมชาติสร้างมา

าห์ (พนัส หันนาคินทร์. 2513 : 213) กระทรวงศึกษาธิการ (2527 : 126) ได้
เสนอแนะแนวทางการแบ่งกลุ่มนักเรียนไว้ดังนี้

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนเพื่อประโยชน์ในการจัดแผนการเรียนการสอน ซึ่งอาจแบ่งตาม
อายุปฏิทิน ตามระดับอายุสมอง ตามหน่วยการเรียนรู้ และตามแผนการเรียนรู้
2. การจัดกลุ่มนักเรียนเพื่อประโยชน์ทางการปกครอง ซึ่งอาจแบ่งเป็นคณะหรือแบ่ง
ตามระดับชั้น

การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็นการยากที่จะบอกได้แน่ชัดว่า การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนแบบใด
ดีกว่ากัน บางโรงเรียนอาจจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนตามระดับความสามารถในการเรียน หรือจัดแบ่ง
กลุ่มนักเรียนตามความสามารถทางสติปัญญา บางโรงเรียนอาจเลือกจัดกลุ่มนักเรียนแบบละ
อย่างใดก็ตามเนื่องจากไม่มีงานวิจัยที่สามารถบอกได้ว่าวิธีแบ่งแบบใดดีกว่ากัน ดังนั้นการจัดแบ่ง
กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาชั้น ขึ้นอยู่กับเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของแต่ละโรงเรียน

การปฐมนิเทศนักเรียน

การปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ นับว่ามีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยย៉ำ
นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียน และเกี่ยวกับตัวนักเรียนเอง และช่วยย้ำผู้ปกครอง
เข้าใจระบบการเรียน การบริการด้านต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ โดย
ทั่วไป การปฐมนิเทศนักเรียนจะช่วยย้ำนักเรียนมีความคุ้นเคยกับกฎเกณฑ์ตลอดจนสภาพแวดล้อม
ต่าง ๆ ภายในโรงเรียน อันจะเป็นการช่วยย้ำนักเรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพทั่วไปของ
โรงเรียนได้ตามปกติการปฐมนิเทศจะจัดขึ้นหนึ่งวันหรือสองวันก่อนจะเริ่มเรียนหรืออาจจัดปฐมนิเทศ
ก่อนเปิดเรียนก็ได้ เนื้อหาสาระของการปฐมนิเทศ จะเป็นการย้ำข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
กับนักเรียนและผู้ปกครอง ในการจัดปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ ผู้บริหารจะต้องพิจารณาในด้านต่าง ๆ
เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน บทบาทของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ วิธีการปฐมนิเทศ ตลอดจน
การประเมินผลการปฐมนิเทศ โรงเรียนจะต้องเตรียมเอกสารคู่มือนักเรียนจัดสถานที่ เรียนเชิญ
ครูอาจารย์และผู้ปกครอง (สมศักดิ์ คงเที่ยง. 2529 : 499 - 500)

การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน

ระเบียบวินัย หมายถึง การรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบแบบแผนหรือข้อบังคับต่าง ๆ เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติ คือนักเรียนซึ่งมองเห็นแล้วว่าการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่สร้างขึ้นไว้และตัวเองเห็นชอบด้วยนั้นเป็นสิ่งที่ควรทำไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและนำมาซึ่งความสุข ความเสมอภาคแก่สมาชิกทุกคนในสังคมนั้น สมาชิกทุกคนในสังคมเห็นชัดว่าการที่แต่ละคนมุ่งที่จะทำอะไรตามใจชอบนั้น ในที่สุดก็จะก่อความไม่สงบขึ้น สังคมนั้นจะกลายเป็นสังคมป่าเถื่อนไร้ระเบียบ ไร้ศีลธรรม ระเบียบวินัยจึงเป็นอำนาจที่จะรักษาความเป็นธรรมมาให้เกิดแก่ทุกคน (พนัส หันนาคินทร์. 2524 : 196) การดำเนินการเกี่ยวกับระเบียบในโรงเรียน หมายถึงการดูแลควบคุมบังคับให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามระเบียบคำสั่งของโรงเรียนและทางราชการ คือ กระทรวง ทบวง กรม รวมทั้งสิ่งที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่ประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2527 : 128)

การดำเนินการเพื่อการรักษาวินัยของโรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากหลายฝ่ายด้วยกัน ดังนั้น โรงเรียนจะต้องจัดบุคลากรในโรงเรียนเพื่อบริหารงานวินัยให้เป็นผู้กำกับควบคุมดูแลรับผิดชอบ ซึ่งบุคลากรที่รับผิดชอบงานวินัยได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ ผู้ปกครอง ตลอดจนบุคคลภายนอกอื่น ๆ การแก้ปัญหาและพฤติกรรมในการรักษาระเบียบวินัยของนักเรียนนั้น นับว่าเป็ภารกิจและหน้าที่ของครูอาจารย์ และผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องดำเนินการ แต่ทั้งนี้ก็ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย รวมทั้งผู้ปกครองและตัวนักเรียนเองด้วยการแก้ปัญหาและพฤติกรรมในการรักษาระเบียบวินัยของนักเรียนนั้น ควรเน้นในด้านการสอนหรือการเสริมสร้างให้นักเรียนกระตือรือร้นในสิ่งที่ดีงาม วิธีแก้ปัญหาด้านระเบียบวินัยของนักเรียน ควรใช้วิธีการแก้ไขป้องกันมากกว่าการลงโทษ เว้นแต่แต่ถ้าหากจำเป็นจะต้องลงโทษ ผู้เกี่ยวข้องก็ควรจะต้องมีหลักในการพิจารณาโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสม ยุติธรรม (กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์. 2531 : 225)

การจัดทမ်းเบียนและรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน

การจัดทမ်းเบียนและรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนนั้น เป็นการบันทึกเกี่ยวกับตัวนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งด้านการบริหาร การเรียนการสอน ตลอดจนตัวนักเรียนเอง ทะเบียนและรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนที่สำคัญ ๆ ได้แก่ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2527 : 92)

1. ทะเบียนนักเรียน ทะเบียนนักเรียนจะต้องมีอยู่คู่กับโรงเรียนเพราะเป็นหลักฐานสำคัญยิ่ง มีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน สาระสำคัญประกอบด้วย ชื่อ - ชื่อสกุล นักเรียนเลขประจำตัว วันเดือนปีเกิด ชื่อบิดามารดาและหลักฐานวันเข้าเรียน วันจำหน่ายออกเหตุที่จำหน่ายออก เป็นต้น
2. ระเบียนสะสม เป็นรายงานนักเรียนที่ตัดย่อมาจากทะเบียนนักเรียน โดยชี้เฉพาะนักเรียนชั้นหนึ่งเท่านั้น มีสาระสำคัญคล้ายคลึงกับทะเบียนนักเรียนแต่มีรายละเอียดข้อปลีกย่อยและบันทึกติดต่อกัน

นอกจากนี้ ยังมีบัญชีเรียกชื่อแสดงเวลาการมาเรียนของนักเรียน และสมุดรายงานประจำตัวนักเรียนซึ่งเป็นเอกสารที่ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวนักเรียนเป็นเอกสารที่ทางโรงเรียนใช้ติดต่อรายงานสภาพต่าง ๆ ของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ

3. ระเบียนแสดงผลการเรียน เป็นหลักฐานการเรียนที่สถานศึกษาต้องจัดทำขึ้น และเก็บไว้เป็นหลักฐานที่สถานศึกษาตลอดไป ใช้เป็นหลักฐานการเรียนของผู้เรียนทั้งกำลังศึกษาอยู่หรือออกจากสถานศึกษาแล้ว นอกจากนี้ ยังใช้เป็นใบแสดงผลการเรียนด้วย

การจัดทမ်းเบียนหรือระเบียนต่าง ๆ นั้น เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าสถานศึกษาที่จะต้องจัดดำเนินการ เพื่อให้มีความสมบูรณ์ถูกต้องและเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทเกี่ยวกับการจัดทမ်းเบียนนักเรียนดังนี้ (ประภาพรรณ สุวรรณสุข. 2526 : 39 - 40)

1. ผู้บริหารจะต้องกำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการจัดทမ်းเบียนและรายงานนักเรียน
2. ผู้บริหารต้องอธิบายให้ครู อาจารย์ทุกคนในโรงเรียนทราบเกี่ยวกับระเบียบการทำทะเบียนรายงานนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด
3. ผู้บริหารจะต้องทำความเข้าใจกับครู อาจารย์ในโรงเรียนว่าใช้เกณฑ์ใดบ้างในการเปรียบเทียบเพื่อรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน

4. ผู้บริหารจะต้องควบคุมดูแลให้ครู อาจารย์ทำระเบียบรายงานนักเรียนให้ถูกต้องตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ อีกทั้งต้องทำอย่างดี เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้ปกครอง นักเรียน ครูอาจารย์ บุคลากรอื่น ๆ และโรงเรียน

5. ผู้บริหารต้องควบคุมดูแลให้ครู อาจารย์ทำรายงานความก้าวหน้าของนักเรียนเสนอต่อผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ

6. ผู้บริหารจะต้องตรวจสอบการบันทึกในสมุดรายงานครู อาจารย์ทำไว้พร้อมทั้งลงนามในสมุดรายงานด้วย

7. ผู้บริหารจะต้องให้ความสนใจเมื่อสนับสนุนครู อาจารย์ ผู้ปกครองในการแก้ไขจุดอ่อน ข้อบกพร่อง หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน อีกทั้งส่งเสริมความสามารถพิเศษของนักเรียนอีกด้วย

การจัดกิจกรรมนักเรียน

กิจกรรมนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรมัธยมศึกษา บังคับให้นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถอย่างน้อย 1 กิจกรรม ซึ่งโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมให้นักเรียนอย่างน้อย 1 คาบต่อสัปดาห์ จึงกล่าวได้ว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อสนองความสนใจ และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพอุปนิสัยของนักเรียนให้เหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตย กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ .

2524 : 1)

1. เพื่อทำให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย
2. เพื่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมี

พระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4. เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขตของกฎหมาย

5. เพื่อให้มีความซาบซึ้งในคุณค่า ดำรงไว้และส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย
6. เพื่อให้เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ
7. เพื่อส่งเสริมทักษะความฉับคืดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจและให้รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
9. เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสร้างความมั่นคงของชาติ
10. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม
11. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่คงที่กล่าวแล้ว มุ่งเน้นในด้านการพัฒนาลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพที่ดีงาม คุณภาพของมนุษย์ และคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ในสังคมไทย การจัดกิจกรรมนักเรียนมีขอบเขตและข่ายงานกว้างขวางมาก ดังนั้น ชนิดและประเภทของกิจกรรมจึงมีมากมายตามไปด้วยซึ่งขึ้นอยู่กับแนวความคิด จุดมุ่งหมาย ตลอดจนปรัชญาของการจัดการศึกษาแต่ละระดับ ประเภทของสถานศึกษาและความสนใจของผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ

การจัดกิจกรรมนักเรียนนั้นขึ้นอยู่กับปรัชญา แนวความคิด จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ดังนั้นประเภทของกิจกรรมนักเรียนจึงมีความหลากหลาย และเปลี่ยนแปลงไปตามองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมนักเรียนในช่วงเวลาหนึ่ง านปัจจุบันนี้ เมื่อกล่าวถึงประเภทของกิจกรรมนักเรียนที่จัดดำเนินการอยู่ในโรงเรียนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการนั้น จะต้องอ้างถึงคู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2520 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้จัดแบ่งกิจกรรมนักเรียนออกเป็น 10 ประเภท ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2524 : 2)

1. กิจกรรมลูกเสือ, เนตรนารี, ยุวทูต หรือบำเพ็ญประโยชน์
2. กิจกรรมศาสนา
3. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
4. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
5. กิจกรรมการใช้ห้องสมุด

6. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย
7. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
8. กิจกรรมทัศนศึกษา
9. กิจกรรมนันทนาการ
10. กิจกรรมส่งเสริมวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร

กิจกรรมทั้ง 10 ประเภท โรงเรียนอาจจัดเป็นกิจกรรมย่อย ๆ ในกิจกรรมใหญ่ได้หลาย ๆ กิจกรรม ซึ่งอาจใช้ชื่อแตกต่างกันออกไป หลักการพิจารณาว่าจะจัดกิจกรรมย่อยอะไรและใช้ชื่อว่าอย่างไร จึงจะต้องถูกต้องตามระเบียบนั้น ควรจะต้องดูประโยชน์ที่เด็กจะได้รับว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมทั้ง 11 ข้อนั้นหรือไม่

ประติษฐ์ ชวบเจริญ (ม.ป.ป. : 164 - 165) กล่าวว่า การให้บริการด้านกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา จะเกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้ คือ

1. นักเรียนได้เพิ่มทุนประสบการณ์ ได้ฝึกฝนทักษะ ได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ๆ อันเป็นการสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่า การเรียนรู้เกิดจากการกระทำ
2. ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพ ประชาธิปไตยอันสง่างาม เพราะกิจกรรมนักเรียนดำเนินการโดยนักเรียนเพื่อนักเรียนเป็นของนักเรียน ครูเป็นเพียงช่วยแนะนำนักเรียน ได้ฝึกการปกครองตนเอง ฝึกการเป็นผู้นำ ฝึกการทำงานร่วมกัน ฝึกการแสดงความคิดเห็น ฝึกความรับผิดชอบ
3. กิจกรรมนักเรียนทำให้เกิดความสามัคคี เกิดความรักผูกพัน เกิดความเข้าใจกัน เนื่องจากกิจกรรมต้องทำเป็นกลุ่ม ต้องอยู่ร่วมกัน ได้พบความสุข ความทุกข์ ทำให้เกิดความประทับใจ และมีความสามัคคีกลมเกลียว
4. กิจกรรมนักเรียนทำให้เกิดความคิด เกิดงานที่สร้างสรรค์แปลกใหม่ออกมา อันเนื่องมาจากการทำงานกิจกรรมต่าง ๆ นักเรียนต้องใช้ความคิด ต้องศึกษาค้นคว้า จึงทำให้ความคิดงอกงามออกไป จึงได้ความคิดและงานสร้างสรรค์ที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ ออกมา
5. กิจกรรมนักเรียนทำให้นักเรียนมีทางเลือก มีทางแสดงออกตามความคิดความสนใจของตน เพราะแต่ละคนย่อมสนใจแตกต่างกัน การมีกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง

ทำให้เด็กมีโอกาเลือก และมีโอกาสแสดงถึงความต้องการ ความสนใจที่เขาได้อยู่เป็นอันมาก และได้พัฒนาตัวเองตามความถนัดนี้ให้เจริญก้าวหน้าที่สุด

6. กิจกรรมนักเรียนช่วยสร้างชื่อเสียงเกียรติคุณให้กับโรงเรียน เนื่องจากกิจกรรมนักเรียนแสดงออกไม่เฉพาะในโรงเรียน แต่แพร่ไปถึงสังคมชุมชนที่ตั้งโรงเรียน กิจกรรมที่ดีประชาชนย่อมสนใจ และสนับสนุนกิจกรรมของนักเรียนจึงมีโอกาเผยแพร่ชื่อเสียง เกียรติคุณให้กับโรงเรียนอย่างมาก เช่น การกีฬา การละคร การบำเพ็ญประโยชน์ ฯลฯ

7. กิจกรรมนักเรียนทำให้ครูได้รู้จักนักเรียนแต่ละคนดีขึ้น เพราะนักเรียนเป็นคนทำกิจกรรม เมื่อเห็นผลงานก็ย่อมเข้าใจเด็ก เข้าใจความถนัด เข้าใจความสนใจ ครูสามารถช่วยเหลือเด็ก เพื่อให้เขาได้พัฒนาความสามารถได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

8. กิจกรรมนักเรียนมีส่วนช่วยในการปรับปรุงหลักสูตร เพราะว่าสถานการณ์เปลี่ยนแปลง แต่หลักสูตรยังคงที่ กิจกรรมนักเรียนที่แสดงออกเป็นเครื่องชี้ว่าสถานการณ์เปลี่ยนแปลง เพราะว่ากิจกรรมทำในเวลาขณะนั้น ย่อมคำนึงถึง คน และเหตุการณ์ในขณะนั้นด้วย จึงทันต่อเหตุการณ์ กิจกรรมนักเรียนจึงมีส่วนช่วยในการปรับปรุงหลักสูตร

9. กิจกรรมนักเรียนช่วยในการฝึกความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เพราะกิจกรรมเป็นสังคมย่อย ๆ น้อย ๆ สังคมหนึ่งที่เราเน้นการโดยนักเรียน สังคมต้องมีการปกครอง มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีการรับผิดชอบหน้าที่ กิจกรรมนักเรียนจึงช่วยฝึกความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

10. กิจกรรมนักเรียนช่วยสนับสนุนการศึกษา นอกจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประสบการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดในหลักสูตรเป็นหลักใหญ่เท่านั้น ข้อเสนอแนะปลีกย่อยไม่อาจจัดไว้ได้ กาลเวลาทำให้ล้าหลัง กิจกรรมนักเรียนจึงช่วยสนับสนุนการศึกษานอกเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

การดำเนินงานกิจกรรมนักเรียนจะประสบผลสำเร็จ มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารกิจกรรมนักเรียนเป็นสำคัญด้วย ผู้บริหารกิจกรรมนักเรียนหมายถึง บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมนักเรียน ซึ่งจะประกอบด้วยหัวหน้าสถานศึกษา หัวหน้าหมวดกิจกรรม อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม ครูอาจารย์ผู้ปกครอง และนักเรียน ซึ่งบุคลากรต่าง ๆ เหล่านี้มีหน้าที่และรับผิดชอบในงานกิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ กัน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องจัดให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ผู้บริหารงานกิจกรรมจะต้องประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้ครู อาจารย์

นักเรียน มีความสนใจให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น (สมศักดิ์ คงเที่ยง. 2529 : 38)

งานบริการนักเรียน

การบริการสุขภาพและอนามัยของนักเรียน

การบริการสุขภาพของนักเรียนเป็นกระบวนการต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อตรวจสอบสุขภาพนักเรียน เพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บของนักเรียน และเพื่อส่งเสริมสุขภาพนักเรียน (ภิญโญ สาธร. 2519 : 206) การจัดการบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียนด้วยวิธีการที่จะช่วยให้ทุกคนในโรงเรียนได้เกิดความรู้ความเข้าใจในการป้องกัน รักษา แก้ไข ปรับปรุง และส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้มีสุขภาพดี มีความสมบูรณ์และปลอดภัยทั้งทางร่างกาย จิตใจ ตลอดจนมีภาวะอนามัยที่ดีเกี่ยวกับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม กรมอนามัยได้ให้ความหมายของงานสุขภาพอนามัยโรงเรียนไว้ว่า หมายถึงกิจกรรมนานาประการที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดความพาสุขโดยสมบูรณ์ทั้งกายและใจทางสังคมแก่บุคลากรในโรงเรียน

การจัดการบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียนเป็นความพยายามร่วมกันของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน และชุมชน ในอันที่จะร่วมกันป้องกันรักษาและส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพอนามัยอันสมบูรณ์ (กรมอนามัย. 2526 : 1) ขอบข่ายของงานบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียนประกอบด้วยลักษณะงานที่ต้องดำเนินการประสานสัมพันธ์กัน 3 งาน ดังนี้

1. งานด้านการสุศึกษาในโรงเรียน หมายถึง การที่โรงเรียนจัดสอนวิชาความรู้ด้านสุขภาพอนามัย เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับอนามัยเบื้องต้น
2. งานด้านการบริการให้สุขภาพอนามัยโรงเรียน หมายถึง การจัดบริการด้านสุขภาพแก่นักเรียน เพื่อรักษาสุขภาพของนักเรียนให้มีสุขภาพดีที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. งานด้านการสุขภาพิบาลโรงเรียนและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดสิ่งหรือสภาวะแวดล้อมที่ดีขึ้นในโรงเรียนเพื่อสร้างเจตคติที่ดีและความพึงพอใจให้กับนักเรียน

การจัดบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายหลักคือ การป้องกันการรักษา และการให้การรักษา ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ความสนใจ ทักษะที่ดีเกี่ยวกับ เรื่องสุขภาพ รวมทั้งการสร้างสุขนิสัยที่ดี เพื่อให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ (สมศักดิ์ คงเที่ยง. 2529 : 216) การจัดดำเนินการบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียนจะมีลักษณะ ใดอย่างนั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญยิ่ง ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมองเห็นคุณประโยชน์ และความจำเป็นในการจัดบริการ และส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ภายในโรงเรียน ของตนเองและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียน ควรมีแนวทาง ดังนี้ (เขาวี มณีวงศ์. 2527 : 61 - 62)

1. จัดให้มีการบริการด้านสุขภาพอนามัย
2. จัดบริการด้านความปลอดภัย
3. ให้ความรู้หรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่นักเรียน
4. ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
5. อำนวยความสะดวกในเรื่องบุคลากร เวลา สถานที่ ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณ
6. ติดต่อประสานงานกับชุมชนและแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ
7. ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลโครงการและกิจกรรมด้านนี้อย่างสม่ำเสมอ

การจัดบริการแนะแนว

การแนะแนวคือ กระบวนการที่จะช่วยให้นักเรียนรู้จักทางที่จะใช้ความสามารถของตน ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคมให้มากที่สุด และรู้จักเลือกตัดสินใจต่าง ๆ ได้อย่างฉลาดมีเหตุผล และถูกต้อง นอกจากนั้น การแนะแนวยังช่วยให้นักเรียนได้รู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การแนะแนวเป็นบริการอย่างหนึ่งที่โรงเรียน จัดให้แก่แก่นักเรียนเพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถที่จะปรับตัว และพัฒนาตนเองให้สอดคล้องเหมาะสม กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในด้านวิชาการและสังคม ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ด้วยการให้

นักเรียนรู้จักตนเองและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง มีจุดมุ่งหมายกว้าง ๆ 3 ประการ ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2523 : 1 - 2)

1. การแนะแนวจัดขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในตัวผู้เรียน
2. การแนะแนวจะมีบทบาทในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
3. การแนะแนวนอกจากป้องกันและช่วยเหลือปัญหาต่าง ๆ แก่ผู้เรียนแล้วยังมุ่งพัฒนา

ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความเพียบพร้อมทั้งด้านความรู้ คุณธรรมอันเป็นคุณสมบัติของพลเมืองดี ในอนาคต

การแนะแนวในโรงเรียนมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการแนะแนวจะช่วย เสริมให้การเรียนของนักเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนต้องจัดให้มีบริการแนะแนวส่วนตัว แนะนำการเรียน และการศึกษาต่อ เพื่อช่วยแก้ปัญหา ให้นักเรียนสามารถเล่าเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากวัตถุประสงค์ความจำเป็นและความสำคัญของการแนะแนวในโรงเรียนโรงเรียนมัธยม ศึกษาควรจัดบริการแนะแนว ดังนี้

1. บริการรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. บริการสนเทศ
3. บริการให้คำปรึกษา
4. บริการจัดวางตัวบุคคล
5. บริการติดตามผล

การแนะแนวจะดำเนินไปได้ดีมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลาย ฝ่าย ทั้งผู้บริหารโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน ครูประจำชั้น ครูฝ่ายพยาบาล ครูแนะแนว เพื่อน นักเรียน พ่อแม่หรือผู้ปกครอง นักจิตวิทยา จิตแพทย์ ตลอดจนบุคลากรอื่น ๆ โรงเรียนจะต้อง วางแผนประชาสัมพันธ์งานอย่างดี งานจึงจะมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2524 :

การให้ทุนการศึกษา

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการศึกษาเล่าเรียนคือ ทุนทรัพย์หรือเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาเล่าเรียนที่มีค่าการศึกษาภาคบังคับ เป็นที่น่าเสียดายยิ่งว่ามีนักเรียนเป็นจำนวนมาก ไม่มีโอกาสที่จะได้ศึกษาเล่าเรียนในระดับสูง ทั้งนี้เพราะความยากจนและขาดแคลนทุนทรัพย์ ถึงแม้ว่าจะมีสติปัญญาสูงก็ตาม ดังนั้นหากมีโอกาสและความสามารถในด้านต่าง ๆ ผู้บริหารโรงเรียน น่าที่จะได้จัดดำเนินการเรื่องทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่ขาดทุนทรัพย์ เพื่อเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาตามสติปัญญา ความสามารถ อันจะเป็นประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเองและสังคมต่อไป การจัดบริการทุนการศึกษาในโรงเรียนนั้นอาจจัดดำเนินการเป็น 3 ประเภท คือ ทุนการศึกษา เงินยืมเพื่อการศึกษา บริการจัดหางานทำ การจัดการบริการด้านทุนศึกษานั้นอาจมีแหล่งที่มาของทุนการศึกษาจากทุนการศึกษาของรัฐบาล ทุนการศึกษาของเอกชน ทุนการศึกษาที่ทางโรงเรียนได้จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทุนการจัดตั้งมูลนิธิ การดำเนินงานบริการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลนนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะยุ่งยาก ดังนั้นผู้บริหารจะต้องกำหนดแนวทางปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจน เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการ หลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้ทุนการศึกษา เป็นต้น

จากเอกสารแนวคิดที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงดำเนินการสร้างเครื่องมือประเมินผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนครอบคลุมงานต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น

ผลงานองค์การ

ผลงานหรือผลิตผลนั้นถือเป็นหัวใจขององค์การที่สำคัญยิ่ง อรุณ รักธรรม (2527 : 94) กล่าวว่า องค์การต้องการประสิทธิผลและประสิทธิภาพของงานในระดับสูง ดังนั้นองค์การจึงลงทุนดำเนินงานเพื่อหวังให้การทำงานสำเร็จลุล่วงและได้ผลดี มีปริมาณผลงานสูง อันจะนำผลกำไรมาสู่องค์การมากยิ่งขึ้น ซึ่งแนวคิดนี้ตรงกับของ สมปราชญ์ จอมเทศ (2526 : 27) ที่ว่าองค์การแตกต่างจากหน่วยงานทางสังคมอื่น ๆ ในแง่ที่มุ่งบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายเฉพาะของตน

เป็นสำคัญ ดังนั้นองค์การจึงต้องมีการเลือกและจัดสรรทรัพยากร ตลอดจนประสานกิจกรรมขององค์การในส่วนต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ขอบข่ายของความสำเร็จของงานหรือผลงานในองค์การนั้น เบรช และคนอื่น ๆ (Brech and others. 1965 : 993) เสนอว่ามี 4 ประการ คือ ความสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้, การประหยัด, ลูกจ้างพึงพอใจ, และองค์การมีกำไร

แอนโทนี และเฮอแมนสัน (Anthony and Hermanson. 1970 : 57) กล่าวว่า การประเมินผลการปฏิบัติงานวัดว่าดีหรือไม่ ให้พิจารณาได้จากองค์ประกอบ คือ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของหน่วยงาน สิ่งที่ต้องพิจารณาก็คือ ความสำเร็จของงาน คุณภาพของงาน และการลงทุนว่ามีมากน้อยเพียงใด แต่สมพงษ์ เกษมสิน (2531 : 340 - 341) กล่าวว่า การวัดผลการปฏิบัติงานนั้นต้องพิจารณาจากปริมาณงานที่ผลิตได้ คุณภาพของงาน ระยะเวลาที่ใช้ และค่าใช้จ่าย

มิลเลต (Millet. 1954 : 4) ได้ให้คำจำกัดความ ผลงานขององค์การไว้ว่า คือ ผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มวลมนุษย และได้รับประโยชน์จากผลการปฏิบัติงานนั้นด้วย

สตีลส์ (Steers. 1977 : 1) ได้กล่าวถึง ผลงานขององค์การไว้ว่าเป็นเครื่องตัดสินใจขั้นสุดท้ายว่า การบริหารหรือการปฏิบัติงาน ประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด คำว่าผลงานขององค์การยังมีความหมายแตกต่างกันอยู่ในความเข้าใจของนักวิชาการต่างสาขากัน สำหรับนักเศรษฐศาสตร์ถือว่าผลงานขององค์การต้องดูอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (Rate of Return on Investment) สำหรับนักวิทยาศาสตร์ ผลงานขององค์การอาจตีความในรูปของสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ หรือผลผลิตใหม่ ขององค์การ และสำหรับนักสังคมศาสตร์ ผลงานขององค์การหมายถึง คุณภาพของชีวิตในการทำงาน (กรณี กิริติบุตร. 2529 : 2)

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปแล้ว ถ้าพิจารณาจากแนวความคิดความหมายของคำที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผลงานขององค์การมักจะพูดถึงการปฏิบัติงาน (Performance) ซึ่งถือได้ว่า เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันกับองค์การ คือ เมื่อการปฏิบัติงานดีก็จะทำให้ผลงานสูง และถ้าการปฏิบัติงานไม่ดีก็จะทำให้ผลงานในการทำงานต่ำ

แนวความคิดที่เกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงานในโรงเรียน

นักวิชาการต่างสาขา ก็ให้แนวคิดในการประเมินแตกต่างกันออกไป ความคิดในการปรับปรุงผลงานขององค์การให้ดีขึ้น จึงมีวิธีการประเมิน และกำหนดดัชนี หรือตัวบ่งชี้แตกต่างกันออกไป โดยทั่วไปจะคำนึงถึงเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายบุคคลและเป้าหมายของผู้บริหาร เป็นเกณฑ์ในการกำหนดตัวแปรที่จะประเมิน (ภรณี กิริติบุตร. 2529 : 32) เซอร์จิอวานนิ และคนอื่น ๆ (Sergiovanni and others. 1987 : 67 - 68) ได้ประมวลตัวแปรเกณฑ์ (Criterior) ในการประเมินผลงานองค์การที่ซับซ้อน ได้จำนวน 24 ด้าน เช่น ความสามารถในการผลิต (Productivity) ประสิทธิภาพ (Effeciency) ความเจริญเติบโต คุณภาพ (Quality) ความสามารถในการได้กำไร (Profitivity) เป็นต้น

การวิจัยเกี่ยวกับผลงานของโรงเรียน พบว่า มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของโรงเรียน ฉะนั้นผลการปฏิบัติงาน (Performance) ของโรงเรียนจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงผลงานของโรงเรียนด้วย และถ้าต้องการทราบว่าผลงานด้านกิจการนักเรียนเป็นเช่นไรจะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนด้านกิจการนักเรียนนั่นเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงแนวความคิดที่เกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อทำความเข้าใจและให้ได้มาซึ่งขอบเขตของการวัดผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และการประเมินผลการปฏิบัติงานนั้นได้มีผู้ให้คำนิยามไว้ว่า เป็นกระบวนการในการประเมินค่าของผลการปฏิบัติงาน และตามลักษณะงานที่ทำเพื่อวัตถุประสงค์การปรับปรุงงาน การพิจารณาความดีความชอบ และคนอื่น ๆ (Beach. 1965 : 258; Sison. 1966 : 185; Heyel. 1973 : 690) โซลลิช และแลงสเนอร์ (Zollish and Langsner. 1970 : 151) ได้เสนอแนะไว้ว่า การประเมินค่าของผลการปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับการให้คะแนน และการให้น้ำหนักของงานที่ทำได้ ผู้ที่จะกำหนดค่าเหล่านี้จะต้องเป็นบุคคลที่ไม่มีความเป็นฝ่ายที่รู้ในงานนั้น และไม่มีความเห็นแก่ตัว

กิบสัน และคนอื่น ๆ (Gibson and others. 1982 : 30 - 31) ได้เสนอวิธีการที่เหมาะสมในการสร้างแนวทางการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์การ คือ การใช้นิยามความคิดพื้นฐานทฤษฎีระบบเข้ามาเป็นเครื่องมืออธิบายแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินค่าผลการปฏิบัติงาน

ขององค์การได้ ทฤษฎีระบบจะสามารถอธิบายพฤติกรรมขององค์การทั้งภายในและภายนอก ในการอาศัยทฤษฎีระบบจะเริ่มต้นจากการที่องค์การนำทรัพยากรซึ่งเป็นตัวป้อนเข้าสู่กระบวนการจัดการแล้วจึงส่งทรัพยากรดังกล่าวออกไปในรูปผลผลิต การประเมินค่าจะต้องดูทั้งระบบ

พอร์เตอร์ และคนอื่น ๆ (Porter and others. 1975 : 326 - 331) ได้เสนอแนวทางการประเมินผลการปฏิบัติงาน 3 วิธี สรุปย่อได้ดังนี้

1. ใช้เกณฑ์ปรนัยวิเคราะห์ด้วยเหตุผล โดยไม่เอาความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยพิจารณาว่างานทั้งหมดที่ต้องปฏิบัติได้สำเร็จจุลวง มีปริมาณและคุณภาพเช่นไร
2. ใช้ดุลพินิจของผู้เชี่ยวชาญ (Subjective - Supervision) ประเมินว่าการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงานได้รับผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ
3. ให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องงานการปฏิบัติงาน ได้ประเมินผลการปฏิบัติงานโดยตนเอง (Subjective - self) ว่าการปฏิบัติงานโดยภาพรวมขององค์การ ว่ามีปริมาณและคุณภาพของงานที่ทำได้สำเร็จจุลวงเพียงใด

การประเมินโดยตนเองหรือให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ประเมิน และการประเมินการปฏิบัติงานโดยผู้เชี่ยวชาญต่างก็มีข้อดี และข้อด้อย ดังที่ผลการศึกษาของ ฮีนิแมน (Heneman. 1974 : 638 - 642) ได้พบว่า การประเมินผลการปฏิบัติงานโดยผู้เชี่ยวชาญหรือนุคคลภายนอกนั้นมีความเคร่งครัดน้อยกว่าการประเมินโดยผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเขาพบว่า คะแนนจากการประเมินโดยตนเองหรือผู้ปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญหรือนุคคลภายนอก แต่ขณะเดียวกันคะแนนที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินจะมีความแปรปรวนน้อยกว่าคะแนนที่ได้จากการประเมินโดยผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนั้นฮีนิแมน ยังเสนอว่า การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญนั้นจะมีอิทธิพลขององค์ประกอบบางตัวที่ใช้ในการประเมินทำให้การประเมินนั้นบิดเบือนไป เนื่องจากนุคคลภายนอกจะดูภาพรวมทั้งหมด และดูผลการปฏิบัติงานเท่านั้น ไม่ได้ดูทั้งระบบของการทำงาน นุคคลภายนอกในองค์การจะสามารถประเมินผลการปฏิบัติงานได้ครอบคลุมมากกว่า ดังนั้น เพื่อที่จะขจัดปัญหาบางประการ ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ให้ผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนเป็นผู้ประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และจะประเมินเฉพาะงานด้านกิจการนักเรียนเท่านั้น

บุทซ์ (Knootz. 1971 : 44 - 45) ได้กล่าวว่า การที่จะประเมินค่าของผลการปฏิบัติงานว่า ผลสำเร็จที่ปรากฏมีเพียงใดนั้น ต้องเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เมื่อใดก็ตามที่ความพยายามในการปฏิบัติงานของบุคคลในหน่วยงานไม่ก่อให้เกิดผลสำเร็จรูปที่ปรากฏชัด (Accomplishment) ก็เรียกว่าไม่มีผลการปฏิบัติงาน ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน ต้องดูภาพรวมทั้งหมด การประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนการวิจัยนี้จะขึ้นกับผู้ประเมิน พิจารณาส່วนของความพยายามในการปฏิบัติงาน และผลสำเร็จที่ปรากฏชัด ต้องดูทั้งระบบงาน การทำงาน และดูภาพรวมทั้งหมด โดยที่ออกมาในรูปแบบมาตราส่วน ประมาค่าของ ลินนิสลิเคอร์ท (Rensis Likert)

งานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะโครงสร้างองค์การกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน

ระบบราชการของเวเบเบอร์ ได้ถูกมองในทัศนะต่าง ๆ กัน อาทิ ฎส์คเนอร์ (Gouldner. 1954 : 6) กล่าวว่า องค์การทุกชนิดการบริหารงานในองค์การ ต้องใช้ระบบราชการของ เวเบเบอร์ เพราะเป็นแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เบล่า (Blau. 1956 : 3) มีทัศนะว่าระบบราชการ คือ ระบบการบริหารงานที่ดีสามารถควบคุมงานในองค์การขนาดใหญ่ ๆ ท้าให้องค์การประสบความสำเร็จได้ โอเวนส์ (Owens. 1970 : 17) กล่าวสนับสนุนว่า ระบบราชการเป็นระบบการบริหารการจัดการที่เหมาะสม เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพเพราะสามารถ คาดคะเนผลล่วงหน้าได้ (predictability) ปฏิบัติงานได้รวดเร็ว การตัดสินใจไม่ขึ้นอยู่กับ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สอดคล้องกับความเห็นของเมอร์ตัน (Merton. 1950 : 196) และโรบินส์ (Robbins. 1976 : 54) มีทัศนะเช่นเดียวกันว่า ลักษณะโครงสร้างองค์การ ที่ใช้ระบบราชการบริหาร และจัดระเบียบองค์การเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นโครงสร้างที่ดี ไม่มี รูปแบบใดที่มีประสิทธิภาพในการบริหารงานที่มีลักษณะซับซ้อนเท่า เทียบกับระบบราชการที่ใช้อยู่นี้ ระบบราชการของเวเบเบอร์ ได้เป็นฐานในการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อที่จะหาแบบของโครงสร้าง องค์การความมากน้อยของการนำหลักการระบบราชการไปใช้ในการบริหารงานจะมีลักษณะขอบเขต เพียงใด จึงส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งจะท้าให้องค์การมีประสิทธิภาพ มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ชี้ให้

เห็นว่าด้านหลักการระบบราชการไปใช้ในระดับที่มากเกินไปจนเกินไป จะทำให้ผลการทำงานไม่ประสบผลสำเร็จ เช่น ผลการศึกษาของลิเคอร์ท ได้พบว่าลักษณะการบริหารที่ไม่ยึดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Impersonality) ผลงานจะต่ำ เขาได้เสนอแนะว่าการบริหารจะต้องยึดปัจจัยของความเป็นมนุษย์ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญจะไม่คำนึงถึงเลยไม่ได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของอาร์กิริส (Argyris) ได้ศึกษาลักษณะการบริหารในองค์การที่มีประสิทธิภาพต่ำ พบว่าสาเหตุที่องค์การมีประสิทธิภาพต่ำเนื่องจากผลการปฏิบัติงานไม่ดี ลักษณะการบริหารไม่ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยของความเป็นมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การไม่อยู่ในสภาพที่เหมาะสม (Williams. 1984 : 20; citing Argyris. 1976, Likert. 1967)

งานวิจัยและแนวคิดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าลักษณะการบริหารมีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงาน เกิทเซลส์ และคนอื่น ๆ (Getzels and others. 1968 : 47 - 50) ได้สรุปให้แนวคิดเชิงบริหารงานในองค์การว่า หลักการระบบราชการเป็นสิ่งที่ดีแต่การใช้จะต้องระวังขอบเขตของการยอมรับได้ของบุคคล ถ้าเกินขอบเขตจะมีผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่ถึงพออาจการทำงาน จะหนึ่งงาน ในที่สุดงานจะไม่มีประสิทธิภาพ

โรงเรียนเป็นองค์การที่มีลักษณะตรงตามระบบราชการ (Bureaucracy) ของเวเบเบอร์ ความรู้สึกของครูมักจะมีภาพพจน์ของตนเองว่าเป็นนักวิชาชีพอย่างหนึ่งชอบอิสระเสรีภาพทางวิชาการ ไม่ชอบอำนาจการสั่งใช้ เกลียคองการเผด็จการ คอร์วิน (Ronald Corwin) และบีดเวลล์ (Charles Bidwell) ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนสอดคล้องกันว่า ส่วนใหญ่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครู มีความต้องการและความเชื่อที่แตกต่างกันระหว่างการใช้อำนาจกับเสรีภาพทางวิชาการ กลุ่มผู้บริหารชอบใช้อำนาจและต้องการอำนาจ แต่ครูมีความต้องการเสรีภาพของวิชาชีพ (Williams. 1984 : 21 - 22; citing Blau and Scott. 1962; Corwin. 1965, Bidwell. 1965) กูลด์เนอร์ ได้ทำการวิจัยพบข้อสรุปว่า ครูมีธรรมชาตินิสัยเป็นนักวิชาชีพเชื่อมั่นในตนเองมาก มีความอ่อนน้อมน้อยต่ออำนาจที่ไม่ชอบธรรม ชอบใช้เหตุผลมากกว่ากฎและระเบียบ (Gouldner. 1950 : 97 - 98) สอดคล้องกับความเห็นของเฮอร์เชย์ และบลันชาร์ด (Hersey and Blanchard. 1982 : 92) ครูมีนิสัยเป็นนักวิชาชีพชอบเสรีภาพทางวิชาการ มักกระด้างกระเดื่องต่ออำนาจบริหาร ผลก็คือไม่อุทิศตน

านการปฏิบัติงานเท่าที่ควร แอนเดอร์สัน (Anderson. 1968 : 76) ได้เสนอแนะวิธีการบริหารไว้ว่า ควรจะให้อิสระแก่ครูมากพอสมควรจะช่วยให้ครูมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ดังที่กล่าวมาจะเห็นความสำคัญของการบริหารที่เกิดจากการนำหลักการระบบราชการไปใช้ในห้องเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนจะมีผลกระทบต่อครู มีโอกาสที่จะทำให้ผลการปฏิบัติงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพได้ มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการทำงานของครู งานกิจการนักเรียน ก็ถือเป็นงานหนึ่งที่มีความสำคัญจำเป็นต้องหาแนวทางยกระดับผลงานกิจการนักเรียนให้สูงขึ้น จากการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่กล่าวมาอาศัยแนวความคิดและผลงานวิจัยที่กล่าวไว้ในแต่ละหัวข้อข้างต้นนั้น เป็นข้อสรุปยืนยันได้ว่าลักษณะโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน ทำให้ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนแตกต่างกัน ฉะนั้นงานวิจัยนี้จะมีโอกาสที่จะพบแบบโครงสร้างองค์การในโรงเรียนที่มีแนวโน้มจะส่งผลให้การบริหารงานด้านกิจการนักเรียนมีคุณภาพ มีความเป็นไปได้อาจจะทำให้วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยบรรลุเป้าหมาย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัย เพื่อศึกษาโครงสร้างองค์การและผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ วิธีการดำเนินการวิจัยในบทนี้กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แหล่งข้อมูลและผู้นำข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดการกระทำกับข้อมูลและวิธีวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญกระทรวงศึกษาธิการ ยกเว้นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนโรงเรียนขนาดใหญ่ทั้งหมด ที่เป็นประชากรในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 529 โรงเรียน (กรมสามัญศึกษา. 2532 : 9 - 196)

กลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ใช้โรงเรียนเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ซึ่งมีประชากรทั้งหมดประมาณ 529 โรงเรียน จากตารางของโอลิเวอร์และฮินเคิล (Oliver and Hinkel. 1985 : 277) พบว่ากลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ควรเป็น 45 เบอร์เซ็นต์ ซึ่งคิดเป็นจำนวนโรงเรียน 228 โรงเรียน ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยนี้ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยยึดเขตการศึกษาเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง

กลุ่มประชากร จากนั้นจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย สุ่มจำนวนโรงเรียนมาเขตละ 45% ของจำนวนโรงเรียนในแต่ละเขต ได้จำนวนโรงเรียนของแต่ละเขต ดังแสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงจำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเขตการศึกษา

เขตการศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
เขต 1	42	19
เขต 2	12	6
เขต 3	64	29
เขต 4	15	7
เขต 5	40	18
เขต 6	44	20
เขต 7	45	20
เขต 8	53	23
เขต 9	54	24
เขต 10	59	27
เขต 11	58	26
เขต 12	43	19
รวม	529	228

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรอิสระ คือ แบบโครงสร้างองค์การ ซึ่งประกอบด้วยแบบต่าง ๆ 4 แบบ คือ แบบเว็บเบอร์ แบบเผด็จการ แบบวิชาชีพ และแบบชาตระบบ
2. ตัวแปรตาม คือ ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนของโรงเรียนตามลักษณะงาน
3. งานคือ งานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานบริการนักเรียน

แหล่งข้อมูล

งานวิจัยนี้ ชำราขการครูและผู้บริหารในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย กระบวนการในการเก็บข้อมูลมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบโครงสร้างองค์การของโรงเรียน ได้จากแบบสอบถามฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะการบริหารงานในโรงเรียน (รายละเอียดดูในภาคผนวก ค) แบบสอบถามฉบับนี้ ชำราขการครูในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สุ่มมาโรงเรียนละ 5 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ได้จากแบบสอบถามฉบับ 2 เป็นแบบประเมินผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน (รายละเอียดดูในภาคผนวก ค) แบบสอบถามฉบับนี้ผู้บริหาร ในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สุ่มมาโรงเรียนละ 5 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เพราะผู้วิจัยเชื่อว่า กลุ่มบุคคลดังกล่าวซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 คน ผู้ช่วยผู้อำนวยการ จำนวน 4 คน และหัวหน้าหมวด 12 คน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการบริหารโรงเรียน สามารถประเมินผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในขั้นสุดท้ายได้ตามความเป็นจริงที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามจำนวน 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามเพื่อหาแบบโครงสร้างองค์การ ฉบับที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านกิจการนักเรียน ลักษณะแบบสอบถามมีรายละเอียดดังนี้

แบบสอบถามฉบับที่ 1 แบบสอบถามเพื่อหาแบบของโครงสร้างองค์การในโรงเรียน

1. ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีคำถามทั้งสิ้น 48 ข้อ (ดูภาคผนวก) แบบสอบถามชุดนี้ มุ่งวัดความมากน้อยของการนำหลักการของระบบราชการไปบริหารโรงเรียนใน 2 มิติ คือ

1.1 มิติแบบการบริหารที่มุ่งเน้นระบบราชการ (Bureaucratic pattern)

ลักษณะคำถามเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารเป็นผู้นำหลักการระบบราชการไปใช้ในการบริหาร ประกอบด้วยคำถามการบริหารใน 4 ลักษณะ ได้แก่ คำถามลักษณะการบริหารลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ (Hierarchy of Authority) ประกอบด้วยคำถาม 10 ข้อคือ ข้อ 1, 9, 13, 20, 24, 33, 36, 40, 42 และ 47 คำถามลักษณะการบริหารเกี่ยวกับการจัดระเบียบข้อบังคับในการทำงาน (Rules and Regulations) ประกอบด้วยคำถาม 8 ข้อคือ ข้อ 1, 5, 14, 26, 31, 34, 37 และ 41 คำถามลักษณะการบริหารเฉพาะของการทำงาน (Procedure Specifications) ประกอบด้วยคำถาม 8 ข้อ คือ ข้อ 6, 12, 16, 22, 27, 36, 38 และ 45 คำถามลักษณะการบริหารความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว (Impersonality) ประกอบด้วยคำถาม 8 ข้อคือ 7, 10, 18, 23, 28, 32, 44 และ 46 รวมคำถามทั้งสิ้นในมิตินี้ 34 ข้อ

1.2 มิติแบบการบริหารที่มุ่งเน้นวิชาชีพ (Professional Pattern) ลักษณะ

คำถามจะเป็นเช่นเดียวกับแบบการบริหารที่มุ่งเน้นระบบราชการ ประกอบด้วยคำถามในลักษณะการบริหารโรงเรียน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะการแบ่งงานกันทำ (Division of labor) ประกอบด้วยคำถาม 7 ข้อคือ 4, 8, 15, 19, 25, 30 และ 43 คำถามลักษณะการบริหารการยึด

ความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญของบุคคล(Technical Competence) ประกอบด้วย
คำถาม 7 ข้อ ดังนี้ คือ 3, 11, 17, 21, 29, 39 และ 48 รวมคำถามทั้งสิ้น 14 ข้อ

ระดับการตอบคำถามชุดนี้ ซึ่งมีทั้งหมด 48 ข้อ มีการตอบได้ 5 ระดับ ดังนี้

- 5 เป็นปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจริงบ่อยมากหรือเป็นประจำ
- 4 เป็นปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจริงบ่อยครั้ง
- 3 เป็นปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจริงบางครั้ง
- 2 เป็นปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจริงน้อยครั้ง
- 1 เป็นปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นจริงน้อยครั้งมากหรือไม่เคยเลย

2. การสร้างแบบสอบถาม แบบสอบถามฉบับนี้ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากเครื่องมือวัดลักษณะ

การบริหารโรงเรียน (School Organization Inventory : SOI) (รายละเอียดดูใน
ภาคผนวก ค) ของพันซ์ (Williams. 1984 : 87 - 92; citing Punch. 1976) ซึ่ง
พันซ์ได้สร้างเครื่องมือนี้ขึ้นเพื่อวัดความมากน้อยของการนำหลักการระบบราชการไปใช้ในการ
บริหารงาน กำหนดวิธีการปฏิบัติงานในโรงเรียน เมื่อปี ค.ศ.1976 สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
ของแบบสอบถามของพันซ์มีค่ามากกว่า 0.80 (Williams. 1984 : 40)

3. การหาคุณภาพเครื่องมือ สำหรับวัดลักษณะการบริหารโรงเรียน แบบสอบถาม SOI

ผู้วิจัยดำเนินการหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของ
แบบสอบถามฉบับนี้ ดังนี้

3.1 ความเที่ยงตรง การหาความเที่ยงตรงของเนื้อหาแบบสอบถาม โดยให้ผู้

ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบแบบสอบถามให้สอดคล้องกับสภาพ
สังคมไทยเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเกิดความเข้าใจสามารถวัดได้ตรงกับจุดประสงค์ที่ต้องการจะวัด
(รายนามผู้เชี่ยวชาญปรากฏในภาคผนวก จ)

3.2 ความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา

ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งนำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน แล้วนำมาคำนวณหาค่า
ความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach. 1970 : 161) ได้ค่าความเชื่อมั่น .80
(รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ง)

4. การตรวจให้คะแนนและการแปลความหมาย สำหรับคำตอบที่ได้จากแบบสอบถาม ชุดนี้แต่ละข้อของแบบสอบถามจะตรวจให้คะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 เมื่อผู้ตอบตอบที่ 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับทุกข้อยกเว้นข้อ 3, 4, 7, 11, 15, 17, 18, 19, 31, 36, 39, 42, 43, 45, 46 และ 47 จะให้คะแนนกลับกัน เพราะเป็นกรณีคำถามเป็นแบบ นิเสธ สำหรับเกณฑ์การพิจารณาขอบเขตของคะแนนเพื่อใช้ในการแปลความหมายข้อมูลในแต่ละ ส่วนมีขั้นตอน ดังนี้ (Williams. 1984 : 43 - 44)

ลักษณะการบริหารโดยการนำหลักการระบบราชการไปใช้ในการบริหารใน 6 ลักษณะ คือ ลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ การใช้อำนาจระเบียบข้อบังคับ ลักษณะเฉพาะของวิธีการทำงาน ความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว การแบ่งงานกันทำตามความเชี่ยวชาญเฉพาะและการยึดความรู้ สามารถ ในการทำงานของบุคลากร กำหนดเกณฑ์การพิจารณาขอบเขตของคะแนนเฉลี่ย ระบบราชการไปใช้ บริหาร โดยยึดหลักการและข้อเสนอแนะของเบส (Best. 1981 : 174-175) ดังนี้

4.51 - 5.00 หมายถึง ในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง ในระดับมาก

2.51 - 3.50 หมายถึง ในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง ในระดับน้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง ในระดับน้อยที่สุด

แบบสอบถามฉบับที่ 2 แบบสอบถามเพื่อการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน

1. ลักษณะของแบบสอบถาม แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นเครื่องมือเพื่อการประเมินผล การปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน เป็นการวัดผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนว่าประสบความสำเร็จทำงานได้ผลงานเพียงใดแบบสอบถามฉบับนี้ประกอบด้วยข้อคำถาม 48 ข้อ (ดูภาคผนวก ค) โดยจำแนกวัดผลการปฏิบัติงานกิจการนักเรียน 3 งาน คือ งานการรับและการปกครองนักเรียน ประกอบด้วยคำถาม 15 ข้อคือ ข้อ 1-15 งานกิจกรรมนักเรียนประกอบด้วยคำถาม 9 ข้อคือ ข้อ 21-28 และข้อ 37 งานบริการนักเรียนประกอบด้วยคำถาม 24 ข้อ คือ ข้อ 16-20, 29-36 และข้อ 38-48

- ระดับการประเมินค่าตามชุดนี้ ซึ่งมีทั้งหมด 48 ข้อ มีการตอบได้ 5 ระดับ ดังนี้
- 5 หมายถึง งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้นได้ผลมากที่สุด
 - 4 หมายถึง งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้นได้ผลมาก
 - 3 หมายถึง งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้นได้ผลปานกลาง
 - 2 หมายถึง งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้นได้ผลน้อย
 - 1 หมายถึง งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้นได้ผลน้อยที่สุด

2. การสร้างแบบสอบถาม แบบประเมินผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยเครื่องมือประเมินมาตรฐานของกรมสามัญศึกษาและจากเอกสารหนังสือ วารสาร ผลงานวิจัย และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามชุดนี้ โดยวัดผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนของโรงเรียนตามลักษณะของงานในโรงเรียน 3 งานคือ งานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานบริการนักเรียน

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การหาคุณภาพของแบบสอบถามฉบับนี้ประกอบด้วยการหาความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ดังนี้

3.1 ความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยได้แนบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา 3 ท่าน และด้านการประเมินผล 1 ท่าน (ดูรายละเอียดในภาคผนวก จ) พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content Validity) และโครงสร้าง

3.2 ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามที่ผู้วิจัยแนบแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์อัลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.96 (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ง)

4. การตรวจหาคะแนน แบบสอบถามเพื่อประเมินการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ถ้าคำตอบแต่ละข้อของเครื่องมือนี้ มีค่าคะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 เมื่อผู้ตอบตอบที่ 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ การแปลความหมายของผลการปฏิบัติการด้านกิจกรรมนักเรียนแปลจากค่าคะแนน 10 สิ่งของข้อคำถามในแต่ละลักษณะงานของการปฏิบัติการกิจการนักเรียนโดยปี

เกณฑ์การพิจารณาขอบเขตของคะแนนเฉลี่ยเพื่อใช้ในการแปลความหมายข้อมูล อาศัยหลักการข้อเสนอแนะของเบส (Best. 1981 : 174-176) ดังนี้

- 4.51-5.00 คือ งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้นได้ผลมากที่สุด
- 3.51-4.50 คือ งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้นได้ผลมาก
- 2.51-3.50 คือ งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้นได้ผลปานกลาง
- 1.51-2.50 คือ งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้นได้ผลน้อย
- 1.00-1.50 คือ งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้นได้ผลน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในภาคต้นปีการศึกษา 2534 โดยการขอหนังสือราชการจากศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 3 ถึงผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม การจัดส่งแบบสอบถามกระทำโดยการส่งแบบสอบถามไปให้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 228 โรงเรียนทั่วประเทศ โรงเรียนละ 2 ฉบับ ฉบับละ 5 ชุด ได้รับกลับคืน 213 โรงเรียน และเมื่อพิจารณาคัดเลือกแบบสอบถามได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 211 โรงเรียน หรือคิดเป็นร้อยละ 92.54 ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนทั้งหมด

การจัดกระทำกับข้อมูลและวิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำกับข้อมูล เริ่มต้นด้วยการตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบที่ได้รับกลับคืนมาแล้วตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าแบบสอบถามทั้งสองฉบับแล้วนั้นจะแนบไปวิเคราะห์ทางสถิติ มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ เพื่อจำแนกแบบโครงสร้างองค์การของโรงเรียน มีวิธีการวิเคราะห์ดังนี้

1.1 หากค่าคะแนนเฉลี่ย ของคะแนนส่วนที่ได้จากมิติการบริหาร ซึ่งมุ่งเน้นระบบราชการซึ่งประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ การกำหนดลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่การใช้อำนาจระเบียบข้อบังคับ ลักษณะเฉพาะของการทำงาน และลักษณะความไม่เป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละโรงเรียนของกลุ่มโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (รายละเอียดดูในภาคผนวก ก)

1.2 หากค่าคะแนนเฉลี่ย ของคะแนนส่วนที่ได้จากมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพซึ่งประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ ลักษณะการแบ่งงานกันทำ และลักษณะการยึดความรู้ความสามารถในการทำงานของบุคลากรแต่ละโรงเรียน ของกลุ่มโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (รายละเอียดดูในภาคผนวก ก)

1.3 กำหนดแบบโครงสร้างองค์การของโรงเรียนต่าง ๆ โดยถือเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย ในข้อ 1.1 และ 1.2 และกำหนดแบบต่าง ๆ ของโครงสร้างองค์การดังนี้

มิติแบบมุ่งเน้นระบบราชการ (Bureaucratic Pattern)

ค่าเฉลี่ย	สูง	แบบที่ 2 แบบเผด็จการ Type 2 Authoritarian	แบบที่ 1 แบบเวบเบอร์ Type 1 Weberian
	ต่ำ	แบบที่ 4 แบบชาดระบบ Type 4 Chaotic	แบบที่ 3 แบบวิชาชีพ Type 3 Professional
		ต่ำ	สูง

มิติแบบมุ่งเน้นวิชาชีพ
(Professional Pattern)

ภาพประกอบ 3 แสดงการกำหนดแบบของโครงสร้างองค์การในโรงเรียน

1.3.1 โรงเรียนวัดตะเคาน์เจ็ญยานมิตินุ่งเน้นแบบระบบราชการและมิตินุ่งเน้นระบบอาชีพสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มทั้งสองมิติ สรุปได้ว่าโครงสร้างองค์การเป็นแบบที่ 1 เรียกว่าเป็นแบบเวเบอร์ (Weberian type)

1.3.2 โรงเรียนวัดตะเคาน์เจ็ญยานมิตินุ่งเน้นระบบราชการสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม แต่มิตินุ่งเน้นระบบวิชาชีพต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม สรุปได้ว่า โครงสร้างองค์การเป็นแบบที่ 2 เรียกว่า แบบเผด็จการ (Authoritarian type)

1.3.3 โรงเรียนวัดตะเคาน์เจ็ญยานมิตินุ่งเน้นระบบวิชาชีพสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม แต่มิตินุ่งเน้นระบบราชการต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม สรุปได้ว่า โครงสร้างองค์การเป็นแบบที่ 3 เรียกว่าเป็นแบบวิชาชีพ (Professional type)

1.3.4 โรงเรียนวัดตะเคาน์เจ็ญยานมิตินุ่งเน้นระบบราชการและมิตินุ่งเน้นระบบวิชาชีพต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มทั้งสองมิติ สรุปได้ว่า โครงสร้างองค์การเป็นแบบที่ 4 เรียกว่าแบบชาอระบอบ (Chaotic type)

การวิเคราะห์เพื่อจำแนกแบบโครงสร้างองค์การข้างต้นนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS^X

2. การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมุติฐาน

2.1 การทดสอบสมมุติฐานที่ว่า ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนจำแนกตามลักษณะ งานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียนและงานบริการนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าซี (Z-test) โดยกำหนดเกณฑ์ค่าระดับเฉลี่ยเป็น 3.50

2.2 การทดสอบสมมุติฐานที่ว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ที่มีแบบโครงสร้างองค์การ แตกต่างกันไปจะมีผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน จำแนกตามลักษณะงานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานบริการนักเรียนแตกต่างกันนั้น ในกรณีที่ตัวแปรตามเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ทั้ง 3 งาน มีความสัมพันธ์กันและความแปรปรวนของข้อมูลจากกิจการนักเรียนทั้ง 3 งาน มีความเป็นเอกพันธ์กัน การทดสอบความแตกต่างของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในโรงเรียน ที่มีโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน

จะทดสอบด้วยสถิติ เทคนิคการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (Multivariate Analysis of Variance : MANOVA) หรือมีฉะนั้นจะใช้เทคนิคการทดสอบ โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Analysis of Variance : ONE-WAY ANOVA) ในกรณีที่ไม่มีพบความสัมพันธ์ระหว่างผลการปฏิบัติงานกิจกรรมนักเรียน ทั้ง 3 งาน แต่ข้อมูลมีความเป็นเอกพันธ์กัน มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

2.2.1 หาค่าสหสัมพันธ์ภายในของกลุ่มตัวแปรตามทั้งหมดโดยหาค่าสหสัมพันธ์อย่างง่ายตามวิธีของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และหาค่าความสัมพันธ์รวมของตัวแปรตามด้านกิจการนักเรียน ทั้ง 3 งาน และตรวจสอบความสัมพันธ์รวมของตัวแปรโดยวิธีการตรวจสอบของบาร์ทเลตต์ (Bartlett's test of Sphericity)

2.2.2 ทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนของข้อมูล (Homogeneity) โดยใช้ค่า Box's M และตรวจสอบค่านัยสำคัญทางสถิติโดยการแจกแจงของสถิติ F

2.2.3 ในกรณีที่ผลการตรวจสอบในข้อ 1 และ ข้อ 2 เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น การทดสอบความแตกต่างของเขตรอยต์โดยใช้การวิเคราะห์ MANOVA ใช้สถิติแลมบ์ดา (Λ) ของวิลส์ (Wilks) (Pedhazzer, 1982 : 75; citing Wilks. n.d.) ตรวจสอบค่าแตกต่างระหว่างเขตรอยต์ ของผลการปฏิบัติงานด้านกิจกรรมของโรงเรียนในแบบโครงสร้างองค์การต่าง ๆ

สำหรับการคำนวณหาค่าสถิติต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS^X

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทนี้ได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยอาศัยข้อมูลจากแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนจากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาศึกษาโดยอาศัยวิธีสถิติเพื่อที่จะตอบปัญหาว่า โดยส่วนรวมโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่มีแบบโครงสร้างองค์การแบบใด ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน เมื่อจำแนกตามลักษณะงานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานบริการนักเรียน อยู่ในระดับใด เมื่อแบ่งกลุ่มโรงเรียนที่มีโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนแตกต่างกันหรือไม่เพื่อที่จะได้ทราบว่าโครงสร้างองค์การแบบใดเหมาะสมกับลักษณะงานใด

สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อความเข้าใจตรงกันและเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงขอกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

- N แทน จำนวนโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามสมบูรณ์
- n แทน จำนวนครูในโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม
- $\bar{X}$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย
- S.D. แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
- F แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่าง
- df แทน ชั้นของความเป็นอิสระ

ลำดับขั้นตอนการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่มาวิเคราะห์ต่อไปนี ได้จากแบบสอบถาม 2 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถาม
 ไปให้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 228 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 ฉบับ ฉบับละ 5 ชุด ได้รับ
 คืนมา 213 โรงเรียน ในจำนวนนี้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ 211 โรงเรียนคิดเป็นร้อยละ
 92.54 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จากแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จึงนำไปวิเคราะห์ เพื่อตอบ
 ปัญหาการวิจัยในครั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะได้นำเสนอ 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาลักษณะโครงสร้างองค์การ

การศึกษาลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่โดยทั่วไปนั้น มี
 ลักษณะการบริหารการจัดโครงสร้างองค์การอย่างไร จึงเสนอผลการวิเคราะห์ตามขั้นตอนดังที่
 เสนอไว้ในบทที่ 3 โดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ยมิติแบบมุ่งเน้นระบบราชการและหาค่าคะแนนเฉลี่ย
 มิติมุ่งเน้นวิชาชีพ จำนวนเป็นรายโรงเรียน (ดูคำในภาคผนวก ก) และค่าคะแนนเฉลี่ยรวม
 แต่ละมิติ เพื่อถือเป็นเกณฑ์ในการจำแนกแบบโครงสร้างองค์การของแต่ละโรงเรียนดังปรากฏ
 ในตาราง 2 และ 3 ตามลำดับดังนี้

ตาราง 2 แสดงคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด และคะแนนเฉลี่ยกลางของลักษณะการบริหารมิติมุ่งเน้นระบบราชการ

ที่	องค์ประกอบ	คะแนน	คะแนน	$\bar{X}$	S.D.
	ของมิติแบบมุ่งเน้น	เฉลี่ย	เฉลี่ย		
	ระบบราชการ	สูงสุด	ต่ำสุด		
1	ลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่	4.800	1.700	3.023	.519
2	การกำหนดระเบียบข้อบังคับ	5.000	1.630	3.764	.547
3	ลักษณะเฉพาะการทำงาน	4.880	1.500	3.621	.480
4	ลักษณะความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว	5.000	1.630	3.009	.553
รวม		5.000	1.500	3.356	.586

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่าหลักการระบบราชการของเว็บเบอร์ ใน 4 ลักษณะแรก เป็นมิติมุ่งเน้นระบบราชการจากกลุ่มตัวอย่าง 211 โรงเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.356 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน เมื่อเทียบกับเกณฑ์ของเบส (Best. 1981 : 174 - 175) พบว่าโดยทั่วไปโรงเรียนได้หลักการระบบราชการไปใช้บริหารงานวางแผนงานในการปฏิบัติงานในมิติแบบเน้นระบบราชการในระดับปานกลาง

ตาราง 3 แสดงคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด และคะแนนเฉลี่ยกลางของลักษณะการบริหารมิติมุ่งเน้นวิชาชีพ

ที่	องค์ประกอบ	คะแนน	คะแนน	$\bar{X}$	S.D.
	ของมิติแบบมุ่งเน้น	เฉลี่ย	เฉลี่ย		
	วิชาชีพ	สูงสุด	ต่ำสุด		
1	การปิดความรู้ความสามารถในการทำงาน	5.000	1.570	3.188	.583
2	ลักษณะการแบ่งงานกันทำ	5.000	1.000	3.311	.639
	รวม	5.000	1.000	3.250	.465

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าหลักการระบบราชการของเวบเบอร์อัน 2 ลักษณะ คือ การปิดความรู้ความสามารถในการทำงาน และลักษณะการแบ่งงานกันทำ ซึ่งเป็นลักษณะมิติแบบมุ่งเน้นระบบวิชาชีพ จากกลุ่มตัวอย่าง 211 โรงเรียนมีคะแนน เฉลี่ย 3.250 คะแนน มีความเบี่ยงเบนมาตรฐาน .465 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน เมื่อเทียบกับเกณฑ์ของเบส (Best. 1981 : 174 - 175) พบว่า โดยทั่วไปโรงเรียนได้หลักการระบบราชการมิติแบบมุ่งเน้นวิชาชีพไปใช้บริหารงานวางแผนการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง

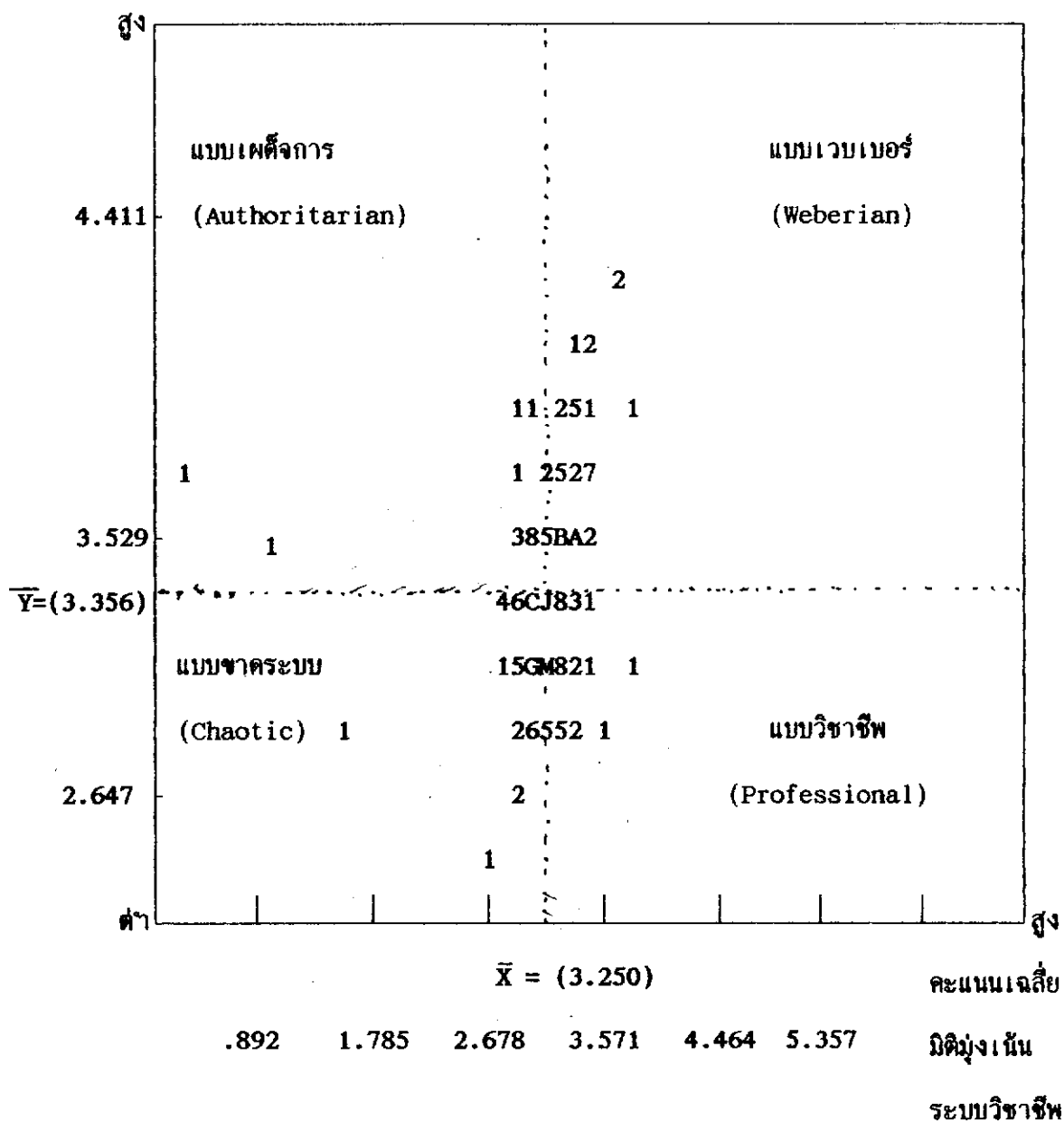
จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 2 และตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าโรงเรียน 211 โรงเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะการบริหารแบบมุ่งเน้นระบบราชการ ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.356 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน และมีลักษณะการบริหารแบบมุ่งเน้นวิชาชีพ ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.250 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน

ดังนั้นเพื่อหาทราบว่าคุณลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียนเป็นแบบใด ตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย หาได้โดยการนำคะแนนเฉลี่ย มิติแบบมุ่งเน้นระบบราชการและคะแนนเฉลี่ยมิติแบบมุ่งเน้นวิชาชีพของแต่ละโรงเรียน (ดูได้ในภาคผนวก ก) เปรียบเทียบกับค่าคะแนนเฉลี่ยรวมแต่ละมิติของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยกำหนดแบบของโครงสร้างองค์การ ดังนี้ (ดูแผนภาพประกอบ 4)

1. ถ้าโรงเรียนใดได้คะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบราชการสูงกว่า 3.356 และคะแนนเฉลี่ยมิติแบบมุ่งเน้นระบบวิชาชีพสูงกว่า 3.250 กำหนดให้คุณลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียนนั้นเป็นแบบแนวเบอร์ด
2. ถ้าโรงเรียนใดได้คะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบราชการสูงกว่า 3.356 และคะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพต่ำกว่า 3.250 กำหนดให้คุณลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียนนั้นเป็นแบบเผด็จการ
3. ถ้าโรงเรียนใดได้คะแนนเฉลี่ยมิติเน้นระบบวิชาชีพสูงกว่า 3.250 และคะแนนเฉลี่ยมุ่งเน้นระบบราชการต่ำกว่า 3.356 กำหนดให้คุณลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียนนั้นเป็นแบบวิชาชีพ
4. ถ้าโรงเรียนใดได้คะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบราชการต่ำกว่า 3.356 และคะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพต่ำกว่า 3.250 กำหนดให้คุณลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียนนั้นเป็นแบบขาดระบบ

จากผลของวิธีการแบ่งกลุ่มดังกล่าวข้างต้น จึงได้หาแบบของโครงสร้างองค์การของโรงเรียน โดยการแบ่งกลุ่มปรากฏผลดังภาพประกอบ 4

คะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบราชการ

ภาพประกอบ 4 แสดงวิธีการจัดกลุ่ม แบบโครงสร้างองค์การโรงเรียน (Typology of school organization) ตัวเลขและสัญลักษณ์แทนจำนวนโรงเรียนที่จุดนั้น ๆ (A=10, B=11, C=12, G=16, J=19, M=22)

จากแผนภาพประกอบ 4 พบว่า เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยรวมของมิติมุ่งเน้นวิชาชีพ และคะแนนเฉลี่ยรวมของมิติมุ่งเน้นระบบราชการ ของกลุ่มตัวอย่างใน 211 โรงเรียน (รายละเอียดดูในภาคผนวก ก) ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.250 และ 3.356 ตามลำดับ มาแสดงให้เห็นเป็นรูปภาพ ผลปรากฏว่าโดยทั่วไปโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่มีลักษณะการบริหารมิติมุ่งเน้นระบบราชการ และมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ค่าโคออร์ดิเนตของจุดที่แทนลักษณะการบริหารทั้งสองลักษณะจับกลุ่มกัน และเมื่อใช้ค่าเฉลี่ยของลักษณะการบริหารมิติมุ่งเน้นระบบราชการ (3.356) และค่าเฉลี่ยของลักษณะการบริหารมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพ (3.250) เป็นเกณฑ์ในการจำแนกกลุ่มโครงสร้างการบริหาร พบว่า จำนวนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่มีโครงสร้างองค์การ 4 แบบ ดังปรากฏผลในตาราง 4

ตาราง 4 แสดงจำนวนแบบโครงสร้างองค์การของโรงเรียน แบบต่าง ๆ

แบบที่	แบบโครงสร้างองค์การ	จำนวนโรงเรียน	ร้อยละ
1	แบบเวบเบอรี	62	29.383
2	แบบเผด็จการ	37	17.535
3	แบบวิชาชีพ	37	17.535
4	แบบชากระบ	75	35.545
รวม		211	100

จากตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ โดยทั่ว ๆ ไป มีโครงสร้างองค์การ แบบชาดระบบ จำนวน 75 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 35.546 ของกลุ่มตัวอย่าง รองลงมาเป็นแบบเวบเบอร์ 62 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 29.383 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 211 โรงเรียน นอกจากนั้นเป็นแบบเผด็จการ และแบบวิชาชีพ จำนวน โรงเรียนเท่ากัน เมื่อพิจารณาค่าร้อยละผลการวิเคราะห์ที่มีแนวโน้มที่สรุปได้ว่าโรงเรียนโดยทั่วไปมีโครงสร้างองค์การแบบชาดระบบมากที่สุด

ตาราง 5 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยจำแนกตามลักษณะระบบราชการของเวบเบอร์ในโรงเรียนที่มีโครงสร้างองค์การแบบชาดระบบ

ลักษณะที่	หลักการระบบราชการ	$\bar{X}$	S.D.
มีตมุงเน้น	การกำหนดลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่	2.837	.384
ระบบ	ระเบียบข้อบังคับในการทำงาน	3.384	.526
ราชการ	ลักษณะเฉพาะของการทำงาน	3.267	.406
	ความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว	2.848	.362
	รวม	3.069	.407

ตาราง 5 (ต่อ)

ลักษณะที่	หลักการระบบราชการ	$\bar{X}$	S.D.
มิติมุ่งเน้น	การยึดความรู้ความสามารถในการทำงาน	2.862	.362
ระบบวิชาชีพ	ลักษณะการแบ่งงานกันทำ	2.916	.509
	รวม	2.889	.410

จากตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า โรงเรียนที่มีแบบโครงการองค์การแบบขาดระบบวิธีการการบริหาร โรงเรียนได้ค่าลักษณะ มิติมุ่งเน้นระบบราชการไปใช้ในการบริหารมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (3.069) และมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพไปใช้ในการบริหารค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (2.889) เมื่อจำแนกแต่ละลักษณะงานพบว่าโรงเรียนได้ค่าหลักการระบบราชการไปใช้ในการบริหารค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 6 ลักษณะได้แก่ การกำหนดลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ (2.837) ระเบียบข้อบังคับการทำงาน (3.384) ลักษณะเฉพาะของการทำงาน (3.267) ความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว (2.848) การยึดความรู้ความสามารถในการทำงาน (2.862) และลักษณะการแบ่งงานกันทำ (2.916)

ตาราง 6 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยจําแนกตามลักษณะของระบบราชการของเวบเนอร่าในโรงเรียน
ที่มีโครงสร้างองค์การแบบเผด็จการ

ลักษณะที่	หลักการระบบราชการ	$\bar{X}$	S.D.
มุ่งเน้น	การกำหนดลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่	3.402	.508
ระบบ	ระเบียบข้อบังคับในการทำงาน	4.100	.408
ราชการ	ลักษณะเฉพาะของการทำงาน	3.870	.326
	ความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว	3.579	.404
	รวม	3.718	.414
มุ่งเน้น	การยึดความรู้ความสามารถในการทำงาน	2.844	.448
ระบบวิชาชีพ	ลักษณะการแบ่งงานกันทำ	2.953	.525
	รวม	2.898	.432

จากตาราง 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า โรงเรียนที่มีแบบโครงสร้างองค์การแบบ
 เพลิดเพลิน วิธีการบริหาร โรงเรียนได้เน้นลักษณะมิติมุ่งเน้นระบบราชการไปใช้ในการบริหาร ค่า
 คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (3.718) และมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพไปใช้ในการบริหารค่าคะแนน
 เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (2.898) เมื่อจำแนกแต่ละลักษณะงานพบว่าโรงเรียนได้เน้นหลักการระบบ
 ราชการไปใช้ในการบริหารค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีอยู่ 4 ลักษณะได้แก่ การกำหนด
 ลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ (3.402) การยึดความรู้ความสามารถในการทำงาน (2.844)
 และลักษณะการแบ่งงานการทำงาน (2.953) ได้เน้นหลักการระบบราชการไปใช้บริหารค่าคะแนน
 เฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3 ลักษณะคือ ระเบียบข้อบังคับในการทำงาน (4.100) ลักษณะเฉพาะ
 งานของการทำงาน (3.870) และความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว (3.579)

ตาราง 7 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ย จำนวนตามลักษณะระบบราชการของเวบเบอร์ในโรงเรียนที่มี
โครงสร้างองค์การแบบเวบเบอร์

ลักษณะที่	หลักการระบบราชการ	$\bar{X}$	S.D.
มิติมุ่งเน้น	การกำหนดลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่	3.402	.508
ระบบ	ระเบียบข้อบังคับในการทำงาน	4.101	.408
ราชการ	ลักษณะเฉพาะของการทำงาน	3.996	.354
	ความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว	3.579	.546
	รวม	3.748	.487
มิติมุ่งเน้น	การเปิดความรู้ความสามารถในการทำงาน	3.719	.554
ระบบวิชาชีพ	ลักษณะการแบ่งงานกันทำ	3.677	.510
	รวม	3.698	.487

จากตาราง 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า โรงเรียนที่มีแบบโครงสร้างแบบเว็บเบอร์ด
 วิธีการบริหาร โรงเรียนนำหลักการมิติมุ่งเน้นระบบราชการไปใช้ในการบริหารมีค่าคะแนนเฉลี่ย
 อยู่ในระดับมาก (3.748) และมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพไปใช้ในการบริหาร ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ใน
 ระดับมาก (3.698) เมื่อจำแนกแต่ละลักษณะงานพบว่าโรงเรียนได้นำหลักการระบบราชการ
 ไปใช้ในการบริหาร ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้ง 6 ลักษณะงาน ได้แก่ การกำหนดลำดับ
 ขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ (3.402) ระเบียบข้อบังคับในการทำงาน (4.101) ลักษณะเฉพาะ
 ของการทำงาน (3.996) ความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว (3.579) การยึดความรู้ความสามารถ
 ในการทำงาน (3.719) และลักษณะการแบ่งงานกันทำ (3.677)

ตาราง 8 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยจำแนกตามลักษณะระบบราชการของเว็บเบอร์นักเรียนที่มี
โครงสร้างองค์การแบบวิชาชีพ

ลักษณะที่	หลักการระบบราชการ	$\bar{X}$	S.D.
มิติมุ่งเน้น	การกำหนดลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่	2.658	.400
ระบบ	ระเบียบข้อบังคับในการทำงาน	2.683	.443
ราชการ	ลักษณะเฉพาะของการทำงาน	3.469	.355
	ความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว	2.728	.373
	รวม	2.871	.365
มิติมุ่งเน้น	การยึดความรู้ความสามารถในการทำงาน	3.288	.403
ระบบวิชาชีพ	ลักษณะการแบ่งงานกันทำ	3.734	.477
	รวม	2.511	.464

จากตาราง 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า โรงเรียนที่มีแบบโครงสร้างองค์การแบบวิชาชีพ วิธีการบริหาร โรงเรียนได้มีลักษณะมิติมุ่งเน้นระบบราชการไปใช้ในการบริหาร ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (2.871) และมีมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพไปใช้ในการบริหาร ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (2.511) เมื่อจำแนกแต่ละลักษณะงานพบว่า โรงเรียนได้มีหลักการระบบราชการไปใช้ในการบริหารค่าคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง มีอยู่ 5 ลักษณะ ได้แก่ การกำหนดลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ (2.658) ระเบียบข้อบังคับในการทำงาน (2.683) ลักษณะเฉพาะของการทำงาน (3.469) ความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว (2.728) และการยึดความรู้ความสามารถในการทำงาน (3.288) ได้มีหลักการระบบราชการไปใช้บริหารคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 1 ลักษณะคือ ลักษณะการแบ่งงานกันทำ (3.734)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนตามลักษณะงานการรับและการปกครอง

นักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานการบริหารนักเรียน

การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนที่ 2 นี้ เป็นการศึกษาเพื่อทดสอบสมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ที่กำหนดค่า "ระดับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนตามลักษณะงานการรับและการปกครอง นักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานบริการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สูงกว่าระดับปานกลาง" ซึ่งทำการทดสอบสมมุติฐานโดยใช้สถิติทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม โดยใช้ Z -test ทดสอบ การนำเสนอผลการทดสอบปรากฏในตาราง 9 จึงเสนอตารางค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนจำแนกตามลักษณะงานต่าง ๆ แล้วทดสอบนัยสำคัญทางสถิติว่า ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนสูงกว่าระดับปานกลางหรือไม่ รายละเอียดของการนำเสนอผลการวิเคราะห์ปรากฏผลตามตาราง 9

ตาราง 9 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน
จำแนกตามลักษณะงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และการทดสอบความแตกต่างของ
คะแนนเฉลี่ยผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนจำแนกตามลักษณะงานกับค่าเกณฑ์กลาง (3.50)

ด้านที่	งานด้านกิจการนักเรียน	$\bar{X}$	S.D.	Z
1	งานการรับและการปกครองนักเรียน	3.978	.504	13.761*
2	งานการจัดกิจกรรมนักเรียน	3.747	.549	6.550*
3	งานบริการนักเรียน	3.788	.557	7.522*

* มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ .01

เมื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนจำแนกตามลักษณะงานกับค่ามาตรฐานระดับปานกลาง (3.50) ปรากฏว่าได้ค่าสถิติของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนทุกด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และค่าเฉลี่ยทุกค่าในตารางสูงกว่าค่ามาตรฐานระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$) นั่นคือ ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า ระดับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนตามลักษณะงานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานบริการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่สูงกว่าระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ขั้นตอนที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนจำแนกตาม

ลักษณะงานในโรงเรียนที่มีโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน

การศึกษาขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนจำแนกตามลักษณะงานการรับและการปกครองนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน และงานการบริการนักเรียน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในโรงเรียนที่มีโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน เพื่อต้องการทราบว่า ลักษณะงานใดเหมาะสมกับโครงสร้างองค์การแบบใด การวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนนี้เริ่มจากเสนอผลการวิเคราะห์การทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นที่ว่า ในกรณีที่พบว่าตัวแปรตาม อันได้แก่ งานการรับและการปกครองของนักเรียน งานกิจกรรมนักเรียน และงานการบริการนักเรียนมีความสัมพันธ์กัน และความแปรปรวนของข้อมูลจากงานกิจการนักเรียนทั้ง 3 งาน มีความเป็นเอกพันธ์กัน การทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในโรงเรียนที่มีโครงสร้างองค์การแตกต่างกันจะทดสอบด้วยสถิติ เทคนิค การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA) และถ้าไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างแปรตามทั้ง 3 งาน แต่ความแปรปรวนของข้อมูลมีความเป็นเอกพันธ์กันก็จะทดสอบด้วยสถิติ เทคนิควิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ONE-WAY ANOVA) การนำเสนอผลการทดสอบ ดังแสดงในตาราง 10 ตาราง 11 และตาราง 12

ตาราง 10 แสดงค่าสถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลในการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน
 จำนวนตามลักษณะงานซึ่งเป็นตัวแปรตาม 3 ตัวแปร

ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน							
แบบโครงสร้างองค์การ งานการรับและการปกครอง งานการจัดกิจกรรม งานบริการนักเรียน							
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1	แบบเวเบออร์	3.976	.490	3.747	.533	3.792	.549
2	แบบเผด็จการ	4.040	.493	3.782	.506	3.829	.522
3	แบบวิชาชีพ	4.071	.502	3.834	.554	3.961	.561
4	แบบชาดระบบ	3.913	.513	3.695	.571	3.436	.572

จากตาราง 10 แสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน
 จำนวนตามลักษณะงานการรับและการปกครองนักเรียน (3.976, 4.040, 4.071 และ 3.913)
 งานการจัดกิจกรรมนักเรียน (3.747, 3.782, 3.834 และ 3.695) และงานบริการนักเรียน
 (3.792, 3.829, 3.961 และ 3.436) ในโรงเรียนที่มีแบบโครงสร้างองค์การแบบเวเบออร์
 แบบเผด็จการ แบบวิชาชีพ และแบบชาดระบบ ตามลำดับ

ตาราง 11 แสดงค่าสถิติสหสัมพันธ์ในการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสามในผลการปฏิบัติ
งานด้านกิจการนักเรียน

	งานการรับ	งานการจัด	งาน
ตัวแปร	การปกครอง	กิจกรรม	การบริการ
	นักเรียน	นักเรียน	นักเรียน
งานการรับการปกครองนักเรียน	1.00	-	-
งานการจัดกิจกรรมนักเรียน	.776**	1.00	-
งานการบริการ	.771**	.865**	1.00
Bartlett's test of Sphericity = 185.411**			

**มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

จากตาราง 11 จะเห็นว่าตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ทางสถิติพบว่าตัวแปร 3 คู่ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ในส่วนรวมโดยใช้วิธีการของบาร์ทเลตต์ ผลปรากฏว่าได้ค่า Bartlett's test of Sphericity เท่ากับ 185.411 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรงานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียนและงานการบริการนักเรียนมีความสัมพันธ์กันจริง

ตาราง 12 แสดงค่าสถิติการทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนของผลการปฏิบัติงาน
ด้านกิจการนักเรียนในกลุ่มโรงเรียนที่มีแบบโครงสร้างองค์การทั้ง 4 แบบ

งานกิจการนักเรียน	Bartlett-Box F	ระดับนัยสำคัญ
งานการรับการปกครองนักเรียน	.422	.737
งานการกิจกรรมนักเรียน	11.263	.285
งานบริการนักเรียน	.071	.975
Bartlett Box's M = 21.948 F = 1.183 P = .264		

จากตาราง 12 จากการทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนในแต่ละงาน
ขององค์การที่มีโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน พบว่าความแปรปรวนจากกลุ่มโครงสร้างองค์การ
ที่แตกต่างกันทั้ง 4 กลุ่ม มีความเป็นเอกพันธ์กัน (งานการปกครองนักเรียน $F = .422$
 $P = .737$, งานกิจกรรมนักเรียน $F = 11.263$ $P = .285$, และงานบริการนักเรียน
 $F = .075$ $P = .975$)

เมื่อทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน
ทั้ง 3 งานพร้อมกัน โดยใช้วิธีหาค่า Box's M ของบาร์ทเลทซ์ ได้ค่าสถิติ Box's M = 21.948
($F = 1.183$, $P = .264$) ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าผลการปฏิบัติงานด้าน
กิจการนักเรียนทั้ง 3 งาน มีความเป็นเอกพันธ์ ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการทดสอบ
สำหรับการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA)

จากผลการทดสอบจากตาราง 11 และ 12 ที่พบว่าตัวแปรตาม มีความสัมพันธ์กันและมีความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนของข้อมูล จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยร่วม (Centroids) ของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน จำแนกตามลักษณะงาน ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ โดยใช้สถิติฟิลเลส์ (Pillais) โฮเทลลิงก์ (Hotelling) และวิลส์ (Wilks) ได้ค่าสถิติต่าง ๆ โดยเสนอในรูปแบบตาราง 13 และตาราง 14

ตาราง 13 แสดงค่าเซ็นทรอยด์ (Centriods) ของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในงานต่าง ๆ ของกลุ่มโรงเรียนที่มีแบบโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน

ค่าเซ็นทรอยด์ของผลการปฏิบัติงานกิจการนักเรียน			
แบบโครงสร้าง	งานการรับการปกครองนักเรียน	งานการจัดกิจกรรม	งานการบริการ
	$(\bar{X})$	$\bar{X}$	$(\bar{X})$
แบบเวเนเบอร์	(3.976	3.747	3.792)
แบบเพติจการ	(4.040	3.782	3.829)
แบบวิชาชีพ	(4.071	3.834	3.961)
แบบจากระบบ	(3.913	3.695	3.436)

จากตาราง 13 แสดงค่าเซ็นทรอย์ของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในกลุ่มโรงเรียนที่มีแบบโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน 4 แบบคือ แบบเวเบอร์ มีค่าเซ็นทรอย์ (งาน การรับและการปกครองนักเรียน, งานการจัดกิจกรรมนักเรียน, งานการบริหารนักเรียน) เท่ากับ (3.976, 3.747, 3.792) แบบเพตติการเท่ากับ (4.040, 3,782, 3.829) แบบวิชาชีพ เท่ากับ (4.071, 3,834, 3,961) และแบบชาดระบบเท่ากับ (3.913, 3.695, 3,436) ตามลำดับ

ตาราง 14 แสดงค่าสถิติการเปรียบเทียบค่าเซ็นทรอย์ของผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ของกลุ่มโรงเรียนที่มีแบบโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน 4 กลุ่ม

ชนิดสถิติที่ใช้ทดสอบ	ค่าสถิติแลมด้า	ค่าประมาณ F	ระดับนัยสำคัญ
ฟิลเลส์ (Pillais)	.068	1.620	.106
โฮเทลลิงค์ (Hotelling)	.071	1.621	.106
วิลส์ (Wilks)	.932	1.623	.106

จากตาราง 14 ผลการทดสอบได้ค่า Wilks' Lambda = .932 และตรวจสอบด้วยค่าสถิติ F ได้ค่า $F = 1.623$ ไม่พบความแตกต่างของเซ็นทรอยต์ทั้ง 4 กลุ่มที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และผลการทดสอบ โดยใช้สถิติทดสอบของพิลเลส์ และโฮเทลลิงส์ ได้ค่า Pillais V และ Hotelling T^2 เท่ากับ .068 และ .071 ตามลำดับ เมื่อตรวจสอบด้วยค่าสถิติ F ได้ค่า $F = 1.621$ และ 1.623 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .106 ผลการทดสอบแสดงว่าค่าเซ็นทรอยต์ของทั้งสามกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน จึงสรุปได้ว่า ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในโรงเรียน ที่มีโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน (เมื่อยึดค่าเฉลี่ยของลักษณะการบริหาร มิติมุ่งเน้นระบบราชการและมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพเป็นเกณฑ์ในการแบ่งแบบโครงสร้างองค์การ) มีผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนไม่แตกต่างกัน

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สาระสำคัญของกระบวนการวิจัยเนื้อหาบทนี้ แบ่งเป็น บทย่อ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

บทย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาลักษณะการบริหาร การจัดโครงสร้างองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นการวัดความเข้มของการนำหลักการระบบราชการของเวบเบอร์ (Max Weber) มากำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเป็นพฤติกรรมเชิงบริหารของผู้บริหารโรงเรียน ในการวางกฎระเบียบข้อบังคับให้ข้าราชการครูปฏิบัติ งานวิจัยนี้ต้องการทราบว่าโดยทั่วไปนั้น รูปแบบการบริหารงานจัดโครงสร้างองค์การมีลักษณะอย่างไร และอีกประการหนึ่งงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาระดับการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน เพื่อต้องการทราบงานด้านนี้อยู่ในระดับใดต้องแก้ไขปรับปรุงหรือไม่อย่างไร สุดท้ายงานวิจัยนี้ต้องการศึกษารูปแบบการจัดโครงสร้างองค์การที่แตกต่างกันมีผลต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนหรือไม่ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีรายละเอียดเป็นข้อ ๆ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างองค์การในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่
2. เพื่อศึกษาผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนตามลักษณะงานการรับและการปกครองนักเรียน การจัดการกิจกรรมนักเรียน และการบริการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่

3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนจำนวนตามลักษณะของงานการรับและการปกครองนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน และงานการบริการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ที่มีแบบโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ยกเว้นโรงเรียนที่ตั้งอยู่กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนโรงเรียนขนาดใหญ่ทั้งหมด ที่เป็นประชากรในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 529 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง งานวิจัยนี้ใช้โรงเรียนเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ซึ่งมีประชากรทั้งหมดประมาณ 529 โรงเรียน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบตารางของโอลิเวอร์ และฮิลเกิล (Oliver and Hinkle) ได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา 45 เบอร์เซ็นต์ของประชากร คิดเป็นจำนวนโรงเรียนได้ 228 โรงเรียน ในการสุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยนี้ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ร้อยละ 45 ของประชากรแต่ละเขตการศึกษามารวมเป็นกลุ่มตัวอย่าง หลังจากการดำเนินการเก็บข้อมูลแล้วได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความสมบูรณ์สำหรับการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 221 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถาม 2 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามเพื่อหาแบบโครงสร้างองค์การของโรงเรียน 4 รูปแบบ งานวิจัยนี้ กำหนดเป็นตัวแปรต้น แบบสอบถามนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยพัฒนาจากแบบสอบถามของพันธ์ และได้ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารการศึกษา ตรวจสอบความเที่ยงตรง ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 48 ข้อ เป็นการประเมินเพื่อวัดความมากน้อยของการนำหลักการการบริหารราชการตามแนวความคิดของเวเบอร์ไปใช้ในการบริหารโรงเรียน 2 มิติคือ มิติลักษณะการบริหารที่มุ่งเน้นระบบราชการ (Bureaucratic

Pattern) กับมีลักษณะการบริหารที่มุ่งเน้น ระบบวิชาชีพ (Professional Pattern) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามฉบับนี้ทดลองใช้ในห้องเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ที่ไม่เป็นกลุ่มตัวอย่าง นำผลที่ได้มาหาความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่น .80 (รายละเอียดดูได้ในภาคผนวก ง)

ฉบับที่ 2 เป็นแบบสอบถามประเมินผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ซึ่งกำหนดให้เป็นตัวแปรตามลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณ 5 ระดับ จำนวน 48 ข้อ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยความรู้ทฤษฎีการบริหารงานกิจการนักเรียนในสถานศึกษาเป็นแนวทางในการสร้างและได้ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารโรงเรียน เป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเป็นแบบวัดผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนว่าประสบความสำเร็จ ทำงานได้ผลมากน้อยเพียงใด จำนวนตามลักษณะงาน 3 งานคือ งานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานบริการนักเรียน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามฉบับนี้ ทดลองใช้ในห้องเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ที่ไม่เป็นกลุ่มตัวอย่าง นำผลมาหาความเชื่อมั่นได้ค่าความเชื่อมั่น .96 (รายละเอียดดูได้ในภาคผนวก ง)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนต้น ปีการศึกษา 2534 โดยใช้แบบสอบถาม 2 ฉบับส่งไปให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 228 โรงเรียนที่เป็นหน่วยตัวอย่างจำนวน 2,280 ชุด ปรากฏว่าได้รับคืนจำนวน 213 โรงเรียน มีความสมบูรณ์ถูกต้องจำนวน 221 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 92.54 ของกลุ่มตัวอย่างและคิดเป็นร้อยละ 19.65 ของประชากรทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

เริ่มต้นด้วยการตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบที่ได้รับกลับคืนมาแล้วตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแบบสอบถามทั้งสองฉบับแล้วนำคะแนนไปวิเคราะห์ทางสถิติ ดังรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์เพื่อหาแบบโครงสร้างองค์การของโรงเรียน สถิติที่ใช้เป็นค่าสถิติ

พื้นฐาน โดยกำหนดค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นตัวกำหนดแบ่งกลุ่ม

2. การทดสอบสมมุติฐานที่ว่า ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนจําแนกตามลักษณะงานการรับและการปกครองนักเรียน งานการจัดกิจกรรมนักเรียนและงานบริการนักเรียนสูงกว่าระดับปานกลาง สถิติที่ใช้คือ สถิติ Z

3. การทดสอบสมมุติฐานที่ว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างองค์การแตกต่างกันน่าจะมีผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนแตกต่างกัน สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA) ตรวจสอบความแตกต่างผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน 3 งาน คือ งานการรับและการปกครองของนักเรียน งานบริการนักเรียนและงานกิจกรรมของโรงเรียนที่มีแบบโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน 4 แบบคือ แบบเวเบเบอร์ แบบเพ็คการแบบวิชาชีพ และแบบชาครระบบ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาลักษณะการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ พบว่าลักษณะการบริหารในการดำเนินงานมีค่านัยนัยในระบบราชการและมีค่านัยนัยในวิชาชีพมาใช้ในการบริหารมีลักษณะใกล้เคียงกัน แต่เมื่อยึดค่าเฉลี่ยของลักษณะการบริหารมีค่านัยนัยในระบบราชการ และ มีค่านัยนัยในระบบวิชาชีพเป็นเกณฑ์ ในการแบ่งแบบโครงสร้างองค์การของโรงเรียนจึงพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีโครงสร้างองค์การแบบชาครระบบ รองลงมาได้แก่ แบบเวเบเบอร์ แบบวิชาชีพ และแบบเพ็คการตามลำดับ

2. การศึกษาระดับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน เมื่อจําแนกตามลักษณะงานพบว่า ผลการปฏิบัติงานการรับและการปกครองนักเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.978 งานการจัดกิจกรรมนักเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.747 และงานบริการนักเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.788 เมื่อยึดค่า 3.50 เป็นเกณฑ์กลางและใช้ค่าสถิติ Z ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน พบว่าอยู่ในระดับสูงกว่าระดับปานกลางทุกงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ เมื่อจำแนกแบบโครงสร้างองค์การโดยใช้ค่าเฉลี่ยของลักษณะการบริหารมิติมุ่งเน้นระบบราชการ และมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม พบว่าโครงสร้างองค์การของโรงเรียนแบบเวบเบอร์ แบบเผด็จการ แบบวิชาชีพ และแบบชาดระบบมีผล การปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

งานการวิจัยนี้ใช้โรงเรียนเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ การเก็บข้อมูลกระทำกับข้าราชการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 228 โรงเรียน ซึ่งสุ่มมาจากมวลประชากร 529 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 43.10 ของกลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่ทั้งหมดสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค จึงถือว่าได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนี้แทนมวลประชากร ที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค ดังนั้นการอภิปรายผลงานวิจัยนี้จึงมีขอบเขตครอบคลุมเกี่ยวข้องกับมวลประชากรที่เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ทั้งหมด ที่มีนักเรียนไม่ต่ำกว่า 1,500 คน ในส่วนภูมิภาค จากสรุปผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาแบบโครงสร้างองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ผลการวิเคราะห์พบว่า โดยทั่วไปโรงเรียนมัศึกษามีลักษณะการบริหารโรงเรียน ในการนำหลักการของระบบราชการแบบเวบเบอร์ใน 6 ลักษณะคือ การกำหนดระเบียบข้อบังคับ การกำหนดลักษณะเฉพาะของการทำงาน ลักษณะความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว การกำหนดลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ การยึดความรู้ความสามารถในการทำงานของบุคคล และลักษณะการแบ่งงานกันทำตามความเชี่ยวชาญเฉพาะของบุคคล ระดับการนำลักษณะดังกล่าวมาใช้ในการบริหารโรงเรียนนั้นมีระดับใกล้เคียงกัน มีค่าคะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบราชการ และมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพอยู่ใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยรวมมิติมุ่งเน้นระบบราชการ (3.356) และมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพ (3.251) (ดูรายละเอียดในภาพประกอบ 4) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะการบริหารโรงเรียนในระบบราชการ ซึ่งพนัส หันนาคินทร์ (2521 : 111) ได้กล่าวไว้ว่า รูปงานการบริหารโรงเรียนโดยทั่วไป การจัดระบบการบริหารต้องอาศัยอำนาจจากส่วนกลาง ลักษณะการบริหารเป็นการจัดแบบรวมอำนาจ

กล่าวคือ การบริหารราชการบริหารส่วนกลางมีบทบาทในการวางระเบียบ กฎเกณฑ์ในการปฏิบัติงานโดยตรง ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค แต่อำนาจการตัดสินใจก็ต้องอาศัยอำนาจส่วนกลางเป็นผู้กำหนด ลักษณะการบริหารการจัดการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ ทุกหน่วยงานจัดแบบรวบอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง อำนาจในการบริหารของสถานศึกษามีเพียงเล็กน้อยตามที่กรมหรืออธิบดีจะมอบอำนาจให้เท่านั้น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2536 : 7) และอีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ตามตำแหน่งสายวิชาการ ฉะนั้นในด้านความคิดเห็นเชิงบริหารจึงไม่ค่อยแตกต่างกัน อีกประเด็นหนึ่งน่าจะเป็นเพราะเครื่องมือการวิจัย ครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่แปลมาจากแบบสอบถามต่างประเทศไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรม สังคมไทย จึงไม่สามารถจําแนกความมากมายในการนําระบบราชการไปใช้ได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงน่าจะทําให้ลักษณะการบริหารโรงเรียน การนําระบบราชการไปกำหนดในการปฏิบัติงานในโรงเรียนนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่เมื่อยึดค่าเฉลี่ยลักษณะการบริหารแบบมิติมุ่งเน้นระบบราชการ (3.356) และค่าเฉลี่ยลักษณะการบริหารแบบมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพ (3.250) เป็นเกณฑ์ในการจําแนกกลุ่มเพื่อหาแบบโครงสร้างองค์การของโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่กล่าวไว้ว่ามีลักษณะโครงสร้างองค์การแบบขาดระบบ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีภาพลักษณ์ลักษณะมิติมุ่งเน้นระบบราชการ (3.069) และมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพ (2.880) มาใช้ในการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง พฤติกรรมการบริหารคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากกว่าที่มุ่งเน้นกิจการงานของโรงเรียน มักจะละเอียดระเบียบ กฎเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้งานสำเร็จ ไม่ชอบใช้อำนาจ ชอบทำงานตามสบายมีความไว้วางใจผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา การมอบหมายงานมักไม่คำนึงถึงคุณวุฒิ ความสามารถประสบการณ์ของครู เมื่อครูและนักเรียนกระทำผิดระเบียบวินัยจะได้รับการพิจารณาลดหย่อนผ่อนโทษไม่นิยมปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ของทางราชการ ไม่เข้มงวดเรื่องงานและเวลา ซึ่งผลการวิจัยนี้ส่วนหนึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นริศ สังขวงศ์ (2535 : บทคัดย่อ) อาริรัตน์ หิรัญกร (2532 : 165) สุรชาติ สังขรุ้ง (2520 : บทคัดย่อ) และวิญญู มณีจันทร์ (2520 : บทคัดย่อ) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ผลการวิจัยเหล่านั้น พบว่าพฤติกรรมผู้นำของนักการศึกษาไทยนั้น ส่วนมากมีพฤติกรรมการบริหารลักษณะยึด

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากกว่ามุ่งเน้นงาน การปฏิบัติงานใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าใช้อำนาจตามระเบียบข้อบังคับของทางราชการ เป็นที่น่าตั้งข้อสังเกตว่าการที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนมากมีพฤติกรรม มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากนั้น จัดกับหลักการของระบบราชการที่กำหนดไว้ว่า ระบบราชการต้องถือความไม่เป็นเรื่องส่วนตัว (Impersonality) เป็นเรื่องสำคัญ แต่ผลการวิจัยนี้ พบว่าโรงเรียนส่วนมากมีโครงสร้างองค์การแบบชาดระบบ ซึ่งเป็นโครงสร้างที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นแบบนี้ น่าจะมาจากพื้นฐานของลักษณะสังคมไทย ที่เป็นสังคมพุทธศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่มิมีความเมตตากรุณา มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลอื่น และอาจเป็นเพราะค่านิยมของคนไทยโดยทั่วไป ซึ่งผดุง อารยะวิญญู และศรียา นิยมธรรม (2535 : 67) ได้ศึกษาพบว่า คนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยเคร่งครัดกับระเบียบแบบแผนหรือพิธีรีตอง รักความสนุกสนานชอบทำงานตามสบาย ไม่ค่อยจริงจังกับชีวิต เวลาเกิดเรื่องอะไรขึ้นในสังคม ถึงแม้จะเป็นเรื่องสำคัญก็มักจะลืมง่าย และอีกประการหนึ่งน่าจะเป็นเพราะคุณลักษณะด้านความรู้ ความสามารถ รสนิยมของผู้บริหารโดยตรงเพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจเจกสำคัญ เป็นผู้คอยกระตุ้นและควบคุมกระบวนการต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้เป็นไปตามระเบียบ และแนวปฏิบัติของราชการ งานหลักของโรงเรียนเกิดจากการตัดสินใจสั่งการของผู้บริหารโรงเรียน เสรี ลาภโรจน์ (2530 : 199) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา มีอิทธิพลในการกำหนดแบบโครงสร้างองค์การ เมื่อผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีโครงสร้างองค์การแบบชาดระบบ จึงมีแนวโน้มที่จะกล่าวได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนยังมีความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ ในการนำหลักการระบบราชการ ตามแนวความคิดของ เวบเบอร์ (Weber) ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนค่อนข้างไม่น่าพึงพอใจ ประการสุดท้ายการที่โรงเรียนมีโครงสร้างองค์การแบบชาดระบบมากนั้น น่าจะมีพื้นฐานมาจากสภาพความพร้อมของโรงเรียน ซึ่งมีวิสัยทัศน์ บุคลากรงบประมาณค่อนข้างสมบูรณ์ ครู ผู้บริหารโรงเรียนไม่ต้องจัดการอะไรมากนัก โรงเรียนก็ดำเนินอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง ไม่ลุ่มจมแน่นอนระบบราชการเป็นตัวกำประกันความมั่นคง ระบบราชการควบคุมำทำงานเดินไปอย่างอัตโนมัติอยู่แล้ว จึงทำให้การทำงานเป็นไปอย่างช้า ๆ ด้วยเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ผลการวิจัยจึงพบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จึงมีโครงสร้างองค์การแบบชาดระบบ ซึ่งโดยทฤษฎีสัจพจน์ (Axiometric Theory) และงานวิจัยหลายเรื่อง

ที่ศึกษาในเงื่อนไขคล้าย ๆ กัน เช่น ของแฟรงค์ (Frank. 1985 : 3544-A) บรูส (Bruce. 1983, 23 - 38) บราวน์ (Brown. 1986 : 2813-A) พบว่าโครงสร้างองค์การแบบชาดระบบมีความสัมพันธ์ทางลบกับประสิทธิผลขององค์การ ข้อเสนอเกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยนี้ก็พบในลักษณะเดียวกันว่ากลุ่มโรงเรียนที่มีโครงสร้างองค์การแบบชาดระบบมีค่าคะแนนเฉลี่ยผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนต่ำกว่ากลุ่มโรงเรียนที่มีโครงสร้างองค์การแบบอื่น ๆ

2. การศึกษาผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนโดยภาพรวมและเมื่อจำแนกตามลักษณะงาน การรับและการปกครองนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน และการบริการนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยทุกงาน ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับผลการประเมินมาตรฐานของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้ประเมินเมื่อมีการศึกษา 2533 พบว่างานกิจการนักเรียนอยู่ในระดับดี (กรมสามัญศึกษา. 2534 : 83 - 96) คือสูงกว่าระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ นั้น มีความพร้อม บุคลากรงบประมาณค่อนข้างมาก จึงทำให้การบริหารงานด้านนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับคณะกรรมการส่วนใหญ่มีคุณวุฒิเฉพาะทาง ความชำนาญ และประสบการณ์ ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อีกทั้งโรงเรียนส่วนใหญ่จัดบุคลากรรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน มีคู่มือของกรมสามัญศึกษา ให้แนวปฏิบัติไว้เป็นแนวทางในการทำงาน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงน่าจะส่งผลให้การปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน มีระดับผลการปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ดี คือสูงกว่าค่าระดับมาตรฐานคะแนนระดับปานกลาง

ผลการวิเคราะห์การปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน เมื่อพิจารณาระดับคะแนนผลการปฏิบัติงานตามลักษณะงาน พบว่า ลำดับที่ของผลการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย คือ งานการรับและการปกครองนักเรียน งานบริการนักเรียน และงานการจัดกิจกรรมนักเรียน ผลปรากฏดังกล่าวน่าจะเนื่องมาจาก ลักษณะเฉพาะของงาน สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

2.1 งานการรับและการปกครองนักเรียน ถือเป็นงานหลักของโรงเรียน มีผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนรับผิดชอบ 1 ตำแหน่ง เรียกกันว่า ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายปกครอง ซึ่งรับผิดชอบนักเรียนตั้งแต่เข้าเรียนวันแรก ระหว่างเรียน จนถึงวันที่สำเร็จการศึกษา

มีลักษณะเป็นงานประจำ แนวทางการปฏิบัติงานค่อนข้างชัดเจน และไม่สลับซับซ้อน เป็นงานที่ข้าราชการครูทุกคนเป็นคณะทำงาน และมีครูพิเศษคอยช่วยเหลือ คือ ครูแนะแนว ครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา คอยสอดส่องดูแลความประพฤติของนักเรียนอีกทางหนึ่ง และเป็นคณะทำงานที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด งานปกครองนั้น โรงเรียนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญสูง ผู้บริหารจะกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด เพราะถือว่าเป็นงานที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของคนจำนวนมาก ทั้งใน และ นอกโรงเรียน ผลที่เกิดจากการทำงานของฝ่ายปกครอง จะส่งผลกระทบถึงงานของฝ่ายอื่น ๆ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ครูทุกคนในโรงเรียนส่วนใหญ่จะต้องให้ความคุ้มครองดูแลนักเรียนตลอดระยะเวลาที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียน ต้องอบรม สั่งสอน ตักเตือน และช่วยแก้ไขพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมในทุกโอกาสที่ทำได้ ไปได้ถือว่าหน้าที่สอนหนังสือเพียงอย่างเดียวทุกคนต้องช่วยกันทำงาน เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับในสิ่งที่ดีที่สุด ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงน่าจะเป็นเหตุทำให้งานด้านนี้มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลการปฏิบัติงาน (3.978) สูงกว่างานด้านอื่น ๆ

2.2 งานบริการนักเรียน เป็นงานที่มีลักษณะฉุกเฉิน ทุบหม้อม โครงสร้างหน่วยงานบริการค่อนข้างจะซับซ้อนกว่างานปกครองนักเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่จะรวมเอางานห้องสมุด งานโรคติดต่อ งานแนะแนว งานอนามัย งานอาคารสถานที่ สวัสดิการและงานที่อำนวยความสะดวกสบายให้ผู้ปฏิบัติงาน จะเห็นได้ว่างานบริการนั้น ภาระหน้าที่มีมาก ต้องควบคุมดูแลงานหลายชนิด ต้องสัมพันธ์กับคนจำนวนมาก แต่บุคลากรด้านนี้ส่วนใหญ่จะมีผู้ช่วยฝ่ายบริการ 1 คนรับผิดชอบคณะทำงานมีน้อยกว่าฝ่ายปกครอง ถ้ามีคณะทำงานก็จะมีลักษณะความชำนาญการเฉพาะทาง เช่น ครูโรคติดต่อ ครูอนามัย พยาบาล เป็นต้น ลักษณะงานจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันค่อนข้างจะทำได้ยาก ด้วยสาเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงน่าจะเป็นผลให้ระดับผลการปฏิบัติงานบริการนักเรียน (3.788) อยู่อันดับสองรองจากงานการรับและการปกครองนักเรียน

2.3 งานกิจกรรมนักเรียน เป็นงานที่มีลักษณะซับซ้อนมากกว่า 2 งานแรก มีโครงสร้างงานค่อนข้างมาก เช่น งานลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี งานชุมนุมกิจกรรมศาสนา กิจกรรมสหกรณ์ เป็นต้น งานกิจกรรมนักเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ฉบับปรับปรุง 2533 ได้บังคับให้นักเรียนต้องเข้าเรียนกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของนักเรียนอย่างน้อย 1 กิจกรรม และบังคับ 1 กิจกรรม คือลูกเสือ

เนตรนารี หรือบุคลากร จะเห็นว่าขอบข่ายงานกิจกรรมมีค่อนข้างมาก และต้องใช้บุคลากรในโรงเรียนรับผิดชอบงานแต่ละกิจกรรมอย่างน้อยกิจกรรมละ 1 คน แต่งานกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยม ไม่มีผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายใดรับผิดชอบ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะอิสระ ขึ้นอยู่กับหัวหน้าหมวดวิชากิจกรรม ซึ่งต้องรับภาระการสอนตามวิชา คุณสมบัติเฉพาะของตนเอง งานกิจกรรมจึงเหมือนกับงานพิเศษ นอกเหนือจากการสอนบางคนต้องรับภารกิจทางด้านการบริหาร และงานอื่น ๆ ไปด้วย และอีกประการหนึ่งน่าจะเป็นเพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้งานการจัดกิจกรรมนักเรียนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย อาทิเช่น ครู-อาจารย์ที่รับผิดชอบงานกิจกรรมนักเรียนจะปฏิบัติงานตามตารางเวลาที่โรงเรียนกำหนดเท่านั้น ไม่สามารถอุทิศเวลาออกเหนือจากเวลาราชการได้ เนื่องจากการกิจส่วนตัว หรืออาชีพรองที่ต้องหารรายได้พิเศษเพื่อสร้างฐานะของครอบครัว ในด้านส่วนตัวนักเรียนเอง นักเรียนส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญของงานกิจกรรมนักเรียนน้อยมาก โดยถือว่าเป็นงานกิจกรรมบังคับที่จะต้องเข้าเรียนให้ครบตามหลักสูตรกำหนดเท่านั้น ทั้งนี้เพราะหลักเกณฑ์การประเมินผลวิชากิจกรรม คือ ผ่าน (ผ) หรือไม่ผ่าน (มผ) อันจะไม่มีผลกระทบกับคะแนนเฉลี่ยรวมของนักเรียนแต่ประการใด นักเรียนส่วนใหญ่จึงทุ่มเทเวลาให้กับวิชาบังคับ เช่น คณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งวิชาเหล่านี้นอกจากจะมีผลทำให้ระดับคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นแล้วยังเป็นพื้นฐานความรู้การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นอีกด้วย จึงทำให้งานกิจกรรมไม่ค่อยมีประสิทธิผลเท่าที่ควร ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้ระดับผลการปฏิบัติงานด้านกิจกรรม ($\bar{X} = 3.74$) อยู่ในลำดับสุดท้าย

จากการศึกษา ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ทุกลักษณะงาน มีข้อสังเกตที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ คือ ลักษณะงานใดที่ทำงานกันเป็นทีมหรือเป็นหมู่คณะ มีผู้รับผิดชอบโดยตรง การปฏิบัติงานมีแนวโน้มที่กล่าวได้ว่ามีประสิทธิผลสูง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสมาชิกในทีมระลึกรู้สึกว่าต้องให้ความเคารพนับถือบุคคลอื่น ยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน และพร้อมที่จะตัดสินใจตามเหตุผลอันสมควร การทำงานเป็นทีมช่วยทำให้เกิดความรักใคร่ พื่อใจ เกิดความศรัทธาซึ่งกันและกัน จึงส่งผลให้งานบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ ตรงกับความคิดของลีกเคอร์ท ที่กล่าวว่าไว้ว่า ศักยภาพแห่งความสามารถของมนุษย์จะสามารถนำมาใช้ให้ได้ผลสูงสุดนั้น

บุคคลนั้นจะต้อง เป็นสมาชิกในกลุ่มที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างดีจึงจะส่งผลให้งานบรรลุเป้าหมายสูงสุด (Hoy and Miskel. 1987 : 316; citing Likert 1977)

3. การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ที่มีโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน พบว่าผลการปฏิบัติงาน ด้านกิจการนักเรียนไม่พบความแตกต่างกันในระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ผลการวิจัยนี้ขัดแย้งกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และขัดแย้งกับผลการศึกษาของโจเซฟ (Joseph. 1986 : 4702-A; สตีเยส์ (Steers. 1977 : 124 - 126) วิลเลียม (Williams. 1984 : 81) และบุคคลอื่น ๆ อีกหลายท่าน เช่น แบร์รี แอนเดอร์สัน (Barry Anderson) เดวิด แมคเคย์ (David MacKay,) และคีทส์ โคลเลสซาร์ (Kieth Kolesar) (Hoy and Miskel. 1987 : 124; citing Anderson. 1976; MacKay. 1964; Kolesar. 1972) งานวิจัยของท่านเหล่านี้ได้ข้อสรุปตรงกันคือ โครงสร้างองค์การที่ต่างกันจะมีแนวโน้มทำให้ผลการปฏิบัติงานขององค์การแตกต่างกัน และผลงานวิจัยนี้จะไม่สอดคล้องกับแนวความคิดของออรูม รักษธรรม (ออรูม รักษธรรม. 2527 : 18) ที่ทำให้ความเห็นไว้ว่า แบบโครงสร้างองค์การที่ต่างกันมีอิทธิพลเป็นตัวแปรที่จะส่งผลให้ผลการปฏิบัติงานขององค์การแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากแบบโครงสร้างองค์การแต่ละแบบ เกิดจากพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนได้เข้ามาใช้ในการบริหารงานในโรงเรียนนั้น ถึงแม้จะแตกต่างกัน แต่ไม่ทำให้ครูมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน มีความผูกพันในองค์การ มีความศรัทธาและความเอาใจใส่ในงานที่ตนแตกต่างกัน (Steers. 1977 : 62) โครงสร้างองค์การอาจจะ เป็นเพียงปัจจัยเสริมส่วนหนึ่งในการสร้างขวัญกำลังใจเป็นตัวกระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติงาน มาใช้เป็นปัจจัยหลัก ปัจจัยอื่น ๆ ด้านการบริหารพฤติกรรมศาสตร์อาจจะมีความสำคัญมากกว่า โครงสร้างองค์การ จึงทำให้งานกิจการนักเรียนอยู่ในระดับที่มีคุณภาพสูงกว่าระดับปานกลาง และอีกประการหนึ่งน่าจะเป็นเพราะ การวิจัยนี้ได้เอาค่าคะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบราชการและมิติ มุ่งเน้นวิชาชีพเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มโครงสร้างองค์การของโรงเรียน พฤติกรรมการบริหารยัง ใช้ระบบราชการของเวเบอร์ อยู่ในระดับค่อนข้างจะสูง จึงทำให้แบบโครงสร้างองค์การแต่ละ รูปแบบส่งผลต่อการปฏิบัติด้านกิจการนักเรียนไม่แตกต่างกัน อีกประการหนึ่ง อาจเป็นเพราะในการวิจัยนี้กลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์กำหนดให้เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มี

ความพร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์ บุคลากรงบประมาณ อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันมาก ฉะนั้นการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในโรงเรียนที่มีความพร้อม ไม่แตกต่างกันนี้ทำให้ระดับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ไม่แตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนทุกลักษณะงานในโรงเรียนที่มีโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน มีข้อสังเกตที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ คือ ในกรณีที่พิจารณาค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .11 ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบโครงสร้างองค์การที่แตกต่างกัน ค่าคะแนนเฉลี่ยผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน เมื่อจำแนกตามลักษณะงานการรับและการปกครองนักเรียนงานการจัดกิจกรรมนักเรียน และงานการบริการนักเรียน แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าแบบโครงสร้างองค์การที่แตกต่างกันส่งผลให้การปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนแตกต่างกัน ถ้าพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยของผลการปฏิบัติงานแต่ละงาน พบว่า โครงสร้างองค์การแบบวิชาชีพ มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนสูงกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนของกลุ่มโรงเรียนที่มีแบบโครงสร้างองค์การแบบชาตระบบ แบบเว็บอร์ และแบบเผด็จการ มีแนวโน้มน่าจะกล่าวได้ว่า แบบโครงสร้างองค์การแบบวิชาชีพดีกว่าแบบโครงสร้างอื่น ๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าพฤติกรรมการบริหารแบบยึดวิชาชีพนั้น โครงสร้างองค์การแบบนี้ผู้บริหารคำนึงถึงความสำคัญส่วนบุคคลมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่ชอบใช้ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ยึดหลักความรู้ความสามารถของบุคคล พยายามลดขั้นตอนการทำงาน แบ่งงานกันทำตามความสามารถประสิทธิภาพของแต่ละคน การตัดสินใจสั่งการ ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ไม่มีลักษณะการบังคับ ครูมีเสรีภาพทางวิชาการค่อนข้างสูง พฤติกรรมการบริหารลักษณะข้างต้น น่าจะสอดคล้องกับความต้องการของครูผู้ปฏิบัติงานเพราะความรู้สึกรักของครูมักจะมีภาพพจน์ว่าตนเองเป็นนักวิชาชีพของอิสระเสรีภาพ ไม่ชอบอำนาจขู่เข็ญ เกลียคอฟนางการบังคับบัญชา เกลียคอฟนางเผด็จการชอบใช้เหตุผลมากกว่าใช้กฎระเบียบ (Williams. 1984 : 21) การปฏิบัติงานต่าง ๆ ของครูในโรงเรียนจึงไม่มีความคับข้องใจ ครูมีความพึงพอใจในการทำงานมีความผูกพันต่องานที่ทำจึงทำให้บรรยากาศองค์การเอื้อต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่นำเสนอต่อไปนี้ได้มาจากผลการวิจัยเป็นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ข้อเสนอจากผลการวิจัยเพื่อการปฏิบัติ และข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อการปฏิบัติ

1. ผลการวิจัยพบว่า ถ้ายึดคะแนนเฉลี่ยลักษณะการบริหารมิติมุ่งเน้นระบบราชการและมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ผลการวิเคราะห์พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีแบบโครงสร้างองค์การแบบชาดระบบ ฉะนั้นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ควรจะได้นำผลการวิจัยไปใช้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริหารของตนให้สอดคล้องกับข้อสังเกตของงานวิจัย โดยเน้นพฤติกรรมการบริหารในลักษณะโครงสร้างองค์การแบบวิชาชีพซึ่งลักษณะโครงสร้างแบบนี้มุ่งเน้นการแบ่งงานกันทำตามความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ของแต่ละคน หลีกเลี่ยงการใช้อำนาจระเบียบกฎหมายข้อบังคับ ประเด็นสำคัญคือ ต้องมุ่งเน้นพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนดีกว่าโครงสร้างองค์การแบบอื่น ๆ และสถาบันที่ผลิตและอบรมผู้บริหารโรงเรียนควรจะได้ตระหนักในการปลูกฝังพฤติกรรมการบริหารในการนำหลักการของระบบราชการไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพราะพฤติกรรมการบริหารนั้น เชื่อกันว่าสามารถปลูกฝังกันได้จึงควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการอบรมรู้และเข้าใจเทคนิคหลักการระบบราชการของเวเบอร์ (Weberian Type) เช่น การแบ่งงานกันทำตามความรู้ความสามารถของบุคคล การกำหนดสายงานการบังคับบัญชา และพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นต้น

2. ผลการวิจัยพบว่า ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนของโรงเรียนสูงกว่าระดับปานกลาง แต่เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นซึ่งเป็นเป้าหมายของชาติบุคคลที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญของงานกิจการนักเรียนและให้ความสำคัญต่อลักษณะงานการรับ และปกครองนักเรียน งานบริการนักเรียน และงานกิจกรรมเท่า ๆ กัน

1.3 ผู้บริหารโรงเรียนควรร่วมกันจัดประชุมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับระบบราชการของเว็บเบอร์ ำให้ครูได้เข้าใจถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ผลดีและผลเสียของระบบราชการประการสุดท้ายคือ แบบที่เหมาะสมของโครงสร้างองค์การของโรงเรียน ที่เอื้อต่อการปฏิบัติด้านกิจการนักเรียน

3. ผลการวิจัยพบว่า แบบโครงสร้างองค์การที่แตกต่างกัน ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนไม่พบความแตกต่างที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นแบบโครงสร้างองค์การไม่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ฉะนั้น ถ้าผู้บริหารต้องการยกระดับผลการปฏิบัติงานด้านนี้ให้สูงขึ้น ควรเน้นปัจจัยด้านอื่น ๆ มากกว่าที่จะมาทุ่มงบประมาณด้านการจัดโครงสร้างองค์การ แต่จากข้อสังเกตที่ได้จากงานวิจัยนี้ พบว่าแบบโครงสร้างองค์การที่แตกต่างกันผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .11 ฉะนั้นถ้าจะเน้นการจัดสภาพโครงสร้างองค์การในโรงเรียนให้เหมาะสมกับงานกิจการนักเรียนการบริหารโรงเรียนแบบโครงสร้างองค์การวิชาชีพ ซึ่งลักษณะมีการแบ่งงานกันทำ ำให้ชัดเจนตามความรู้ ความสามารถประสบการณ์ของแต่ละคน หลีกเลี่ยงการซ้ำซ้อนระเบียบ ข้อบังคับ ที่ไม่จำเป็น การทำงานเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้มาก พยายามสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างหัวหน้างานและคณะครูอื่น ๆ ำให้เป็นไปด้วยความอบอุ่นด้วยมิตรไมตรี ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนมีแนวโน้มว่าจะสูงกว่าแบบโครงสร้างอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงาน สำหรับหน่วยงานทางการศึกษากล่าวได้ว่ายังมีความจำเป็น ทั้งนี้เนื่องจากผลการประเมินเป็นข้อมูลนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไปให้ดีขึ้น ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยำให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และเฉพาะงานกิจการนักเรียน จึงขอเสนอแนะให้ผู้สนใจนำไปศึกษาในโรงเรียนขนาดต่าง ๆ และควรศึกษางานอื่น ๆ ด้วยเช่น งานธุรการ งานวิชาการ งานความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นต้น
2. ควรนำทฤษฎีการจัดโครงสร้างองค์การแบบอื่น ๆ มาศึกษาเปรียบเทียบกับประสิทธิผลของโรงเรียนในงานต่าง ๆ เพื่อจะเป็นประโยชน์สำหรับนักบริหารสำหรับการจัดโครงสร้างองค์การให้มีประสิทธิภาพ
3. ตัวแปรที่เข้าในการวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะแบบโครงสร้างองค์การโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีผู้ใดศึกษาในลักษณะนี้ ผู้สนใจควรนำไปศึกษาในองค์การอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความรู้ทางการบริหารให้กว้างขวางต่อไป แต่ควรจะปรับแบบสอบถามให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมและสังคมไทย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ การบริหารกิจการนักเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.
- _____. รายงานการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพของการมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วน
จำกัด พันนี้พันพรวิชัย, 2532.
- _____. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล,
2530.
- นายศิลป์ เขียวชาอุทิศ และคนอื่น ๆ. การบริการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2527.
- เขาวน มณีวงศ์. การบริหารกิจการนักเรียน. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
บางแสน, 2527.
- ทองขาว โคตรโยธา. งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 11.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. อัดสำเนา.
- นริศ สังข์วงศ์. การศึกษาแบบฐานของศึกษาศาสตร์การอาเภอ ในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- นิพนธ์ ศศิธร. การจัดระเบียบองค์การ : ปัจจุบัน และอนาคต. กรุงเทพฯ : พิมพ์การพิมพ์,
2523.
- ประดิษฐ์ ชวบเจริญ และคนอื่น ๆ. การบริหารการศึกษาว่าด้วยการบริหารกิจการนักเรียน.
กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, ม.ป.ป.
- ประภาพรรณ สุวรรณสุข. "การบริหารกิจการนักเรียน," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการ.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมธิราช, 2526.
- ผดุง อารยะวิญญู และศรียา นิยมธรรม "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมไทย," วารสารการวิจัย
ทางการศึกษา. 21 : 61-73; ธันวาคม 2534.

แผนงาน, กอง. จำนวนห้องเรียนนักเรียน ครู ภารโรง โรงเรียนมัธยมศึกษา ปีการศึกษา

2523. กรุงเทพฯ : ฝ่ายสถิติวิเคราะห์และวิจัย กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา, 2532.

พนัส หันนาคินทร์. หลักการบริหารโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2524.

_____. การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2521

พรชูลี คุณานุภร. สู่การอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาอุดมศึกษา คณะวิชาครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

ภรณี กীরติบุตร. การประเมินประสิทธิผลขององค์การ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2529.

วิญญู สาธร. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2519.

วิชัย แข่งขัน. "บทบาทงานกิจการนักรศึกษาวิทยาลัยครู : การพัฒนางานกิจการนักรศึกษา," ใน เอกสารสรุปผลการสัมมนาเรื่องอธิการและอำนวยการ. อุดรธานี : สำนักกิจการนักรศึกษา วิทยาลัยครู, 2528.

ราชบัณฑิตสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2526.

_____. ศัพท์บัญญัติ. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2530.

วิชาการ, กรม. การจัดการบริหารแนะนนวนในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2523.

วิญญู มณีจันทร์. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมพื้นฐานกับความพึงพอใจในการทำงานของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลในเขตภาคเหนือ. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520. อัดสำเนา.

วินัย จันดาวรรณ. การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต 10. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523. อัดสำเนา.

วิรัตน์ ไวยกุล. ปัญหาในการประกอบอาชีพครู กับการผลิตครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ปริญญาโท กศ.ค. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2520

แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 2 พุทธศักราช 2521 และแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 3 พุทธศักราช

2524. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไพบูลย์, 2524.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. ความรู้ด้านการเรียนการสอนและบริการหลักสูตร. กรุงเทพฯ :

อรุณการพิมพ์, 2527.

_____. การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์คุรุสภา, 2536.

สํานักศึกษา, กรม. การจัดกิจกรรมนักเรียน. กรุงเทพฯ : กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญ

ศึกษา, 2520.

_____. คู่มือการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2519.

_____. คู่มือการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2524.

_____. คู่มือการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2530. กรุงเทพฯ :

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2530.

_____. รายงานการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาปีการศึกษา 2533. กรุงเทพฯ :

กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา, 2534.

สมปราชญ์ จอมเทศ. การบริหารและการจัดการ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.

สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.

สมศักดิ์ คงเที่ยง. การบริหารกิจการนักเรียน. กรุงเทพฯ : กิ่งจันทร์การพิมพ์, 2529.

_____. รายงานการวิจัยสภาพปัจจุบันและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการนักเรียนของ

ผู้บริหารและอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

2529.

สุรชาติ สังข์รุ่ง. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำกับความพึงพอใจในการทำงานของครู

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลในภาคกลาง.

ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.

อัคราเนนา.

เสรี ลาขโรจน์ การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : พิมพ์การพิมพ์, 2530.

เสริมวิทย์ สุภเมธี. การบริหารกิจการนักเรียน. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ

เจ้าพระยา, 2531.

เสริมศักดิ์ วิสาลาภรณ์. การบริหารกิจการนักเรียน. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พิษณุโลก, 2520.

อนามัย, กรม. เอกสารการอบรมการอนามัยโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์,

2526.

อภิรมย์ ณ นคร และอื่น ๆ. การบริหารโรงเรียนมัธยม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

2522.

อรุณ รักธรรม. หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,

2527.

อารีรัตน์ หิรัญโร. แบบผู้นำที่ส่งผลต่อแรงจูงใจและความพึงพอใจในการทำงานของอาจารย์

ในสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา. ปรินญาพนธ์ กศ.ค. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.

อุทัย หิรัญโร. สารานุกรมศัพท์ทางรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2524.

Anderson, James G. Bureaucracy in Education. Baltimore, Pennsylvania :
The Johns Hopkins Press, 1968.

Anthony, Robert N. and Roger H. Hermanson. Programmed Learning Aid
for Management Accounting. New York : Learning System Company,
1970.

Barnard, Chester I. The Functions of the Executive. Cambridge, Massa-
chusetts : Harvard University Press, 1938.

Beach, D.S. Personnel : The Management of People at Work. New York :
Macmillan Company, 1965.

- Bent, Rudyard K. and Henry. H. Kronenberg. Principles of Secondary Education. 3rd ed. New York : McGraw-Hill Book Co, 1985.
- Best, John W. Research in Education. 4th ed. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1981.
- Berdie, Ralph E. "Student Personal Work : Definition and Redefinition," in College Student Personnel. edited by Luring E. Fitzeral, Water E. Johnson and William Noris. p. 130-12. Boston Massachusetts : Houghton Mifflin Co., 1981.
- Blau, Peter M. Bureaucracy in Modern Society. New York : Random House, Inc., 1956.
- Bruce, Joyce R. The Structure of School Improvement. New York : Longman Inc., 1983.
- Brown, Matte Mae. "The Relationship Between The Degree of Bureaucratic Structure and Faculty Morale in Selected Bureau of Indian Affairs School in Mississippi," Dissertation Abstracts International. 47 : 08-A; August, 1986.
- Campbell, Roald F. and others. Introduction to Education Administration. 4th ed. Boston, Mass : Allyn and Bacon, 1971.
- Cronbach, Lee Joseph. Essentials of Psychological Testing. 3rd ed. New York : Harper and Row, 1970.
- Chandier, E. M. Journal of College Student Personnel. 10(4) : 392; September, 1973.
- Faber, Charles F. and Gilbert Chearon. Elementary School Administration. New York : Holt Rinehart and Winston Inc., 1970.

- Frank, G. Brocato. "Psychological Type and Task Accomplishment in the Public School Management Team. (Structured Ambiguous, Contingency, Group)," in Dissertation Abstract International. 46(12) : 3544-A; May, 1986.
- Frederick, Robert W. The Third Curriculum. New York : Appleton Century Crofts, 1959.
- Getzels Jacob W. and others. Education Administration as a Social Process. New York : Harper and Row, 1968.
- Gibson, James L., John M. Ivancevich and James M. Donnelly. Organizations : Structure, Process Behavior. 4th ed. Dallas, Texas : Business Publications, Inc., 1973.
- Good, Carter V. Dictionary of Education. New York : McGraw-Hill Book Company, 1973.
- Gouldner, Alvin M. Studies in Leadership. New York : Harper and Row Company, 1950.
- _____. Pattern of Industrial Bureaucracy. New York : Appleton - Century Crofts, 1959.
- Heady, Ferrel. Public Administration. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1966.
- Heneman, H.J.M. "A Questionnaire Measure of Achievement Motivation," Journal of Applied Psychology. 5(4) : 354-355; June, 1974.
- Hersey, Paul and Kenneth H. Blanchard. Management of Organizational Behavior. 4th ed. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, Inc., 1982.
- Heyel, Carl. The Encyclopedia of Management. 3rd ed. New York : Van Nostrand Reinhold, 1982.

- Hinkle Dennis E., Dale J. Oliver and Charles A. Hinkle. "How large Should the Sample Be," in Educational and Psychological Measurement. 45(2) : 277, 1985.
- Hoy, Wayne K. and Cecil G. Miskel. Educational Administration. 3rd ed. - New York : Random House, Inc., 1987.
- Joseph, Hair. Multivariate Data Analysis with Reading. Orlando Florida : Pitroleum-Publiishing Company, 1979.
- Joseph, Matula Martin "The Relationship betaween the Leadership Styles of High School Principles and Student Performance," Dissertation Abstracts International. 47 : 02-A; July, 1986.
- Kast, Fremont E. and James I. Rosenzweig. Organization and Management : A Systems and Contingency Approach. 4th ed. Singapore : McGraw-Hill Book Company, 1985.
- Knootz, H.E. Appraising Manners as Managers. New York : MacGraw-Hill, 1971.
- Laski, Horold J. Encyclopedia of the Social Science. Vol 3. New York : Macmillan and Company Publisher, 1954.
- Likert, Rensis. New Pattens of Management. New York : McGraw-Hill Book Company, 1961.
- Merton, Robert K. "Bureaucratic Structure and Personality," in Studies in Leadership. edited by Alvin W. Gouldner, New York : Harper and Row Company, 1950.
- Miller, Theodore K, and Judith S. Prince. The Future of Student - Affairs. San Francisco, California : Jossey-Bass, 1977.
- Millet, J.D. Management in Public Service. New York : McGraw-Hill, 1954.

- Ovard, Glen F. Administration of the Changing Secondary School.
New York : Macmillan Publishing Co. Inc., 1966.
- Owens, Robert G. Organizational Behavior in Schools. 4th ed.
Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall Inc., 1970.
- Podhazer, F.J. Multiple Regression in Behavioral Science Explanation and Prediction. New York : C.B.S. College Publishing, 1982.
- Porter, L. W., E.E. Lawler and J.R. Hackman. Behavior in Organizations.
New York : McGraw-Hill, 1975.
- Punch, Keith F. "Bureaucratic Structure in Schools : Towards Redefinition and Measurement," Educational Administration Quarterly. 6 :
43-57; 1969.
- Robbins, Stephen P. The Administrative Process. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall Inc., 1976.
- Sergiovanni, T.J. and others. Education Government and Administration.
2nd ed. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall Inc., 1987.
- Simon, Herbert A. The New Structure Management Decision. New York :
Harper and Row, 1960.
- Sison, P.S. Personnel Management. Manila : Personnel Mangement
Association of Philippines Inc., 1966.
- Steers, R.M. Organizational Effectiveness : A Behavioral View. Santa
Monica, California : Goodyear Publishing Co Inc., 1977.
- Steller, Arthur W. Effective Schools Research. Bloomington, Indiana :
Phi Delta Kappa Education Foundation, 1988.

Webster, Noah. Webster's New World Dictionary. Cleveland, Ohio :
World Publishing Co., 1956.

Williamson, E.G. Student Personnel Service in Colleges and Universities.
New York : McGraw-Hill Book Co., 1961.

Williams, Everett More, Jr. Relation of Bureaucratic Structure to
Communication Satisfaction of Teachers in a Suburban Texas
School District. Doctor's Thesis, Denton, Texas : North Texas
State University, 1984. Photocopied.

Zollish, H.G. and John Langsner. A Wage and Salary Administration.
Cleveland, Ohio : South Western Publishing Co., 1970.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แสดงคะแนนเฉลี่ยนิติแบบมุ่งเน้นระบบราชการและคะแนนเฉลี่ยนิติแบบมุ่งเน้นวิชาชีพ
ของแต่ละโรงเรียน และค่าคะแนนเฉลี่ยรวมแต่ละนิติ

ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ยมิติแบบมุ่งเน้นระบบราชการและคะแนนเฉลี่ยมิติแบบมุ่งเน้นวิชาชีพของ
แต่ละโรงเรียน และค่าคะแนนเฉลี่ยรวมแต่ละมิติ

โรงเรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย		โรงเรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย	
	มิติแบบมุ่งเน้น ระบบราชการ	มิติแบบมุ่งเน้น วิชาชีพ		มิติแบบมุ่งเน้น ระบบราชการ	มิติแบบมุ่งเน้น วิชาชีพ
1	3.6706	3.4714	19	3.9000	3.6143
2	3.8353	3.5714	20	3.6176	3.5429
3	3.9882	3.6429	21	3.7118	3.6000
4	3.7235	3.5143	22	3.4529	3.5429
5	3.4529	3.3000	23	3.4294	3.7000
6	3.6765	3.6143	24	3.8118	3.8143
7	3.5412	3.4429	25	3.8353	3.3143
8	3.7059	3.4000	26	3.3588	3.3286
9	3.5647	3.7571	27	3.7353	3.7143
10	3.2353	3.3571	28	3.9000	4.0286
11	3.7412	3.4286	29	3.5824	3.3571
12	3.6118	3.5571	30	3.4294	3.3857
13	4.1647	3.9857	31	3.7294	3.3714
14	3.6118	3.4857	32	3.4412	3.2286
15	3.5647	3.1857	33	2.9353	2.8286
16	3.6588	3.4714	34	3.2412	3.1857
17	3.8706	3.6429	35	3.1941	3.1714
18	4.3059	4.0000	36	3.2765	2.9571

ตาราง (ต่อ)

โรง เรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย		โรง เรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย	
	มีติดแบบมุ่งเน้น ระบบราชการ	มีติดแบบมุ่งเน้น วิชาชีพ		มีติดแบบมุ่งเน้น ระบบราชการ	มีติดแบบมุ่งเน้น วิชาชีพ
37	2.7941	2.8714	57	3.3706	3.1000
38	3.2176	3.2571	58	3.3294	3.0714
39	3.3647	2.6429	59	3.2059	2.7571
40	2.7941	2.8429	60	2.9235	2.9714
41	3.2471	2.9429	61	3.1765	3.1286
42	2.9765	3.3429	62	3.0412	3.1143
43	3.3647	3.2429	63	3.3412	3.2143
44	3.1824	3.1857	64	3.1588	3.1429
45	3.2246	3.3143	65	3.1824	3.1857
46	3.6529	2.8857	66	3.2706	3.1143
47	3.0176	3.1000	67	3.1588	2.8857
48	3.3235	3.4429	68	3.3647	2.8714
49	3.1118	3.2857	69	3.4882	3.3857
50	3.5059	2.9000	70	3.3882	3.0857
51	3.2941	3.3571	71	3.2647	3.1571
52	3.5235	2.9286	72	3.5176	3.2000
53	3.1176	3.2143	73	3.4294	3.2000
54	3.4882	3.1143	74	3.2176	3.1714
55	3.4471	3.4429	75	3.3118	3.6286
56	3.3412	2.8429	76	3.0765	3.0714

ตาราง (ต่อ)

โรงเรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย		โรงเรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย	
	มติแบบมุ่งเน้น ระบบราชการ	มติแบบมุ่งเน้น วิชาชีพ		มติแบบมุ่งเน้น ระบบราชการ	มติแบบมุ่งเน้น วิชาชีพ
77	3.3941	3.2429	97	3.7059	3.7429
78	3.0412	2.8143	98	3.5882	3.4714
79	3.1412	3.3714	99	3.9412	3.5286
80	3.2941	3.2714	100	3.6882	3.6857
81	3.6471	3.7857	101	3.4647	3.0286
82	3.3765	3.1429	102	3.3471	3.0143
83	3.6941	3.6571	103	3.4059	3.2286
84	3.5824	3.4857	104	3.4824	3.0429
85	3.7471	3.7000	105	3.2706	2.9571
86	3.7529	3.7571	106	2.9294	3.1429
87	3.2000	3.0143	107	3.1471	3.4714
88	3.6059	3.4571	108	3.0824	3.0857
89	3.4941	3.3714	109	3.3412	2.7286
90	4.0235	3.7429	110	3.3118	2.7857
91	4.0176	3.7714	111	3.0412	3.4143
92	3.4941	3.5000	112	3.2706	3.2714
93	3.8353	3.5571	113	3.4824	2.9857
94	3.3118	3.1571	114	3.3000	3.1143
95	3.5647	3.4857	115	3.5176	2.8429
96	3.4059	3.2857	116	3.2000	3.2000

ตาราง (ต่อ)

โรงเรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย		โรงเรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย	
	มิตินามมุ่งเน้น ระบบราชการ	มิตินามมุ่งเน้น วิชาชีพ		มิตินามมุ่งเน้น ระบบราชการ	มิตินามมุ่งเน้น วิชาชีพ
117	2.9294	3.5571	137	3.3059	2.7714
118	3.1529	3.0571	138	3.0765	3.3143
119	3.2059	3.1000	139	3.3588	3.2857
120	3.5118	3.2000	140	3.2765	3.1571
121	3.3647	3.0714	141	3.3118	2.7143
122	3.2941	2.6571	142	3.4294	3.1143
123	3.4647	3.5714	143	3.2412	3.0286
124	3.5588	3.1286	144	3.5824	3.3143
125	3.5353	3.7429	145	3.1235	3.3571
126	3.0706	3.3714	146	3.2294	3.0143
127	3.1765	2.9143	147	3.1588	3.5000
128	3.1824	3.1857	148	3.0235	3.5000
129	3.1294	3.2714	149	3.4412	3.1429
130	3.1765	2.8429	150	3.4235	3.1429
131	3.2059	3.0714	151	3.3235	3.2429
132	3.3353	3.0429	152	3.1176	2.9571
133	3.4353	3.3286	153	3.4059	3.0286
134	3.1000	3.0286	154	3.7412	3.2857
135	3.2235	3.2571	155	3.2706	3.2714
136	3.4471	3.1000	156	3.1471	3.3000

ตาราง (ต่อ)

โรง เรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย		โรง เรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย	
	มติแบบมุ่งเน้น ระบบราชการ	มติแบบมุ่งเน้น วิชาชีพ		มติแบบมุ่งเน้น ระบบราชการ	มติแบบมุ่งเน้น วิชาชีพ
157	3.1471	3.0571	177	3.2882	2.8286
158	3.3176	3.1429	178	3.1471	3.1571
159	3.0588	3.1429	179	3.1529	3.4571
160	3.5412	3.4714	180	3.1765	3.0714
161	3.2941	3.2857	181	3.4353	3.2286
162	3.1235	2.9857	182	3.2765	3.1143
163	3.2765	3.3429	183	3.0647	3.8429
164	3.4176	2.9429	184	3.1882	3.6571
165	3.0294	3.0857	185	3.1118	2.8571
166	2.9882	2.9857	186	3.0235	3.1857
167	2.9824	3.1286	187	2.7235	3.0286
168	3.1941	3.3000	188	3.1176	3.0286
169	3.2294	3.4571	189	3.1824	3.0000
170	3.1706	3.1571	190	3.1412	3.2571
171	3.2882	2.8714	191	3.2000	3.1714
172	3.3176	3.3714	192	3.2588	2.9714
173	3.1824	3.2714	193	3.3765	3.4000
174	3.2176	3.1000	194	3.2118	3.4143
175	3.5824	3.0000	195	3.0824	3.0286
176	3.0882	3.2286	196	3.2118	3.0000

ตาราง (ต่อ)

โรงเรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย		โรงเรียน ที่	คะแนนเฉลี่ย	
	มติแบบมุ่งเน้น ระบบราชการ	มติแบบมุ่งเน้น วิชาชีพ		มติแบบมุ่งเน้น ระบบราชการ	มติแบบมุ่งเน้น วิชาชีพ
197	3.3000	3.2143	205	3.7471	3.2000
198	3.1353	3.1571	206	3.1294	2.7857
199	3.3529	3.0857	207	3.4176	3.3286
200	3.4882	3.3571	208	3.8529	3.4286
201	2.7000	2.6714	209	3.4235	3.6286
202	3.6059	3.5857	210	3.2294	3.7857
203	3.0706	2.8000	211	3.4941	3.5000
204	3.0412	3.3286			
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม				3.3562	3.2506

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง แสดงให้เห็นว่าโรงเรียน 211 โรงเรียนที่เป็น
กลุ่มตัวอย่าง ลักษณะการบริหารแบบมุ่งเน้นระบบราชการ ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.3562 จาก
คะแนนเต็ม 5 คะแนน และมีลักษณะการบริหารแบบมุ่งเน้นวิชาชีพ ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.2506
จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน

ดังนั้นเพื่อให้ทราบว่าคุณลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียนเป็นแบบใด ตามข้อตกลง
เบื้องต้นของการวิจัย หาได้โดยการนำคะแนนเฉลี่ย มติแบบมุ่งเน้นระบบราชการและคะแนนเฉลี่ย
มติแบบมุ่งเน้นวิชาชีพของแต่ละโรงเรียนเปรียบเทียบกับค่าคะแนนเฉลี่ยรวมแต่ละมิติของกลุ่มตัวอย่าง
ทั้งหมด โดยกำหนดแบบของโครงสร้างองค์การ ดังนี้

1. ถ้าโรงเรียนได้คะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบราชการและมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพ สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยรวมของกลุ่มแต่ละมิติ กำหนดให้ลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียนนั้น เป็นแบบเวบเบอร์
2. ถ้าโรงเรียนได้คะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบราชการสูง แต่คะแนนเฉลี่ยมิติ มุ่งเน้นระบบวิชาชีพต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยรวมของกลุ่มตัวอย่างแต่ละมิติ กำหนดให้ลักษณะโครงสร้าง องค์การของโรงเรียนนั้นเป็นแบบเผด็จการ
3. ถ้าโรงเรียนได้คะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพสูง แต่มิติมุ่งเน้นระบบราชการ ต่ำกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยรวมของกลุ่มตัวอย่าง กำหนดให้ลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียนนั้น เป็นแบบวิชาชีพ
4. ถ้าโรงเรียนได้คะแนนเฉลี่ยมิติมุ่งเน้นระบบราชการและคะแนนเฉลี่ยมิติ มุ่งเน้นระบบวิชาชีพต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยรวมของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองมิติ กำหนดให้ลักษณะโครงสร้าง องค์การของโรงเรียนนั้น เป็นแบบชากระบ

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ 020703/1622

สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 3

ถนนสงขลา-นาทวี อ.เมือง จ.สงขลา 90000

6 มิถุนายน 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 10 ฉบับ

สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 3 สงขลา ขอรับรองว่านายโรสภาค วิริโยธิน เป็นข้าราชการที่ปฏิบัติราชการเป็นประจำ ณ สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 3 ขณะนี้ กำลังทำปริญญาโทระดับปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เรื่อง การศึกษาผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ที่มีลักษณะโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน

ทางเขตฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าเรื่องนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา จึงขอความ อนุเคราะห์มายังหน่วยงานของท่าน โปรดกรุณาให้ข้าราชการครูได้ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย ในครั้งนี้ โดยขอความร่วมมือช่วยมอบหมายให้ข้าราชการครูตอบแบบสอบถามฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ดังนี้

แบบสอบถามฉบับที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ข้าราชการครูทั่วไป จำนวน 5 ท่าน

แบบสอบถามฉบับที่ 2 ผู้ตอบประกอบด้วยผู้ช่วยผู้อำนวยการและหัวหน้าหมวดวิชา ดังนี้

1. ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ	2. ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง
3. ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ	4. หัวหน้าหมวดวิทยาศาสตร์

อนึ่งแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 10 ชุด (ฉบับละ 5 ชุด) ได้ส่งมา พร้อมหนังสือนี้แล้ว สำนักงานศึกษาธิการเขตฯ ขอรับรองว่าการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ จะไม่มี ผลกระทบกระเทือนต่อโรงเรียน และผู้บริหารแต่อย่างใด หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์ จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ และเมื่อข้าราชการครูตอบเสร็จแล้วขอความกรุณา รวบรวมส่งสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 3 ภายในวันที่ 10 สิงหาคม 2534

ขอแสดงความนับถือ

บรรเทา ฤกษ์ดีกุล

(นายบรรเทา ฤกษ์ดีกุล)

ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 3

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

20 พฤษภาคม 2534

เรื่อง ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

เรียน เพื่อนครูที่เคารพ

ข้าพเจ้า นายโรสภาค วิริยธิน นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ที่มีโครงสร้างองค์การแตกต่างกัน" ผลการวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาหาลักษณะโครงสร้างขององค์การที่จะทำให้ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนมีประสิทธิภาพ ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จะลุล่วงด้วยดี ก็ด้วยความร่วมมือจากเพื่อนครูที่จะกรุณาตอบแบบสอบถาม ซึ่งแนบมาด้วยแล้ว

อนึ่ง ขอเรียนว่าการตอบแบบสอบถามครั้งนี้จะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อโรงเรียน ต่อผู้บริหาร และต่อตัวท่านแต่อย่างใดทั้งสิ้น เพราะผู้วิจัยมุ่งศึกษาผลโดยรวมเท่านั้น จึงขอให้ท่านได้ตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงที่สุด คำตอบที่ได้รับจะนำไปใช้ในการทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายโรสภาค วิริยธิน)

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม ฉบับที่ 1

แบบสอบถามลักษณะการบริหารงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา

คำแนะนำในการตอบ

ขอความในแบบสอบถามนี้ได้อธิบายวิธีการต่าง ๆ ของการบริหารงานในโรงเรียน โดยในแต่ละข้อจะอธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน โปรดระบุว่า ข้อความต่อไปนี้ข้อใดตรงกับสภาพที่เกิดขึ้นในโรงเรียนของท่าน และมากน้อยเพียงใด ไม่จำเป็นต้องประเมินว่าข้อใดถูกหรือผิด กรุณาอ่านให้ละเอียดและตัดสินใจว่า ข้อใดอธิบายได้ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

ท่านอาจรู้สึกว่ ข้อความของแบบสอบถามบางข้อเหมือนกัน หรือคล้ายกัน แต่ความจริงแล้วจะมีความแตกต่างกันอยู่ กรุณาอ่านข้อความให้เข้าใจแจ่มแจ้ง และตอบแบบสอบถามตามความเข้าใจของท่าน โดยตอบด้วยความจริงใจ และโปรดตอบทุกข้อ แบบสอบถามนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสามารถของท่าน

โปรดทำเครื่องหมาย **X** หรือ **✓** ลงในช่องว่า 5, 4, 3, 2 หรือ 1 เพียง

คำตอบเดียว ในแต่ละข้อเมื่อท่านพิจารณาเห็นว่า

- 5 เป็นปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้น หรือเป็นจริงบ่อยมาก หรือเป็นประจำ
- 4 เป็นปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้น หรือเป็นจริงบ่อยครั้ง
- 3 เป็นปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้น หรือเป็นจริงบางครั้ง
- 2 เป็นปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้น หรือเป็นจริงน้อยครั้ง
- 1 เป็นปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้น หรือเป็นจริงน้อยครั้งมาก หรือไม่เคยเลย

ข้อที่	ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน	เป็น	บ่อย	บาง	น้อย	น้อย
		ประจำ	ครั้ง	ครั้ง	ครั้ง	ครั้งมาก
		5	4	3	2	1
1.	การตัดสินใจของท่าน เป็นสิ่งที่ทางโรงเรียน มักจะอนุญาตให้ท่านทำได้					
2.	ครูทุกคนต้องมาโรงเรียนและเลิกงานตรงเวลา ตามที่โรงเรียนกำหนดอย่างเคร่งครัด					
3.	การเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่ง จะพิจารณาจาก ความสามารถในการปฏิบัติงาน					
4.	ครูจะต้องเข้าไปช่วยกิจกรรมต่าง ๆ ถึงแม้ว่า จะเป็นกิจกรรมที่ไม่ถนัด					
5.	โรงเรียนมีกฎเข้มงวดห้ามใช้เวลาพบปะพูดคุยกัน เป็นการส่วนตัว ในระหว่างเวลาราชการ					
6.	ในโรงเรียนนี้ ความล่าช้าเนื่องจากขั้นตอน ต่าง ๆ ตามระเบียบเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่ง ในการที่จะทำให้งานลุล่วงไปด้วยดี					
7.	โรงเรียนนี้สนับสนุนส่งเสริมให้ครูพบปะปรึกษา หาหรือกันอยู่เสมอ					
8.	เมื่อครูจะใช้วัสดุอุปกรณ์ จะได้รับการบริการ จากครูผู้ควบคุมดูแล					
9.	คณะครูในโรงเรียนนี้มีเสรีภาพในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนในห้องเรียน					

ข้อที่	ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน	เป็น ประจำ	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	น้อย ครั้ง	น้อย ครั้งมาก
		5	4	3	2	1
10.	เมื่อนักเรียนมีปัญหาร้ายแรงเพียงใด ก็จะได้รับ การพิจารณาให้เป็นไปตามกฎระเบียบของ โรงเรียนเสมอ					
11.	ครูที่ปฏิบัติงานตามสายการบริหาร จะมีโอกาส ได้รับการพิจารณาความดีความชอบมากกว่า สายปฏิบัติการสอน					
12.	ครูต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบของทาง ราชการอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ					
13.	ครูคนใดที่ต้องการตัดสินใจด้วยตนเอง มักจะถูก กีดกันจนเสียกำลังใจในการทำงาน					
14.	ครูในโรงเรียนนี้ต้องปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ข้อตกลงต่าง ๆ ที่โรงเรียนวางไว้					
15.	ครูต้องทำเอกสารประกอบการสอนเพื่อเข้า ชั้นเรียนด้วยตนเอง					
16.	การติดต่อให้ลูกของทางและให้ตรงกับสายงาน เป็นเรื่องสำคัญของการปฏิบัติงานในโรงเรียน					
17.	การมอบหมายงานการสอนให้ครูโรงเรียนนี้ มัก จะไม่คำนึงถึงคุณวุฒิหรือประสบการณ์ของครูคนนั้น					

ข้อที่	ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน	เป็น ประจำ	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	น้อย ครั้ง	น้อย ครั้งมาก
		5	4	3	2	1
18.	การประชุมแต่ละครั้งเป็นอย่างกันเองและมีบรรยากาศดี บรรยากาศดี บรรยากาศดี					
19.	ครูในโรงเรียนนี้ ต้องเป็นผู้ลงมือจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งความจริงแล้วเป็นหน้าที่ของฝ่ายเจ้าหน้าที่ เป็นหน้าที่ของฝ่ายเจ้าหน้าที่					
20.	แม้แต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่มีความสำคัญนัก ก็ต้องให้ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ชี้ขาด ก็ต้องให้ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ชี้ขาด					
21.	โรงเรียนของท่านมีการประเมินผลงานและความสามารถของครูอย่างสม่ำเสมอ ความสามารถของครูอย่างสม่ำเสมอ					
22.	ครูทุกคนจะต้องใช้ระเบียบวิธีและการดำเนินการในชั้นเรียน ระเบียบวิธีและการดำเนินการในชั้นเรียน					
23.	นักเรียนที่มีความคิดในเรื่องความประพฤติ จะถูกทำโทษเหมือนกันหมด โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง .. ทำโทษเหมือนกันหมด โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ..					
24.	การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน จะต้องได้รับอนุมัติจากผู้บังคับบัญชาเสียก่อน ได้รับอนุมัติจากผู้บังคับบัญชาเสียก่อน					
25.	การจัดรายวิชาและผู้เข้าสอน พิจารณาจากเนื้อหาและความถนัดของผู้สอนเป็นสำคัญ เนื้อหาและความถนัดของผู้สอนเป็นสำคัญ					
26.	ครูไม่กล้าละทิ้งห้องเรียน เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย จากผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย					

ข้อที่	ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน	เป็น ประจำ	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	น้อย ครั้ง	น้อย ครั้งมาก
		5	4	3	2	1
27.	เมื่อครูมีปัญหในการปฏิบัติงาน ครูจะไปขอคำ ปรึกษาจากผู้อำนวยการโรงเรียน					
28.	โรงเรียนถือว่านักเรียนทุกคนจะถูกปกครองแบบ เดียวกันหมด ไม่ว่านักเรียนหรือผู้ปกครองของ นักเรียนนั้น ๆ จะมีปัญหาเฉพาะตัวแตกต่างกัน อย่างไร					
29.	โรงเรียนมีการบันทึกการทำงานของครู เก็บไว้ อย่างสม่ำเสมอ					
30.	การแก้ไขปัญหาด้านระเบียบวินัยของนักเรียน ต้องขึ้นอยู่กับผู้ที่ได้รับการมอบหมายเท่านั้น					
31.	ท่านจะมาทำงานตอนเวลาเรียนเข้าพอดี หรือ กลับทันทีทันใดหลังจากโรงเรียนเลิกบ้างเป็น ครั้งคราว จะไม่มีใครว่าอะไร					
32.	สัมพันธภาพระหว่างครูในโรงเรียนนั้น จะเป็น แบบพิธีการและไม่เป็นกันเอง					
33.	ครูจะนำอุปกรณ์ที่จำเป็นมาใช้ ก่อนที่จะได้รับ อนุญาตจากผู้บริหารหรือผู้ช่วยผู้บริหารไม่ได้					
34.	คำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้บังคับบัญชา จะต้องปฏิบัติตาม					

ข้อที่	ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน	เป็น ประจำ	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	น้อย ครั้ง	น้อย ครั้งมาก
		5	4	3	2	1
35.	ครูจะต้องปฏิบัติตามระเบียบแนวปฏิบัติที่วางไว้แล้วเป็นมาตรฐานในการทำงานเสมอ ไม่ว่า จะอยู่ในสถานการณใด					
36.	ครูมีอิสระในการตัดสินใจในการทำงานด้วย ตนเอง โดยมีต้องปรึกษาใคร					
37.	ครูต้องระมัดระวังไม่ละเมิดระเบียบ ชมธรรมนิยม ข้อตกลงต่าง ๆ ที่โรงเรียน วางไว้					
38.	ในการปฏิบัติงาน ครูจะต้องทำตามระเบียบ วิธีการที่กำหนดไว้แล้วอย่างชัดเจนเสมอ					
39.	มีครูจำนวนหนึ่งที่ได้เข้ามาทำงานในโรงเรียนนี้ เพราะระบบอุปถัมภ์ (เส้นสาย)					
40.	ท่านจะทำอะไรเกือบทุกอย่างจะต้องขออนุญาต จากผู้บังคับบัญชาเสียก่อน					
41.	ครูต้องตระหนักในกฎระเบียบเกี่ยวกับความ ประพฤติปฏิบัติของตน ไม่ว่าจะอยู่ในโรงเรียน หรืออยู่นอกโรงเรียน					
42.	ท่านมีความรู้สึกส่วนตัวว่ามีอิสระในการทำงาน เกือบทุกชนิด					

ข้อที่	ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน	เป็น	บ่อย	บาง	น้อย	น้อย
		ประจำ	ครั้ง	ครั้ง	ครั้ง	ครั้งมาก
		5	4	3	2	1
43.	ครูในโรงเรียนนี้ต้องรับผิดชอบงานอื่น ๆ อีก เป็นวัน ๆ ๒๒ นอกเหนือจากงานด้านการเรียน การสอน					
44.	สังคมครูในโรงเรียนนี้ในขณะทำงานเป็นไปด้วย ความสนุกสนาน					
45.	ครูสามารถทำการทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ ใน งานสอนและงานอื่น ๆ					
46.	ครูหลายคนมีเพื่อนคู่หูที่เป็นครูด้วยกันในโรงเรียนนี้					
47.	ครูทุกคนมีเสรีภาพที่จะเลือกใช้วิธีสอนในชั้นเรียน ตามที่ตนถนัด					
48.	การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งมิได้ขึ้นอยู่กับความ ชอบส่วนตัวของผู้พิจารณา แต่ขึ้นอยู่กับ ประเมินความสามารถของครูตามแนวทางที่ตั้งไว้					

กรุณาตรวจสอบว่าท่านได้ตอบแบบสอบถามครบทุกข้อแล้ว

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

แบบสอบถามฉบับที่ 1

(ฉบับภาษาอังกฤษ)

คำนำ คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

The School Organizational Inventory

(Punch, 1967)

Following is a list of items that may be used to describe the way your school operates. The items describe typical conditions that occur within a school. Please indicate to what extent each of these descriptions characterizes YOUR SCHOOL. Please do NOT evaluate the items as "good" or "bad" conditions, but read each item carefully and decide how well the statement describes your school. Although some items may appear similar, they express important differences. Each item should be considered as a separate description. This is not a test of ability of consistency in answering. Its only purpose is to make it possible for you to describe this school, as accurately as possible.

It is important that your answers be "independent", so please do not discuss them with other teachers.

Please be frank in your responses with the assurance that all responses are strictly confidential.

Please respond to EVERY item.

DIRECTIONS:

- a. READ each item carefully.
- b. THINK about how well the statement describes your school.
- c. DECIDE to what extent the condition described is true in your school.
- d. DRAW a circle around one of the five letters following the item to show your answer.

A = VERY FREQUENTLY or ALWAYS true

B = OFTEN true

C = OCCASIONALLY true

D = Seldom True

E = VERY RARELY or NEVER true

<u>Number</u>	<u>Item</u>
1	I get approval for decisions I make..... A B C D E
2	Rules stating when teachers arrive at and..... A B C D E depart from the building are strictly followed
3	Promotions are based on how well you are liked... A B C D E
4	Teachers are required to sponsor activities for which they have no suitable background..... A B C D E
5	The time for informal get-togethers during the school day is strictly regulated..... A B C D E
6	Red tape is a problem in getting a job done in this school..... A B C D E
7	The organization sponsors staff get-togethers.... A B C D E
8	Teachers receive help from the custodial staff in setting up audio-visual equipment..... A B C D E
9	Staff members here do almost as they please in classroom work..... A B C D E
10	Students are treated within the rules of the school, no matter how serious a problem they have..... A B C D E
11	There isn't much chance for a promotion unless you are "in" with the administration..... A B C D E
12	We follow strict operating procedures at all times..... A B C D E

<u>Number</u>	<u>Item</u>
13	A person who wants to make his own decisions would quickly become discouraged in this school.. A B C D E
14	Teachers in this school follow a set of rules and regulations..... A B C D E
15	Teachers do their own preparing of stencils for classroom use..... A B C D E
16	Going through the proper channels is important in this school..... A B C D E
17	Assignment of teaching duties is made without regard for the teacher's training or qualification..... A B C D E
18	Staff meetings proceed in a friendly and informal manner..... A B C D E
19	We do a lot of paper work which could be done by a school office staff..... A B C D E
20	Even small matters are referred to someone higher up for a final answer..... A B C D E
21	Teachers are periodically evaluated for competence in the job..... A B C D E
22	Standardized classroom methods and procedures are used by all teachers..... A B C D E
23	For student behavior problems, the school has standard punishments for standard offences, regardless of the individual involved..... A B C D E

<u>Number</u>	<u>Item</u>
24	There can be little action until decisions are approved..... A B C D E
25	The instructional program is departmentalized into specific subject areas with specific teachers assigned..... A B C D E
26	Teachers do not leave their classrooms unless they have permission..... A B C D E
27	Whenever we have a problem, we go to the same person for an answer..... A B C D E
28	No matter how special a pupil's or parent's problem appears to be, he is treated the same way as anyone else..... A B C D E
29	A record of every staff member's job performance is kept..... A B C D E
30	Discipline problems are referred to definite person within the school..... A B C D E
31	Nothing is said if you get to school just before roll call or leave right after dismissal occasionally..... A B C D E
32	Relationships among staff members are formal and impersonal..... A B C D E

<u>Number</u>	<u>Item</u>
33	No one can get necessary supplies without permission from the principal or vice-principal..... A B C D E
34	Written orders from higher up are followed unquestioningly..... A B C D E
35	We follow standard procedures in dealing with most situations which arise..... A B C D E
36	People make their own decisions here without checking with anyone else..... A B C D E
37	Teachers are careful not to violate the rules in this school..... A B C D E
38	Teacher follow clearly specified procedures for doing the job here..... A B C D E
39	Many teachers are hired simply because they have attractive personalities..... A B C D E
40	I ask someone higher up before I do almost anything..... A B C D E
41	Teachers are aware of rules regarding their behavior in and around the school..... A B C D E
42	I feel that I am my own boss in most matters..... A B C D E
43	Teaching here involves a variety of tasks and responsibilities from day to day..... A B C D E

<u>Number</u>	<u>Item</u>
44	Teachers have fun socializing together during school time..... A B C D E
45	Teachers experiment with procedures for classroom teaching and other work..... A B C D E
46	Teachers' closest friends are other staff members at this school..... A B C D E
47	How things are done in the classroom is pretty much up to the individual teacher..... A B C D E
48	Promotion is <u>not</u> based on personal preferences of the selectors, but on an objective evaluation of teacher capabilities..... A B C D E

แบบสอบถามฉบับที่ 2

คำชี้แจง ในการตอบแบบสอบถามเพื่อการประเมินการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน

แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด 48 ข้อ ขอให้ท่านพิจารณาผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนว่าในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมา นั้น คือ ผลงานในปีการศึกษา 2533 โรงเรียนได้ดำเนินงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับและการปกครองนักเรียน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน และการจัดบริการต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนได้ผลเป็นอย่างไร

โปรดทำเครื่องหมาย X หรือ / ลงในช่อง 5, 4, 3, 2 หรือ 1 เมื่อท่านเห็นว่าผลงานของโรงเรียนอยู่ในระดับใด เมื่อ

- 5 หมายถึง งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้น ได้ผลมากที่สุด
- 4 หมายถึง งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้น ได้ผลมาก
- 3 หมายถึง งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้น ได้ผลปานกลาง
- 2 หมายถึง งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้น ได้ผลน้อย
- 1 หมายถึง งานกิจการนักเรียนที่โรงเรียนทำผลการปฏิบัติงานนั้น ได้ผลน้อยที่สุด

ข้อที่	งานกิจการนักเรียนที่ปฏิบัติในโรงเรียน	ระดับผลการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		5	4	3	2	1
1.	การประชาสัมพันธ์ การรับสมัครนักเรียนเข้าเรียนชั้น ม.1 และ ม.2					
2.	การจัดทำและออกข้อสอบคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียน ...					
3.	การจัดนักเรียนเข้าเรียนตามแนวการเรียน					
4.	การปฏิบัติตามระเบียบของกรมสามัญศึกษาว่าด้วยการ คัดเลือกนักเรียนเข้าเรียน รวมทั้งตามหลักเกณฑ์ วิธีการ ในการรับนักเรียนเข้าเรียน					
5.	การจัดประชุมนิเทศนักเรียนใหม่ และการประชุมผู้ปกครอง					
6.	การปฏิบัติงานในการขอความร่วมมือจากครู-อาจารย์ใน การจัดประชุมนิเทศ					
7.	การเตรียมเอกสาร คู่มือนักเรียน ตลอดจนรายละเอียด เกี่ยวกับการดำรงตนอยู่ในโรงเรียน					
8.	การปฏิบัติงานเพื่อให้จุดมุ่งหมายของการประชุมนิเทศบรรลุ เป้าหมาย					
9.	การจัดเตรียมห้องประชุม สถานที่ เครื่องอำนวยความสะดวก สำหรับการประชุมนิเทศ					
10.	การขอความร่วมมือจากครู-อาจารย์ในโรงเรียน ใน การดูแลให้นักเรียนรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน ...					

ข้อที่	งานกิจการนักเรียนที่ปฏิบัติในโรงเรียน	ระดับผลการปฏิบัติงาน				
		มาก	มาก	ปาน	น้อย	น้อย
		ที่สุด		กลาง		ที่สุด
		5	4	3	2	1
11.	การกระตุ้นให้นักเรียนรักษาระเบียบวินัย					
12.	วิธีแก้ปัญหาให้นักเรียนผู้ที่กระทำผิดระเบียบวินัยเสมอ ๆ ..					
13.	การติดตามนักเรียนที่กระทำผิดระเบียบวินัยของโรงเรียน					
14.	การเชิญผู้ปกครองมาปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน					
15.	การให้รางวัลแก่นักเรียนที่ประพฤติดี					
16.	การทำระเบียบสะสมที่มีรายละเอียดครอบคลุมเรื่องราวต่าง ๆ ที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน					
17.	การเก็บรักษาข้อมูลส่วนตัวนักเรียน					
18.	การบริการให้ความสะดวกในการค้นหาวัดนักเรียนแต่ละคนแก่ครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง					
19.	การรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองและนักเรียนทราบ					
20.	การเตรียมการและให้ความสะดวกในการออกไปรับรองผลการเรียนหรือหลักฐานเกี่ยวกับนักเรียน					
21.	การจัดสถานที่ให้เหมาะสมในการจัดกิจกรรม					
22.	การกระตุ้นให้ครู-อาจารย์ เห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรม					

ข้อที่	งานกิจการนักเรียนที่ปฏิบัติในโรงเรียน	ระดับผลการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		5	4	3	2	1
23.	กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นภายในโรงเรียนและ ภายนอกโรงเรียนได้ตอบสนองต่อความสนใจ ความถนัด ความต้องการของนักเรียน					
24.	การประชาสัมพันธ์ให้ครูและนักเรียนได้ทราบเกี่ยวกับ การจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง					
25.	การดำเนินการ การวางแผนการสอบวิชากิจกรรม					
26.	การเชิญผู้ปกครองให้เข้ามาร่วมกิจกรรมในโอกาส					
	สำคัญ ๆ					
27.	กิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนจัดให้มีนั้น จัดได้สอดคล้องกับ เศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน					
28.	การจัดกิจกรรม โรงเรียนได้ดำเนินการมอบหมายให้ครู- อาจารย์เป็นที่ปรึกษาแต่ละกิจกรรม เพื่อให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ					
29.	การจัดหาครู พยาบาลหรือผู้ที่ทำหน้าที่ให้การปฐมพยาบาล มีความเหมาะสมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน					
30.	การจัดเวรวัณท์เพื่อใช้ในการปฐมพยาบาล โรงเรียนได้ จัดไว้พร้อมที่จะบริการแก่นักเรียน					

ข้อที่	งานกิจการนักเรียนที่ปฏิบัติงานโรงเรียน	ระดับผลการปฏิบัติงาน				
		มาก	มาก	ปาน	น้อย	น้อย
		ที่สุด		กลาง		ที่สุด
		5	4	3	2	1
31.	การจัดทำสถิติบันทึกลักษณะการเจ็บป่วยจำนวนนักเรียน ที่มาใช้บริการของห้องพยาบาลไว้เป็นหลักฐาน					
32.	โรงเรียนได้จัดทำมีการดูแลและควบคุมคุณภาพของอาหาร ที่จัดจำหน่ายในโรงเรียน					
33.	โรงเรียนจัดห้องพยาบาลได้เพียงพอต่อการบริการ นักเรียน					
34.	โรงเรียนได้จัดอำนวยความสะดวกด้านน้ำดื่ม น้ำชง ที่ ถูกสุขลักษณะ					
35.	โรงเรียนได้จัดปริมาณห้องน้ำห้องส้วมของโรงเรียนมี เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน					
36.	ห้องน้ำ ห้องส้วม โรงเรียนได้จัดทำได้รับการดูแลให้ สะอาดถูกสุขลักษณะ					
37.	โรงเรียนได้จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้และ แนวทางการสุขภาพให้แก่ นักเรียน					
38.	โรงเรียนได้จัดทำมีห้องหรือหน่วยบริการแนะแนวไว้เป็น สัดส่วน					
39.	โรงเรียนได้จัดทำมีครูฝ่ายแนะแนวที่มีความรู้ความ ความสามารถเฉพาะหน้าแนะแนว					

ข้อที่	งานกิจการนักเรียนที่ปฏิบัติในโรงเรียน	ระดับผลการปฏิบัติงาน				
		มาก	มาก	ปาน	น้อย	น้อย
		ที่สุด		กลาง		ที่สุด
		5	4	3	2	1
40.	โรงเรียนได้จัดหาเอกสารและข้อมูลเพื่อประโยชน์ แก่การแนะแนวให้นักเรียนได้มีโอกาสดูแลศึกษาค้นคว้า					
41.	โรงเรียนได้เรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือบุคลากรภายนอก ที่ประสบความสำเร็จในงานอาชีพมาร่วมให้การแนะแนวแก่ นักเรียน					
42.	การจัดทุนอุดหนุนการศึกษาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ ขาดแคลน					
43.	การจัดพิมพ์เอกสารหรือประกาศแห่งทุนอุดหนุนการศึกษา ให้นักเรียนได้ทราบ					
44.	การวางหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการพิจารณาให้ทุน แก่นักเรียน ชัดเจน ยุติธรรม					
45.	การจัดหาแหล่งงานให้นักเรียนไว้ทำเพื่อหารายได้ ระหว่างเรียน					
46.	การติดตามผลนักเรียนที่ได้รับทุนในด้านข้อมูลมาปรับปรุง แก้ไข					
47.	การประชาสัมพันธ์ เชิญชวนบุคคลภายนอกมาบริจาคทุน การศึกษาให้โรงเรียน					

ข้อที่	งานกิจการนักเรียนที่ปฏิบัติในโรงเรียน	ระดับผลการปฏิบัติงาน				
		มาก	มาก	ปาน	น้อย	น้อย
		ที่สุด		กลาง		ที่สุด
		5	4	3	2	1
48.	การขอความร่วมมือจากคณะกรรมการร่วม ปรึกษาทุน					

กรุณาตรวจสอบว่าท่านได้ตอบแบบสอบถามครบทุกข้อ

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

ภาคผนวก ค

วิธีการหาความเชื่อมั่น

ภาคผนวก ง

วิธีการหาความเชื่อมั่น

แสดงวิธีการหาความเชื่อมั่น ฉบับที่ 1

ข้อที่	กลุ่มสูง		กลุ่มต่ำ	
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2
1	4.1667	0.5152	2.9167	1.3561
2	4.6667	0.4242	3.5833	1.3561
3	3.5000	1.0000	3.0000	1.0909
4	2.8333	0.8788	2.5833	0.8106
5	2.0833	0.9924	1.5833	0.4470
6	3.0833	0.2652	3.0000	1.4545
7	2.2500	0.9318	2.5000	1.5455
8	4.4167	0.4470	3.5835	1.5379
9	1.9167	1.5397	1.9167	1.9015
10	3.9167	0.9924	3.2500	0.7500
11	3.2500	1.1136	3.0833	1.3561
12	4.5833	0.2652	3.5000	1.0000
13	2.8333	0.6970	2.7500	1.4773
14	4.5000	0.8182	3.5000	1.0000
15	2.0833	0.9924	2.3333	1.6970
16	4.3333	0.9697	3.2500	1.1136
17	4.0000	1.2727	3.9167	1.1742
18	3.4167	1.3561	3.5000	1.1818
19	3.2900	1.2955	2.7500	1.2955

ចំនួន	ក្រុមទី១		ក្រុមទី២	
	$\bar{x}$	s^2	$\bar{x}$	s^2
20	3.1667	1.2424	2.7500	1.1136
21	3.7500	0.7500	2.4167	0.9924
22	4.3333	0.4242	3.2500	1.1136
23	4.1667	1.0606	3.4167	0.9924
24	4.8333	0.1515	4.1667	0.8788
25	4.7500	0.2045	3.7500	1.4773
26	4.8333	0.3333	3.2500	1.1136
27	2.9167	1.1742	2.2500	0.3864
28	3.3333	1.3333	2.6667	0.7879
29	3.6667	0.6061	2.7500	1.1136
30	4.4167	0.6288	3.2500	1.2955
31	3.6667	1.3333	3.0833	1.1742
32	2.6667	1.8788	2.2500	1.1136
33	2.1667	0.8788	2.0000	0.5455
34	4.6667	0.2424	3.7500	1.8409
35	4.5000	0.2727	3.5833	1.1742
36	2.5000	1.3636	2.8333	1.2424
37	4.5833	0.6288	3.8333	0.8788
38	4.5833	0.2652	3.8333	1.0606
39	4.5833	0.6288	4.0833	1.1742
40	3.3333	0.9697	2.7500	0.7500

ข้อที่	กลุ่มสูง		กลุ่มต่ำ	
	$\bar{X}$	s^2	$\bar{X}$	s^2
41	4.6667	0.2424	3.3333	2.2424
42	2.5833	0.6288	2.5000	1.1818
43	2.0833	0.8106	1.9167	1.1742
44	2.5833	0.6288	2.8333	0.8788
45	2.5000	0.4545	2.4167	1.3561
46	1.8333	0.5152	2.0000	1.2727
47	1.9167	0.9924	2.0833	1.3561
48	3.8333	1.7879	3.1667	1.9697

Reliability = .80103375

N = 50

Number of items = 48

Selected Group size 25 %

แสดงวิธีการหาความเชื่อมั่น ฉบับที่ 2

ข้อที่	กลุ่มสูง		กลุ่มต่ำ	
	$\bar{X}$	s^2	$\bar{X}$	s^2
1	4.3333	0.4242	3.5000	0.8182
2	4.5000	0.2727	3.2500	0.4773
3	4.4167	0.2652	3.7500	0.5682
4	4.7500	0.2045	4.0833	1.3561
5	4.7500	0.2045	4.0000	0.5455
6	4.6667	0.2424	3.3333	0.4242
7	4.8333	0.1515	3.7500	0.3864
8	4.6667	0.2424	3.5000	0.6364
9	4.7500	0.2045	3.6668	0.6061
10	4.7500	0.2045	3.5000	0.6364
11	4.5833	0.2653	3.6667	0.6061
12	4.3333	0.2424	3.2500	0.5682
13	4.3333	0.2424	3.1667	1.0606
14	4.3333	0.2424	3.5000	1.0000
15	4.5833	0.2652	3.5833	0.9924
16	4.3333	0.2424	3.1667	1.0606
17	4.4167	0.2652	3.2500	0.5682
18	4.4167	0.2652	2.9167	0.6288
19	4.7500	0.2045	3.9167	0.6288

ខ្សែ	ក្រុមទី១		ក្រុមទី២	
	$\bar{X}$	s^2	$\bar{X}$	s^2
20	4.8333	0.1515	3.7500	0.3864
21	4.4167	0.2652	3.0833	0.2652
22	4.3333	0.4242	2.7500	1.1136
23	4.5000	0.4545	3.1667	1.0606
24	4.3333	0.4242	2.9167	0.8106
25	4.5833	0.2652	3.0833	0.9924
26	4.0833	0.4470	2.7500	0.9318
27	4.3333	0.2424	3.0000	0.7273
28	4.5000	0.2727	3.5833	0.8106
29	5.0000	0.0000	3.8333	1.2424
30	5.0000	0.0000	3.9167	0.4470
31	4.8333	0.1515	3.7500	0.3864
32	4.8333	0.1515	3.6667	0.2424
33	4.9167	0.0833	3.3333	0.7879
34	4.8333	0.1515	3.4167	0.6288
35	4.8333	0.3333	3.2500	0.2045
36	4.4167	0.6288	2.5000	1.1818
37	4.5833	0.2652	3.0833	0.8106
38	4.8333	0.1515	3.4167	1.3561
39	4.8333	0.1515	3.4167	0.9924
40	4.9167	0.0833	3.6667	0.4242

ข้อที่	กลุ่มสูง		กลุ่มต่ำ	
	$\bar{X}$	s^2	$\bar{X}$	s^2
41	4.5833	0.2652	3.3333	0.4242
42	4.8333	0.1515	3.7500	0.7500
43	4.9167	0.0833	3.1667	0.3333
44	4.8333	0.1515	3.6667	0.9697
45	4.2500	0.3864	2.1667	0.3333
46	4.4167	0.2652	2.4167	0.6288
47	4.5833	0.2652	3.1667	0.3333
48	4.0833	0.8106	2.2500	0.7500

Reliability = .963934600353241

N = 50

Number of items = 48

Selected Group size 25 %

ภาคผนวก จ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรภูมิ ประทุมพรรัตน์
ภาคบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วิทยาเขตภาคใต้
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิธิ เกื้อกูลวงศ์
ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จ.นครปฐม
3. อาจารย์ ดร.อาคม พุทธิโรสงส์
ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วิทยาเขตภาคใต้
4. รองศาสตราจารย์ ดร.สนั่น สิทธิวัง
ภาควิชาวัดผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วิทยาเขตภาคใต้
5. รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร วรุดบางกูร
ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วิทยาเขตประสานมิตร
6. รองศาสตราจารย์ กาญจนา ศรีภาพสินธุ์
ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วิทยาเขตประสานมิตร
7. รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร โคตรบรรเทา
ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วิทยาเขตประสานมิตร

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นายโรสภาค วิริยธิน

เกิด วันที่ 26 กันยายน พุทธศักราช 2493

สถานที่เกิด อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 38 ถนนไทรบุรี ซอย 7 ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา 90000

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป

สถานที่ทำงานปัจจุบัน สำนักงานพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๖
ถนนสงขลา - นาทวี อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2513 มัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนมัธยมวัดรางบัว กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2517 วท.บ (วิชาเอกคณิตศาสตร์ วิชาโทฟิสิกส์)

จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

พ.ศ. 2529 กศ.ม (การบริหารการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา

พ.ศ. 2536 กศ.ด. (การบริหารการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

**การศึกษาโครงสร้างองค์การและผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน
ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่**

บทคัดย่อ
ของ
โสภาค วิริโยธิน

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

มีนาคม 2536

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างองค์การและผลการปฏิบัติงานด้าน
กิจการนักเรียน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และ
เพื่อเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีแบบโครงสร้าง
องค์การแตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน
211 โรงเรียน โดยแต่ละโรงเรียนมีผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารจำนวน 5 คน และข้าราชการจำนวนครู
5 คน ผู้บริหารเป็นผู้ให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน
และข้าราชการครู เป็นผู้ให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับแบบโครงสร้างองค์การของ
โรงเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าร้อยละ การทดสอบค่าที (Z-test) และ
การทดสอบความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA)

การวิจัยปรากฏผลดังนี้ 1) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่มีลักษณะการบริหารมีมติมุ่งเน้น
ระบบราชการ และมีมติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพใกล้เคียงกัน แต่เมื่อยึดค่าเฉลี่ยของลักษณะการบริหาร
ทั้งสองมิติเป็นเกณฑ์ในการจำแนกกลุ่มลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียน พบว่า โรงเรียน
มัธยมศึกษาส่วนใหญ่มิมีลักษณะโครงสร้างองค์การแบบชาครระบบ 2) ผลการปฏิบัติงานด้านกิจการ
นักเรียนแต่ละงานสูงกว่าระดับปานกลาง (3.50) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ
3) เมื่อยึดค่าเฉลี่ยของลักษณะการบริหารมีมติมุ่งเน้นระบบราชการและมีมติมุ่งเน้นระบบวิชาชีพเป็น
เกณฑ์ในการจำแนกกลุ่มลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่มีแบบโครงสร้าง
องค์การแตกต่างกัน มีผลการปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนไม่แตกต่างกัน

151

A STUDY OF ORGANIZATIONAL STRUCTURES AND STUDENT AFFAIRS
PERFORMANCE IN LARGE SECONDARY SCHOOLS

AN ABSTRACT

BY

SOPAANK VIRIYOTEEN

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Doctor of Education degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University

March 1993

The purposes of the study were to examine the organizational structures and to evaluate the performances in student affairs administration of the large secondary schools under the jurisdiction of the Department of General Education, Ministry of Education, and to compare the performances in student affairs administration of schools with different organizational structures.

The sample of the study comprised of two hundred and eleven large secondary schools. Five administrators and five teachers from each school were randomly selected to answer questionnaires concerning school performances in student affairs administration. The teachers provided the data concerning the school organizational structures. Descriptive statistics, Z-test, and MANOVA were utilized to analyze the data.

The results of this study revealed as follows : 1) most of large secondary schools had similar administration of both the bureaucratic and the professional patterns, however, by using averages of both patterns as criterion in determining the typology of school organizational structures, it found that chaotic type was the most common typology, 2) the averages of the school performances of every aspects in student affairs administration were higher than the determined criterion point (3.50) at .01 level of significance, and 3) when the typology of school organizational structures were established by using the averages of bureaucratic and professional patterns as the criterion, it found that there was no significant difference among centroids of student affairs administration characteristics of the schools with different typologies.